Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 13 (72) • 1 iulie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

Dimos Rendis

Destăinuire

Iartă-mă, iubito,
iartă-mă că-mi retrag mîna din mîinile tale
și nu te mai învălui cu privirea —
ci răvășesc cu pașii, absent,
pietrișul alb al aleii ;
iartă-mă, dar am prea multe lucruri de ținut minte,
prea multe lucruri ce nu pot fi uitate...

Nu trebuie să uit
că zăpada poate fi roșie uneori,
că apele cristaline ale riului de munte
pot să fiarbă, în inima iernii
iar frunzele copacilor pot să se umple de rugini
și să cadă
în plină luna mai, ca-n vremea toamnei,
nu, nu trebuie să uit. Mă simt dator
să redau zăpezii albul ei de totdeauna,
să ajut riul să nu-și schimbe răceala,
să veghez lunecarea firească a unui anotimp
într-altul...

Iartă-mă, iubito,
— tu ai numai douăzeci de ani, tu nu știi —
iartă-mi gesturile nervoase,
adesea dure,
cînd din îmbrățișările tale mă smulg,
dar vezi, cei de-o vîrstă cu mine trebuie să țină
minte prea multe,
și sîntem cuprinși de-o neliniște parcă...

Nu trebuie să uităm
că școala din colțul străzii plină de liniște,
poate fi prefăcută în spital pentru răniți,
iar la cinematograful din cartier
proiecția filmului de dragoste poate fi întreruptă
de alarma aeriană...
să înfrățim ferestrele școlii cu glasurile copiilor,
să scoatem mesuțele restaurantului pe trotuar
și să le-mpodobim cu halbe gulerate —
să veghem ca sărutul eroilor din film să nu fie
tulburat
și să nu fie tulburată perechea de îndrăgostiți,
din întunericul sălii...

Iartă-mă, iubito,
să mă ierți, atunci cînd șoaptele tale nu le aud,
cînd noaptea tresar din somn și-ncep să țip,
cînd bat cu pumnul în masă
după ce citesc în ziare
despre parada tancurilor lui Globke pe străzile
Londrei,
dar, înțelege,
generația mea trebuie să nu știe să uite.

Nu trebuie s-o uităm
pe fata aceea din Moscova, ce pășea desculță și goală
prin zăpada-nghețată.
împinsă cu țeava armei, de un hitlerist
înfofolit în blănuri călduroase,
să trebuie să-l uităm pe învățătorul romîn
care și-a scos ochelarii și i-a pus cu grijă în buzunar,
pentruca gloanțele plutonului de execuție
să nu îi spargă —
nu trebuie să uităm de trotineta
aflată la Lidice, într-un muzeu
și noi, noi trebuie să le ajutăm pe fete
să îmbrace hainele de duminecă
cînd merg la prima lor întîlnire,
trebuie să le oferim învățătorilor, ochelari
ca ei să silabisească eternul A.B.C.
ecompaniați de clasa toată —
și să învățăm trotinetele
să alunece pe străzile lumii.

Tu mă înțelegi, iubito, tu mă ierți
atunci cînd — privindu-te — nu te zăresc parcă.
cînd sînt îngîndurat,
dar vezi, trebuie să ținem minte o sumedenie de lucruri
și nu trebuie să uit
nu trebuie să uităm nimic,
dacă vrem să meritățm
numele simplu de Om !

În romînește de GHEORGHE TOMOZEI

BORIS PROROKOV : Raid aerian

Un precursor al criticii militante

Amintirile contemporanilor sînt unanime în a-l prezenta pe Vissarion Grigorovici Belinski ca un luptător, ca un tribun, ca „o fire de gladiator" (Herzen). Într-o epocă de întunecată reacțiune ca aceea a „veacului crîncen", Belinski a fost un înflăcărat apărător al adevărului și dreptății. Căutînd cu perseverență un ideal social-politic și estetic înaintat, el a trecut de la materialismul metafizic al secolului al XVIII-lea prin idealismul dialectic al lui Hegel spre materialismul dialectic, de la iluzii iluministe, unite cu considerarea democratică a problemelor sociale, la concepția revoluționară asupra lumii și a societății, la afirmarea idealului revoluționar de transformare a vieții. „Ideea socialismului a devenit pentru mine ideea ideilor" — declara Belinski în 1841, referindu-se desigur la socialismul de natură utopică. Drumul lui Belinski n-a fost nici ușor, nici scutit de meandre, de tributuri plătite idealismului. Dar cu un curaj rar, cu o putere deosebită el a știut totdeauna să-și recunoască erorile, să le învingă, să meargă înainte, cucerind pas cu pas o conștiință înaintată de luptător revoluționar. V. I. Lenin l-a numit precursor al social-democrației ruse și primul dintre democrații revoluționari, a cărui activitate s-a desfășurat încă în anii de dominație ai feudalismului.

Prezent — și cu multă originalitate — în cele mai diverse domenii ale vieții intelectuale din vremea sa (filozofie, pedagogie, istorie) Belinski s-a manifestat cu deosebită strălucire în critică literară, estetică și istorie literară, pe care le-a ridicat la o înălțime cum ele nu au cunoscut înainte în Rusia.

Preluînd cele mai bune tradiții ale criticii literare decembriste, el le-a dezvoltat, le-a dat o temelie estetică materialistă și strălucirea unei creații autentice. Articolele lui Belinski uimeau pe contemporani prin soliditatea și logica argumentării, prin bogăția cunoștințelor din cele mai variate fenomene ale literaturii universale, prin digresiunile captivante în cele mai diferite domenii ale științelor, prin varietatea structurii, a compoziției lor.

Activitatea de critică literară a „impetuosului Vissarion" a fost întotdeauna însuflețită de spirit polemic. De la primul său articol **Reverii literare** și pînă la **Scrisoarea către Gogol** el s-a manifestat ca un spirit viguros militant. Dacă în **Reverii literare** el proclama entuziast **„mîndrește-te, mîndrește-te, om, cu înalta ta destinație... viața înseamnă acțiune, iar acțiunea înseamnă luptă"**, în **Scrisoarea către Gogol** el afirmă concret și viguros necesitatea luptei revoluționare împotriva tiraniei țariste, pentru eliberarea țăranului rus, a poporului rus din asuprire, din îobăgie, iubind mai presus de orice patria și poporul său, cultura rusă, literatura rusă, „viața și sîngele meu", cum spunea, Belinski și-a consacrat tot talentul promovării acesteia, afirmării ei pe drumul artei adevărate, valoroase. Și aceasta nu a putut-o face decît luptînd împotriva ideologiei reacționare din epoca sa, împotriva teoriei „poporanității oficiale", și a ideilor slavofile, împotriva școlii care propagă teoria „artei pentru artă", împotriva scribilor vînduți țarismului.

Moartea prematură a împiedicat formularea ideilor lui Belinski într-un sistem estetic unitar, armonios și original. Totuși ultimele lui articole **Privire asupra literaturii ruse în 1846** și **Privire asupra literaturii ruse în 1847** ne îngăduie să-i cunoaștem orientarea în problemele principale. Respingînd părerile apărătorilor artei pure, Belinski arăta că **„Literatura trebuie să fie o expresie a vieții sociale ; societatea este aceea care dă viață literaturii"**. Menirea scriitorului este de **„a zugrăvi viața, așa cum este ea și nu o viață ideală"**, de a fi **„proorocul idealurilor celor mai mărețe ale vremii sale"**. Belinski era convins că **„ideea unei arte pure, desprinsă de realitate, ce ar viețui în propria ei sferă, neavînd nimic comun cu celelalte aspecte ale vieții este o idee abstractă, himerică..."** El arată legătura strînsă ce trebuie să existe între scriitor și poporul său, între artă și idealurile sociale înaintate.

Belinski acorda o mare importanță conținutului de idei al unei opere : **„Numai conținutul poate fi măsura adevărată a unui scriitor, fie el genial sau numai pur și simplu talentat"**. Conținutul de idei el îl punea în strînsă legătură, în dependență directă de necesitățile vieții, ale realității. **„Poezia reprezintă o reproducere a realității. Ea nu inventează nimic din ceea ce nu ar exista în realitate. De aceea criteriul după care poate fi apreciată valoarea unei opere poetice este veridicitatea în oglindirea realității"**. Dar totodată Belinski arăta că dacă **„orice operă literară... trebuie să fie expresia vieții"** ea trebuie să fie **„în primul rînd o operă literară"**. De aci importanța pe care criticul literar o acorda relațiilor armonioase, de contopire și perfectă unitate între conținutul și forma unei opere de artă. Ideile lui Belinski cu privire la arta înaintată, realistă, cu un caracter adînc popular, și-au găsit aplicare în numeroasele sale analize și comentarii asupra literaturii ruse contemporane lui sau din trecut.

Belinski a fost în genere adeptul principiului istoric în cercetarea fenomenelor literare. Cu atît mai mult perspectiva istorică, istorismul caracterizează studiile sale de istorie literară, deosebindu-le și determinînd superioritatea lor față de cele ale predecesorilor. Considerînd **„dezvoltarea organic-istorică a literaturii în care toate fenomenele se condiționează și se leagă între ele"** raportînd fenomenele literare la epocă, la mersul istoriei, căutînd totodată să le valorifice pe plan estetic, Belinski a reușit să fixeze în aprecieri ce și-au păstrat valabilitatea pînă astăzi importanța lui Antioh Cantemir, Fonvizin, Krîlov, Derjavin. El a fost primul care a dat o periodizare a literaturii ruse, arătînd importanța stabilirii unor atari jaloane pentru o istorie a oricărei literaturi. Pentru Belinski, istoria literaturii nu e o știință moartă, nici prilej de refugiu în cercetări rupte de realitate.

Cu multă atenție și deosebită pătrundere a urmărit Belinski desfășurarea vieții literare, manifestările fenomenelor literare contemporane. Lozinca actualității, a zugrăvirii vieții contemporane în literatură, Belinski a cunoscut-o și a lansat-o ca pe una din cerințele cele mai de seamă.

Această literatură actuală, contemporană, inovatoare în conținut și în formă a promovat-o în primul rînd Belinski.

Luptînd împotriva falsului romantism perimat, ajuns la șabloane, împotriva clasicismului închistat în reguli, el a afirmat ca poezie a epocii sale, „poezia reală", „școala naturală" inițiată de Gogol și manifestă cu atîta strălucire în creația lui ca și a altor scriitori din deceniul al patrulea și al cincilea al sec. XIX-lea. (Herzen, Grigorovici, Nekrasov, Dostoievski etc.). Prin această teoretizare și afirmare a principiilor realismului critic rus, Belinski a adus o contribuție din cele mai de seamă la dezvoltarea unei critici literare militante, ca și la progresul literaturii ruse însuși. Pe drumul deschis de el vor merge curînd după aceea Cernișevski și Dobroliubov.

Cu o grijă cu adevărat paternă, cu toată răspunderea și conștiința menirii sale și a datoriei sale față de cultura rusă, de literatura rusă, a vegheat el la dezvoltarea talentului tinerilor scriitori ai epocii sale, deveniți mai tîrziu nume de frunte ale literelor rusești : Herzen, Dostoievski, Nekrasov, Gonciarov, Turgheniev, Grigorovici etc. De fapt am putea spune că pe plan teoretic, pe planul orientării sale ideologico-artistice, toată literatura rusă dintre 1835—1848 s-a dezvoltat sub nemijlocita înrîurire a personalității lui V. G. Belinski. Pe bună dreptate l-a caracterizat Turgheniev ca **„figura centrală"** a epocii, adăugînd : **„Belinski era foarte aproape, prin firea lui, de inima poporului său, era expresia lui deplină"**.

Tatiana Nicolescu

TRIBUNA SCRIITORULUI TÎNĂR

NOUL ȘI NOUTATEA

Alăturînd acești doi termeni nu vreau să fac o simplă butadă, ci să arăt cum neglijarea raportului dintre ei poate să ducă în unele reportaje și — aș îndrăzni să lărgesc aria — în unele opere literare ale noastre din orice gen, la vicii de optică, la o reflectare simplistă a realității.

În contextul acestei argumentări înțeleg prin **noutate** tot ceea ce cade nemijlocit în bătaia observației reporterului, tot ceea ce îl frapează, îl entuziasmează, îl pune senzorial și sufletește în mișcare. De aici pînă la **nou** mai este, cred, un singur pas, dar, vai, de multe ori ne împiedicăm tocmai aici. **Nou**, așa cum încerc eu să-l definesc, e o noțiune mult mai largă, dar în același timp mult mai exclusivă, mai categorică ; e tot ce are contemporaneitatea mai sensibil, mai caracteristic, mai deosebit față de altă epocă istorică. **Noutatea** face parte nemijlocit din **nou**, e între ele raportul dintre senzațional și general, dintre ocazional și obișnuit. Dar tocmai acest pas, prin care mișcării noastre senzoriale și sufletești trebuie să-i adăugăm multă-multă luciditate, uităm adesea să-l facem, în așa fel încît — îngustate și mai mult la masa de scris (căci ele nu s-au fixat destul de temeinic în noi înșine, fiindcă nu le-am găsit esența, adîncimea adevărată) — observațiile noastre de pe teren rămîn uneori ca niște decupaje simpliste, cărora le lipsește timbrul necesar al epocii, originalitatea socială.

Aici cred eu că stă explicația unor nereușite ale reportajului nostru — și nu numai ale acestuia. Căci, în treacăt fie spus, ca reporter, consider cam jignitor și nedrept pejorativul pe care criticii noștri îl aplică de-a valma poeziei slabe („poezie-reportaj" !) atîta vreme cît ceea ce i se impută poeziei respective este un viciu (și nicidecum un element definitoriu) al reportajului însuși. Lucrurile merg oarecum paralel, cele două sfere, deși atît de diferite, au totuși păcate comune (posibil, cel mult, ca reportajul legat mai nemijlocit de viață, să fi intrat cu ceva mai devreme în incubație). În cazul nostru, ceea ce critica numește **factură reportericească** în poezie, nu cred să fie altceva decît **factura descriptivistă** în reportaj. Și, la efecte identice — cauză identică : trecerea superficială peste semnificația adîncă a noului, substituirea acestuia cu artificii pe cît de variate pe atît de sterile.

Rămînînd la reportaj : cîteva exemple. Reporterul descinde, să presupunem, într-un oraș muncitoresc. Aici se izbește, pur și simplu, de o serie de realități din cele mai diferite, de a căror apartenență la epoca noastră nu se poate îndoi nici o clipă. Să înșirăm cîteva. Întîlnește un bulevard cu totul nou, de o arhitectură impresionantă. Este cazat într-unul din acele apartamente, unde, să zicem, locuiește în același timp un delegat de la Codlea venit să studieze problema parcurilor de flori din interiorul cvartalelor. Pe un bloc vecin, inaugurat acum 6 luni, zărește o tăblită cu inscripția : „Muzeul de Istorie al orașului X". Înăuntru, între pereții încă umezi, găsește vitrine cu multe paleolitice. Intrînd în uzină cunoaște un inovator cu peste o sută de inovații la activ. Deplasîndu-se cu mașina întreprinderii, observă că șoferul un om de treizeci de ani, învață printre picături din manualul de franceză, clasa a VII-a. Asistă în laborator la încercarea unui material, prima încercare pe țară. Află, pe deasupra, nenumărate cifre de producție, una mai importantă decît alta, asistă la zeci de momente care îl emoționează, i se dau zeci de explicații tehnice privitoare la procesul de producție ș.a.m.d. Ei bine, odată parcurs acest lanț al noutăților, reporterul va căuta modalitatea de a le retopi în viitoarea sa scriere. Va porni în căutarea unei idei care să-i permită exprimarea cît mai completă, mai logică și mai publicistică a celor văzute. Dar tocmai aici cred că greșim noi de cele mai multe dăți. O idee, oricît de cuprinzătoare ar fi ea, obligă la o selecție riguroasă, la renunțări uneori dureroase. Ce mă voi face dacă ideea aleasă nu-mi permite să includ în reportaj pe inovatorul cu o sută de inovații sau, de pildă, muzeul din blocul proaspăt inaugurat ?

Iată, cred că tocmai acest fel de a judeca lucrurile ne încurcă cel mai adesea. Procedînd în felul acesta rămînem sau robii momentelor circumscrise, sau ai cifrelor, sau ai tehnicismului, sau ai senzaționalului, sau, ca să reiau ideea de la început, ai „noutății" în sine. Dilema apare, în acest caz, tocmai din cauza neglijării dintru bun început a legăturii dintre „noutate" și „nou". Atunci cînd vom pătrunde fiecare din aceste aspecte, în aparență disparate, ale realității, atunci cînd ne vom întreba de fiecare dată prin ce sînt ele caracteristice epocii noastre și numai ei, patriei noastre și numai ei, localității respective și numai ei, — ideea reportajului apare de la sine, selecția materialului brut se efectuează pe parcurs, iar etapa chinuitoare, cerebrală, meșteșugărească a „centrării" secvențelor, a „montajului" se elimină prin însăși firea lucrurilor.

Aș îndrăzni să aseamăn „noul" în reportaj cu centrul optic al unui tablou. Întîia privire se îndreaptă spre el, toate detaliile îl completează, îl pun în lumină, dar asta fără ca artistul să fi folosit o altă pastă pentru reliefarea lui.

Romulus Rusan

„SLAVĂ ȚIE, POEZIE!"

O întîlnire între poeții romîni și sovietici e un eveniment pe cît de important pe atît de firesc căci a intrat deja în tradiția noastră, a oamenilor înaripați de idealurile socialismului și comunismului, să căutăm și să găsim împreună, printr-un efort creator unanim acele mijloace prin care aceste mărețe ideal-uri devin zi de zi o realitate vie.

Întîlnirea poeților celor două țări se adaugă la șirul nenumăratelor schimburi de experiență care au avut loc de-a lungul anilor între minuitorii strungului și ai combinei, ai riglei de calcul și ai instrumentelor științifice cele mai moderne.

Dacă la Dubna, Horia Hulubei și Leonid Sedov se întîlnesc pentru a elabora noi metode de folosire a energiei nucleare în scopuri pașnice, dacă ilustrul strungar sovietic Bikov își împărtășește experiența la București, iar Ștefan Tripșa, vestitul oțelar hunedorean face același lucru la Zaporoje, este de la sine înțeles că Mihai Beniuc, Margarita Aligher, Maxim Tank și Marcel Breslașu să stea cot la cot la aceeași masă și să discute despre modul cum aceste eforturi grandioase ale popoarelor noastre să capete o mai înaltă întruchipare poetică.

Sub acest semn, al slujirii tot mai depline a cauzei socialismului și comunismului s-a și desfășurat timp de trei zile, între 28 — 30 iunie, întîlnirea de la București dintre poeții romîni și delegația sovietică formată din esteticianul sovietic Alexandr Dementiev, redactor șef adjunct al revistei „Novii mir" și poeții Margarita Aligher, Maxim Tank, Alexandr Iașin și Viktor Bokov. Tema centrală a dezbaterilor care au avut ca bază cele două rapoarte susținute de academicianul Mihai Beniuc și Alexandr Dementiev a fost raportul dintre actualitate și oglindirea acesteia în poezie.

Atît din rapoarte cît și din luările la cuvînt ale fiecărui participant, fie el poet romîn sau sovietic, s-a reliefat puternic dorința unanimă a tuturor de a se strădui prin operele lor „să răspundă — cum spunea marele nostru poet Tudor Arghezi, în salutul adresat acestei întîlniri, — cu cît mai multă strălucire încrederii ce li se acordă".

Tocmai datorită acestui accent deosebit care s-a pus pe străduința comună a poeților realismului socialist de a fi rapsozi cît mai viguroși ai victoriilor obținute de popoarele lor în construcția pașnică a noii vieți, această întîlnire capătă o însemnătate mult mai profundă, ideile exprimate aici bucurîndu-se neîndoielnic de un interes larg.

Au răsunat de aceea cît se poate de solemn, și de semnificativ totodată, cuvintele lui Tudor Arghezi :

„Slavă ție, poezie, slavă ție, pace" !

în pag. 5-a
Actualitatea ideilor lui Belinski
•
în pag. 10-a
Atlas literar: Prozatori polonezi

PROFILURI LITERARE

Costache Anton

În preajma apariției unui nou roman, Costache Anton se dovedește a păși într-o nouă fază a dezvoltării sale ca prozator. De la debutul din 1950, după publicarea unei plachete de povestiri din viața pionierilor, și pînă la ultimele schițe și nuvele tipărite în paginile revistelor noastre literare, tînărul prozator a descris o evoluție interesantă, stimulată considerabil de o cunoaștere operativă a problemelor actualității. Volumașul apărut în 1956 *Neliniște în detașament* cuprindea povestiri inspirate din viața pionierilor și dezbătea o seamă de aspecte ale educației în spirit comunist a tinerei generații. Fortul unor pepeni dintr-o bostănărie *(O întîlnire neașteptată)* sau dezbaterea unei probleme de conștiință, cum este cea din istorisirea care dă titlul cărții, recomandau cititorului un autor înclinat cu precădere spre latura morală a dezvoltării tînărului erou al literaturii noastre contemporane. Preocuparea de atunci s-a continuat în creația lui Costache Anton, cîștigînd teren în investigația asupra profilului spiritual al aceluiași tip de erou.

Extinderea ariei de cercetare este evidentă în paginile romanului *Seri albastre*. Aici obiectivul principal al autorului se vădește a fi descifrarea unor trăsături caracteristice adolescentului din zilele noastre, ale acelui erou care începe să-și pună primele întrebări în legătură cu viața de familie, să-și formeze o anumită sensibilitate față de tot ceea ce angajează demnitatea, mîndria, ambiția. În romanul *Seri albastre* psihologia adolescentului se bucură de o analiză atentă: aceasta reușește să ne facă evidentă trecerea de la copilărie la adolescență îndeosebi prin descrierea peripețiilor lui Țîru. A fost o serioasă piatră de încercare pentru autor realizarea acestei analize a mobilurilor sufletești care acționează în firea tînărului înzestrat cu un ascuțit simț al demnității. Calea aleasă de prozator pentru a urmări evoluția eroului său într-un impas destul de greu nu este ferită de tentațiile unor implicații romanțioase... Casa părăsită, unde se ascunde Țîru, are o seamă de cotloane misterioase, colțuri singuratice populate numai de lilieci și păianjeni, iar drumul pînă aici trebuie parcurs cu prudență pentru a nu se trăda ascunzătoarea! Parte provocate, chipurile de specificul vîrstei, parte însă explicabile numai prin tendința introducerii unor artificiale note de culoare (despre care cred unii că ar face farmecul cărților consacrate eroilor tineri) — aceste detalii nu umbresc decît într-o măsură realizarea portretului lui Țîru.

Profilul moral este construit cu simplitate; dîrzenia și curajul tînărului erou, neîmpăcat cu micile umilințe de-acasă, se conturează fără ca autorul să întreprindă eforturi deosebite. Aspectul firesc al descrierilor se dovedește a fi una dintre calitățile lui Costache Anton și în mare parte realizarea unor personaje din romanul *Seri albastre* îndreptățește pe deplin această observație. În orice caz, apariția romanului a marcat maturizare în creația lui Costache Anton; avînd numeroase preocupări comune cu unele dintre povestirile din *Neliniște în detașament*, acest roman operează cu mijloace de expresie mai evoluate atît la amănunt, ca și în viziunea de ansamblu a lucrării. Autorul luptă împotriva tendinței spre lirismul moldovenizant, excesiv și plictisitor, care era foarte lesne de întrezărit în paginile volumului publicat în 1956. În *Seri albastre* se arată a fi predominantă preocuparea pentru precizarea sensurilor narațiunii. Simplitatea, un anumit simț al măsurii în desfășurarea dialogului, indicau în romanul acesta posibilitățile autorului de a lucra cu sine însuși, căutînd cele mai propice căi pentru exprimarea unui punct de vedere înaintat în educația tinerei generații. Revenirea lui Țîru acasă — cu ajutorul colegilor care descoperă ascunzătoarea — nu se reduce, în compoziția romanului, la aplanarea unui conflict de familie. Acțiunea se desfășoară pe planuri diverse, confruntînd atitudini opuse printre colegii eroului, antrenînd soarta mai multor personaje care alcătuiesc de fapt, la scara respectivă, imaginea societății interesate în dezvoltarea firească, armonioasă a tuturor. Sensul general al conflictului din *Seri albastre* demonstrează victoria prieteniei, a încrederii și a sentimentului de responsabilitate colectivă. Ultimii ani au adus mărturii noi despre evoluția tînărului prozator Costache Anton; activitatea harnică, în paginile *Luceafărului*, ale *Gazetei literare* sau ale *Tribunei* ne-a descoperit un orizont tematic inedit în creația sa, ca și unele aptitudini în domeniul genului scurt. Printre acele schițe, povestiri și nuvele care au văzut lumina tiparului în coloanele revistelor noastre literare, se disting cîteva în stare să ofere cititorului puncte de reper pentru înțelegerea prozei lui Costache Anton. În primul rînd, preferința autorului pentru reflectarea unor aspecte caracteristice ale vieții de la țară în condițiile transformării socialiste a agriculturii. Ceea ce reține în principal tînărul prozator din sugestiile multiple oferite de o temă generoasă, sînt noile valori morale, împlinirile și bucuriile aduse în viața țărănimii muncitoare de [illegible] colectivă. De la început trebuie subliniat faptul că el își îndreaptă atenția mai ales asupra noilor relații dintre colectiviști, observînd consolidarea unor trăsături morale înaintate. Cele mai interesante nuvele din acest punct de vedere sînt ultimele, printre care se află *Luna beată*, *Zi pierdută*, *Încredere*, *Printre oameni* și *Primul la cuvînt*. Costache Anton consacră, aproape în exclusivitate paginile acestor nuvele aspectelor specifice muncii în condițiile întăririi economico-organizatorice ale gospodăriilor agricole colective.

Ele își găsesc expresie literară prin intermediul unor trăsături — în curs de evoluție. Scrierile de pînă acum ale tînărului prozator ne dau posibilitatea detectării riguroase a unui profil literar artistic în curs de formare. Este cazul să amintim de simplitatea expunerii conflictului, de caracterul evident, explicit, al desfășurării mișcării epice, astfel încît cititorul are de multe ori impresia că intervenția tînărului prozator în relatarea faptelor vieții, este minimă. Descrînd viața colectiviștilor, evidențiind elementele tonice, optimiste din mentalitatea țăranului muncitor din zilele noastre, Costache Anton se oprește de obicei asupra unei anumite trăsături, de predilecție morală, ilustrînd-o într-o împrejurare semnificativă. Nuvelele sale respiră de aceea o anumită atmosferă care ține cum este cazul cu *Printre oameni* sau *Primul cuvînt*, de expunerea simplă, foarte sugestivă, a unei situații în care s-a demonstrat cu prisosință optimismul, perspectiva luminoasă pe care socialismul o aduce în viața de toate zilele. Faptul că președintele gospodăriei colective eliberează un bon pentru transportul materialului de construcție al casei sale, constituie pentru eroul din *Printre oameni*, un element prin care se poate verifica o dată mai mult, prețuirea, respectul de care se bucură el în lumea colectiviștilor. Alteori, aceste elemente tonice sînt demonstrate în împrejurări mai dramatice; *Încredere* este o nuvelă care demonstrează că ceea ce stă la baza efortului colectiv, al sprijinului și al încrederii dintre colectiviști, este în primul rînd prețuirea reciprocă a aportului conștient al fiecăruia adus la consolidarea gospodăriei. O idee importantă pe care o transmite în ansamblu nuvelistica lui Costache Anton este aceea că cea mai mare parte a eroilor care stau în centrul creației sale sînt oameni inimoși prin excelență, care nu se mulțumesc numai să-și facă datoria, ci, aduc o contribuție personală inspirată și pasionată la cauza comună. O nuvelă cum este *Plecarea* dezvoltă pe larg această temă a oamenilor care pun tot sufletul în fiecare din acțiunile lor. Eroul central este un activist de partid care își dezvăluie, ca om politic, un fond intens afectiv. Iată de ce plecarea din satul unde a muncit presupune momente de emoție, stîrnite de trecerea în revistă a unor situații hotărîtoare din viața satului. Acest specific al participării sufletești — nu întotdeauna ferită de o expansivitate excesiv lirică, nefirească sobrietății generale a tonului — este caracteristic și altor nuvele cum ar fi *Zi pierdută* sau *Oaspetele*.

Observația generală care se poate face în legătură cu nuvelistica din ultimii ani a lui Costache Anton este îmbucurătoare nu numai din punct de vedere al orientării tematice a tînărului prozator. Există o seamă de calități literare, ținînd de simplitate, de claritatea expunerii și de vioiciunea acțiunii, pe care le-a cunoscut în romanul *Seri albastre* și foarte recent în placheta de schițe intitulată *Colegi de clasă*. Unele realizări de pînă acum impun însă și un îndemn în privința unei exigențe sporite a autorului pentru creația sa. De la stilul simplu și clar tînărul prozator are datoria să nu alunece spre simplism, să reziste oricărei tendințe spre artificialitate. De la debutul autorului *(Iașul nou*, mai 1950, cu nuvela *Lisaveta)* și pînă la ultima nuvelă apărută recent, *Zi pierdută*, Costache Anton a străbătut un drum spinos, cu hărnicie și pasiune pentru arta povestirii.

Miron Dragu

luceafarul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct); Dan DEȘLIU (redactor șef), Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Al. I. ȘTEFANESCU (redactor șef adjunct); Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

Nicolae Țic: ANII TINERI

Cu Anii tineri Nicolae Țic se află acum la al doilea roman; acțiunea cărții se petrece în cursul anilor 1955—1956 pe șantierul unei schele petrolifere nelocalizate (S). Primul său roman Ora 6, inspirat din viața contemporană a minerilor din Valea Jiului, a apărut cu un an în urmă. E demn de reținut faptul că într-un răstimp atît de scurt, tînărul prozator se prezintă în fața cititorilor cu două romane ce dezbat probleme de stringentă actualitate, inspirate din viața clasei muncitoare. O atare orientare către tematica majoră, către acele domenii ale vieții foarte importante e necesar să fie evidențiată. Ea oglindește căutările, care, pînă în cele din urmă, nu se poate să nu fie încununate de succes, ale tînărului prozator Nicolae Țic. Există în Anii tineri un material faptic relativ bogat. Activitatea îndelungată de reporter, școala „genului scurt", frecventată multă vreme de către autor (la un moment dat părea a se consacra exclusiv schiței și povestirii), i-au fost, se vede, de un real folos. Se simte aici, ca și în Ora 6, de altfel, un continuu efort pentru concizie. Cadrul, tablourile la Țic sînt doar abia schițate, restul e lăsat pe seama narațiunii propriu zise. Totul este spus simplu, sobru și lapidar. Poate chiar prea lapidar, căci în Anii tineri se vădește o pronunțată tendință spre simplificarea realității, spre schematism.

Ca și în Ora 6, în romanul Anii tineri avem de-a face cu lupta colectivului de muncitori pentru înlăturarea elementelor descompuse, carieriste, necinstite. Că subiectele seamănă oarecum între ele, asta nu-i reprobabil în sine. Important este dacă Nicolae Țic reușește să spună artistic ceva nou față de precedenta lucrare. Așa dar, ne aflăm pe șantierul unei schele petrolifere (S). Facem cunoștință cu protagoniștii romanului: inginerul Dima, directorul Schelei — 30 ani; bătrînul brigadier Ilie Strihan, secretarul Organizației de partid; muncitorul Pavel Oniga — 29 ani; inginera Nana Petrescu — 24 ani: Maria, fosta soție a lui Oniga, timără în orice caz, fără vîrstă precisă; Gogoț, responsabilul cu transporturile, între două vîrste; Alexandru Grecea, nepotul lui Gogoț, pretins ziarist și scriitor, în prezent contabil; Gigel Popescu, membru în biroul U.T.M.; șoferul Simion D. Simion și inginerul Săvulescu.

Pentru o mai bună înțelegere a romanului e necesar să facem la început cîteva abstracții. Aflăm că în carte apropo toate aceste personaje nu trăiesc decît cu ajutorul epitetelor și al numelor și să le judecăm ca și cum ar fi izbutite. Să nu ținem seama de toate contrazicerile și inadvertențele ce se ivesc pe parcursul paginilor și care, oricîtă bunăvoință ai avea, îți dau tot timpul senzația de neverosimil (despre ele vom vorbi mai jos). Să ne închipuim totuși schela petrolieră S. situată undeva într-un cadru concret, s-o fixăm noi în spațiu cu imaginația, să dăm locurilor și oamenilor coloritul „propriu" necesar.

Ce se întîmplă la „schela S"? Romanul începe prin plecarea lui Pavel Oniga. Oniga a venit aici în 1953, dintr-unul din satele înconjurătoare, s-a calificat ca pedar, a lucrat doi ani la sondă, a strîns bani, și-a zidit o casă la țară, iar în momentul de față părăsește colectivul pe motiv că nevastă-sa i-a trimis veste că dacă nu se întoarce acasă, ea se mărită cu altul. Fire blîndă și cuviincioasă, care suporta docil să fie exploatat de nevastă și socri (or fi fost ei chiaburi sau țărani săraci, asta nu mai știm) Oniga are, într-un incident cu ei, o ieșire demnă. Dintr-odată se desmeticește. Îi dă pe toți afară din casa nouă, încuie ușa și pornește înapoi spre schelă cu gîndul că mai tîrziu să vîndă casa ori să o dea cuiva de pomană. La schelă, Oniga dorește să-și îndrepte greșeala de a-și fi părăsit tovarășii și devine un muncitor sîrguincios. Vrea să se înscrie la liceu, la cursul seral. După destule eforturi, reușește. O dată are chiar o propunere de reducere a timpului de muncă la sonde și de realizare a unor importante economii. Nici lucrul acesta nu ne este explicat prea clar. Cum a ajuns el la o atare idee? Pare o descoperire foarte simplă, dar la care nimeni nu s-a gîndit. Urmează să fie discutată și popularizată inițiativa lui Oniga. Se opune însă directorul Dima, tot așa cum s-a opus și atunci cînd Oniga voia să se înscrie la liceu. Dima nu-l are la inimă pe eroul nostru, încă de la început. Ulterior intervin o serie de complicații. Pe lîngă director se oploșise Gogoț, afacerist și șarlatan jalnic, care, fără un mobil social destul de precis, este pus pe rătăci. Cîștigînd încrederea lui Dima el pîrăște pe toți, inventează „cazuri", seamănă suspiciunea. Despre Oniga, Gogoț i-a șoptit lui Dima că ar fi „huligan" și „afacerist" fiindcă un frate al lui, croitor, a înjurat odată pe cineva într-o circiumă. Din acest punct pornește de fapt conflictul romanului. Oniga găsește sprijin la Ilie Strihan, șeful lui de brigadă, care este totodată și secretarul organizației de partid. Între Dima și Strihan au loc discuții furtunoase. Pînă la urmă se dovedește că Gogoț are legături cu niște șoferi care fac afaceri prin satele pe unde merg cu mașinile și că este un exercoc. Încetul cu încetul de acest adevăr se convinge și Dima. Gogoț este înlocuit. Totodată, se dezvăluie ca element descompus și nepotul său Alexandru Grecea, „scriitorul" care se laudă (p. 270) că la București e invitat la masă la primul secretar al Uniunii Scriitorilor, tovarășul Beniuc (?!) Apar perspectivele unei înscenări a situației. Dar firele merg mai departe. La forul imediat superior al schelei, la Trust, se află un anume inginer Săvulescu, care urmărește să ia locul lui Dima, compromis datorită faptului că a dat crezare minciunilor scornite de Gogoț. El are complici pe funcționarul George Stan, pe șoferul Simion D. Simion, un tip de lingușitor clasic și bineînțeles pe Gogoț (se putea altfel?). Dus de nas de către Gogoț, Dima pierde mult din încrederea colectivului și numai cu ajutorul lui Strihan reușește, pe final, în cele din urmă, să o recapete. Va rămîne mai departe director al schelei.

Luat ca atare, conflictul în sine nu se pare prea rău. Nici o clipă în roman nu se dă de înțeles că conducătorii ar urmări alte scopuri decît simple satisfacții meschine, mediocre, determinate social. A prezenta în felul acesta realitatea, a detașa colectivul schelei de restul frămîntărilor politice și sociale din țara noastră, a reduce totul numai la lupta pentru diversele atribuții organizatorice ce țin de exploatările petrolifere cu altele și romanul poate fi plasat într-o fabrică de bumbac, la construcția unei Centrale electrice, a unui pod etc. Nici un element specific nu este cît de cît concretizat. Se pare că Nicolae Țic, în mod deliberat, a procedat astfel, vizînd probabil un efect „modern", spectaculos. Dar nu e nevoie să te consideri adeptul unor formule estetice „moderne" pentru a scrie schematic.

Să fim înțeleși, nu este vorba de a imputa cărții faptul că nu descrie amănunțit procesul de extracție a țițeiului, diversele amănunte tehnice, ținînd de munca la schelele petrolifere, ci de faptul că personajele lui Țic nu reacționează într-un mod propriu, individual. Autorul putea să se inspire din orice domeniu, dar nu se poate să nu fie încununate de succes, ale tînărului prozator Nicolae Țic. Există în Anii tineri un material faptic relativ bogat. Activitatea îndelungată de reporter, școala „genului scurt", frecventată multă vreme de către autor (la un moment dat părea a se consacra exclusiv schiței și povestirii), i-au fost, se vede, de un real folos. Se simte aici, ca și în Ora 6, de altfel, un continuu efort pentru concizie. Cadrul, tablourile la Țic sînt doar abia schițate, restul e lăsat pe seama narațiunii propriu zise. Totul este spus simplu, sobru și lapidar. Poate chiar prea lapidar, căci în Anii tineri se vădește o pronunțată tendință spre simplificarea realității, spre schematism.

Ca și în Ora 6, în romanul Anii tineri avem de-a face cu lupta colectivului de muncitori pentru înlăturarea elementelor descompuse, carieriste, necinstite. Că subiectele seamănă oarecum între ele, asta nu-i reprobabil în sine. Important este dacă Nicolae Țic reușește să spună artistic ceva nou față de precedenta lucrare. Așa dar, ne aflăm pe șantierul unei schele petrolifere (S). Facem cunoștință cu protagoniștii romanului: inginerul Dima, directorul Schelei — 30 ani; bătrînul brigadier Ilie Strihan, secretarul Organizației de partid; muncitorul Pavel Oniga — 29 ani; inginera Nana Petrescu — 24 ani: Maria, fosta soție a lui Oniga, tînără în orice caz, fără vîrstă precisă; Gogoț, responsabilul cu transporturile, între două vîrste; Alexandru Grecea, nepotul lui Gogoț, pretins ziarist și scriitor, în prezent contabil; Gigel Popescu, membru în biroul U.T.M.; șoferul Simion D. Simion și inginerul Săvulescu.

Pentru o mai bună înțelegere a romanului e necesar să facem la început cîteva abstracții. Aflăm că în carte apropo toate aceste personaje nu trăiesc decît cu ajutorul epitetelor și al numelor și să le judecăm ca și cum ar fi izbutite. Să nu ținem seama de toate contrazicerile și inadvertențele ce se ivesc pe parcursul paginilor și care, oricîtă bunăvoință ai avea, îți dau tot timpul senzația de neverosimil (despre ele vom vorbi mai jos). Să ne închipuim totuși schela petrolieră S. situată undeva într-un cadru concret, s-o fixăm noi în spațiu cu imaginația, să dăm locurilor și oamenilor coloritul „propriu" necesar.

Ce se întîmplă la „schela S"? Romanul începe prin plecarea lui Pavel Oniga. Oniga a venit aici în 1953, dintr-unul din satele înconjurătoare, s-a calificat ca pedar, a lucrat doi ani la sondă, a strîns bani, și-a zidit o casă la țară, iar în momentul de față părăsește colectivul pe motiv că nevastă-sa i-a trimis veste că dacă nu se întoarce acasă, ea se mărită cu altul. Fire blîndă și cuviincioasă, care suporta docil să fie exploatat de nevastă și socri (or fi fost ei chiaburi sau țărani săraci, asta nu mai știm) Oniga are, într-un incident cu ei, o ieșire demnă. Dintr-odată se desmeticește. Îi dă pe toți afară din casa nouă, încuie ușa și pornește înapoi spre schelă cu gîndul că mai tîrziu să vîndă casa ori să o dea cuiva de pomană. La schelă, Oniga dorește să-și îndrepte greșeala de a-și fi părăsit tovarășii și devine un muncitor sîrguincios. Vrea să se înscrie la liceu, la cursul seral. După destule eforturi, reușește. O dată are chiar o propunere de reducere a timpului de muncă la sonde și de realizare a unor importante economii. Nici lucrul acesta nu ne este explicat prea clar. Cum a ajuns el la o atare idee? Pare o descoperire foarte simplă, dar la care nimeni nu s-a gîndit. Urmează să fie discutată și popularizată inițiativa lui Oniga. Se opune însă directorul Dima, tot așa cum s-a opus și atunci cînd Oniga voia să se înscrie la liceu. Dima nu-l are la inimă pe eroul nostru, încă de la început. Ulterior intervin o serie de complicații. Pe lîngă director se oplo

ÎN LEGĂTURĂ CU PRIMELE NUMERE ALE „CONTEMPORANULUI"

de Horia Sratu

La 1 iulie 1881 a apărut la Iași primul număr al unei publicații care pe coperta-i simplă purta titlul Contemporanul, revistă științifică și literară. Departe de a fi o apariție meteorică pe firmamentul culturii românești, — așa cum spunea de pildă, H. Sanielevici — apariția Contemporanului nu este nici întîmplătoare, nici ocazională. Revista a reflectat avîntul științific și ideologic care caracterizează viața intelectuală din Rominia în ultimul pătrar al secolului trecut. Este epoca înfloririi realismului critic, este perioada în care încep să se constituie școli naționale în diferite ramuri ale medicinei (dr. V. Babeș, dr. Leon), în științele naturii (Gr. Cobîlcescu, Gr. Ștefănescu), în matematici (Bacaloglu), în chimie (C. Istrati), în fizică etc. Dacă primele numere erau scrise timid, cu oarecare stîngăcii, în decursul anilor, curajul cetățenesc și îndrăzneala gîndirii, îmbinate cu cunoștințe variate, vor imprima conduita caracteristică a acestei publicații. Ea se dovedea a fi nu numai tribuna unui grup, ci a unei generații, în coloanele ei se exprimau aspirațiile cele mai radicale ale epocii, speranțele într-un viitor care nu mai era un vis utopic, ci căpătase o fundamentare științifică.

Și pînă la Contemporanul au existat reviste și personalități care au intrat în conflict cu Junimea. Meritul Contemporanului este de a fi transformat polemica cu Junimea într-un conflict ideologic de însemnătate majoră, care depășea contradicțiile specifice din sînul burgheziei și de a fi contribuit astfel — în primul rînd prin Gherea — la dezvoltarea realismului critic în literatura noastră.

Ideea apariției unei publicații periodice socialiste plutea în atmosferă încă mulți ani înainte ca revista Contemporanul să fi văzut lumina tiparului. Nevoile propagandistice socialiste — atît cît existau în acea epocă — nu puteau fi satisfăcute de micile broșuri litografiate care apăreau la Iași și la București. Încă în 1878, Gherea, în vîrstă de 23 ani, scria: „Cît timp nu sîntem organizați noi înșine, cît timp nu avem... forțe de intelectuali și nici revistă, cît timp nu ne-am constituit societăți române ca partid, propaganda... nu are nici o importanță". (pag. 664, Ed. AC. R.P.R. Documente privind istoria Rominiei, războiul pentru independență, vol. I). La sfîrșitul anului 1880, apare revista Rominia viitoare, prin care — așa cum arată articolul-program al unicului număr, — nu se urmărește „scopul de a agita poporul romîn, ci numai de a propaga niște idei noi". Revista sucombă din lipsă de fonduri. Nici formula nu era pe deplin limpezită, predominînd idei anarhiste și socialist-mic-burgheze.

Pînă la apariția revistelor muncitorești, lupta împotriva filozofiei idealiste reacționare a fost dusă la noi în special de oameni de știință, care, adevărați pionieri în disciplinele lor, reușeau adeseori să depășească punctul de vedere materialist spontan, ridicîndu-se la materialismul filozofic. Redactorii Contemporanului își dau seama că în această epocă principalul teren pe care se dă lupta dintre materialism și idealism, este știința. De aceea, scopurile inițiale ale Contemporanului, așa cum sînt fixate în editorialul-program al primului număr, pot fi rezumate astfel: 1) de a face cunoscute publicului romîn marile teorii științifice la ordinea zilei, „cum privește știința contemporană lumea"; 2) critica multilaterală a „producțiunilor științifice greșite" mai ales a manualelor școlare și a cursurilor universitare, „căci dacă acestea vor fi rele atunci nu putem aștepta nimic nici de la generațiunea nouă"; 3) lupta împotriva superstițiilor, „în contra ignoranței și șarlatanismului", căci „pînă cînd buruienile înăbușă plantele folositoare și e timp, să le smulgem, căci altfel plantele cele bune vor pieri".

Cum epoca cunoscuse mai multe publicații de acest gen și de orientare antijunimistă, ne referim la „Tranzacțiuni literare și științifice" (1872—73) de sub conducerea tinerilor profesori D. A. Laurian și St. C. Michăilescu (ultimul, filozof materialist de seamă), fuzionată apoi cu revista Contemporanul 1873—76), sau la „Revista literară și științifică", condusă de savantul B. P. Hașdeu, toate trei reviste cu preocupări de popularizare a cunoștințelor științifice și culturale din toate domeniile, și cu prezență în puținele manifestări literare ale vremii — e lesne de înțeles că succesul Contemporanului nu se datora profilului său. Înainte de toate, orientarea ideologică cu totul nouă, faptul că ideile pe care le răspîndeau atît de bine nevoilor și aspirațiilor vremii, răspunzînd unor probleme arzătoare ce frămîntau spiritele înaintate, i-au asigurat succesul și viabilitatea. Prin publicarea lui au început să se facă simțite în întreg mediul cultural și literar al vremii prezența și influența noului curent ideologic, generat de apariția mișcării socialiste.

Contemporanul a fost editat de socialiștii romîni și în consecință, drumul pe care l-a parcurs revista, orientarea sa ideologică nu reflectau numai stadiul în care se afla mișcarea socialistă, dar era în mod firesc determinate și de nivelul ideologic al colaboratorilor la noi.

În momentul în care apare revista, în rîndul cercurilor socialiste dominau concepțiile eclectice, un „amestec de teorii sociale", ale socialismului mic-burghez și ale anarhismului. E drept, că, încă din 1878—1879 socialiștii romîni citeau unele lucrări ale lui Marx și susțineau că în „Capitalul" sînt puse bazele socialismului științific, fără ca să înțeleagă și să recunoască însă esența marxismului. În operele lui Marx nu vedeau decît fundamentarea economică a socialismului. Pentru explicarea religiei și a statului recurgeau la Bakunin, în problema proprietății urmau pe Proudhon iar în explicarea familiei și a moralei, pe Herbert Spencer.

Confuziile dominante din rîndurile mișcării socialiste, în momentul apariției revistei, s-au resfrînt asupra orientării ei. În conformitate deplină cu evoluția ideologică a cercurilor socialiste s-a schimbat și conținutul revistei, în dezvoltarea căreia pot fi delimitate două etape bine conturate. În primii ani Contemporanul avea un caracter revoluționar democrat, situîndu-se pe pozițiile materialismului premarxist. Orientarea revistei s-a schimbat prin 1884: abia atunci a început propagarea marxismului și în coloanele Contemporanului, prin publicarea traducerii unor opere ale lui Engels precum și prin încercarea de a aplica tezele socialismului științific la lămurirea unor probleme ale vieții sociale și culturale din Rominia. Din acest moment istoria revistei Contemporanul și a curentului generat de ea devine nedespărțită de numele lui C. Dobrogeanu-Gherea.

Contribuția lui Dobrogeanu-Gherea la înființarea și activitatea revistei Contemporanul în primii ani de apariție constituie o problemă greu de rezolvat, în primul rînd din pricina lipsei arhivei Contemporanului. Oare sub multiplele pseudonime atribuite lui Nădejde (care ar fi trebuit să facă un efort uriaș ca să poată redacta singur o asemenea cantitate imensă de materiale) și alte pseudonime ca Mordax, Audax, Vedetot, Vera etc., nu se ascundea și Dobrogeanu-Gherea? Situația cercetătorului este îngreunată și prin faptul că articolele lui Gherea erau scrise în limba rusă și apoi traduse în românește, lucru care împiedica identificarea prin metode comparative sau de analiză științifică.

Din cele ce se cunosc despre situația lui Dobrogeanu-Gherea în această perioadă și din analiza orientării ideologice a revistei în primii ei ani de existență, nu se poate conchide că de la început el ar fi fost, „spiritus rector" al revistei, cum se afirmă cîteodată.

Împrejurările critice create revoluționarilor ruși refugiați în Rominia, în urma expulzării lui Russel și a persecuțiilor guvernului, au făcut ca Dobrogeanu-Gherea, emigrant urmărit de Ohrană, să fie pentru un timp extrem de precaut. La începutul anului 1881 el obținu concesiunea restaurantului din gara Ploiești, unde se formase o mică colonie de „nihiliști" și un important punct de comunicație pentru întreaga emigrație revoluționară rusă, lucru care de asemenea îl obliga la o deosebită prudență. Dar Dobrogeanu-Gherea, care cu puțină vreme în urmă redacta, ajutat de Arbore Ralli, revista Rominia viitoare și care, după amintirile lui C. Bacalbașa, încă de pe atunci era „sufletul intelectual și magicul atrăgător" pentru tinerii socialiști, nu era străin de apariția revistei Contemporanul cu toate că la început, împiedicat de împrejurări, nu putea colabora activ în coloanele ei. Comparînd concepțiile sale redacționale, pe care și le-a expus în scrisori cu un an înainte, adică în 1880, cu cele ale revistei Contemporanul se constată o aproximativă corespondență. De asemenea, tot lui C. Dobrogeanu-Gherea i se datorește în parte faptul că, deși ideea publicării revistei ieșene s-a născut oarecum spontan și s-a realizat într-un timp scurt, totuși acest periodic nu era, cu toate lipsurile inerente unui început, rodul improvizațiilor unor tineri cu velcități editoriale. Contemporanul, de la prima sa apariție, s-a bazat pe unele concepții redacționale care par a fi fost dinainte stabilite. Din primul număr îi găsim o tematică dominantă bine conturată și realizată nu prin articole izolate, ci prin serii de studii asupra temelor enunțate. Toate acestea însă nu pledează în favoarea ipotezei că Dobrogeanu-Gherea ar fi avut de la apariția Contemporanului un rol hotărîtor în orientarea și activitatea revistei. El și-a făcut apariția publică în viața intelectuală, în lupta ideologică din Rominia, în mai 1883, cînd, în coloanele Emancipării, sub pseudonimul Caius Graccus, s-a angajat într-o problemă sociologică interesantă cu însuși primul ministru I. C. Brătianu. Refugiatul politic urmărit de Ohrana țaristă scria cu această ocazie:

„A venit, cred, vremea să începem și noi a vorbi însfîrșit..." Acest plural suna mai degrabă ca un angajament personal de care s-a ținut după cuvintele lui N. Iorga, „tînărul predicator cu barbă blondă și ochi blînzi, care a fost în cetățenia românească C. Dobrogeanu, iar în literatură, unde urma lui nu va dispărea, I. Gherea".

Din 1883, prezența lui C. Dobrogeanu-Gherea, care iese cu totul din anonimatul în care fusese silit să se ascundă de circumstanțe vitrege, s-a resimțit în întreaga activitate și orientare a socialiștilor romîni: în momentul important al evoluției cercurilor socialiste spre marxism, el devenise animatorul ideologic, „spiritus rector" al întregului curent al Contemporanului.

Pe măsură ce se răspîndește marxismul, atenția socialiștilor romîni se îndreaptă spre muncitorime. Activitatea lor propagandistică se îmbină cu cea agitatorică și organizatorică, avînd drept rezultat înființarea în 1886 în București, Iași și în alte orașe a organizațiilor muncitorești politice, călăuzite de programul general democratic întocmit în același an de C. Dobrogeanu-Gherea și publicat în coloanele Revistei Sociale. Intensificarea mișcării muncitorești-socialiste aducea după sine necesitatea lărgirii propagandei scrise, făcînd ca pe lîngă mici foi și reviste socialiste publicate în unele orașe de provincie, sau gazete editate de asociații profesionale, să se întărească și presa politică muncitorească. Mișcarea muncitorească care începea să se unească cu socialismul științific devenise o forță politică activă. Toate aceste schimbări au determinat orientarea ideologică a revistei Contemporanul și au atras după ele modificări simțitoare în obiectivele pe care și le propusese pentru atac în coloanele ei.

Redacția și cercul de colaboratori ai Contemporanului s-au lărgit cu numeroase forțe noi. Din 1885 apare pe coperta revistei ca redactor al părții literare și numele lui V. Gh. Morțun. Adevăratul redactor al revistei devenea însă Dobrogeanu Gherea care în acești ani se încadra activ în munca Contemporanului în coloanele căruia începînd din 1885 semnează studii. După aderarea Rominiei la Tripla Alianță s-a atenuat pericolul ca emigrații revoluționari ruși aflați în Rominia să fie extrădați Ohranei țariste. Acest eveniment a contribuit fără îndoială la ieșirea lui C. Dobrogeanu din anonimat.

Desigur, dezvăluirea a ceea ce este înaintat în moștenirea lăsată de Gherea, a ceea ce este progresist în personalitatea sa, evidențierea rolului său în dezvoltarea Contemporanului toate acestea reprezintă rolul de seamă pe care l-a avut Dobrogeanu Gherea în răspîndirea marxismului, formularea platformei de revendicări general-democratice a cercurilor muncitorești. Dar aceasta nu înseamnă trecerea sub tăcere a ceea ce este negativ în activitatea sa chiar încă în ultimele decenii ale secolului trecut și care se concentrează mai ales în faptul că el „a apreciat greșit condițiile obiective în care se afla țara noastră" în faptul că „nu vedea că în Rominia—țară cu economie înapoiată în care predomina agricultura — capitalismul era în plină dezvoltare, iar odată cu aceasta creștea proletariatul industrial, ca o clasă revoluționară de sine stătătoare și în plină ascensiune". (Gheorghe Gheorghiu-Dej).

Influența lui Dobrogeanu Gherea nu s-a mărginit numai la fixarea Contemporanului pe o poziție consecventă antijunimistă, ci în primul rînd s-a manifestat în orientarea lui generală. Prezența lui Dobrogeanu Gherea în condițiile clarificării de idei în sînul mișcării socialiste, a făcut ca după 1884, revista să se resimtă repede de o înnoire, producîndu-se o esențială cotitură în ideologia ei. Fără ca să renunțe cu totul la explicarea fenomenelor naturii, colaboratorii Contemporanului se angajau pe terenul complex al relațiilor sociale.

În sfîrșit trebuie semnalat că în 1885 în coloanele Contemporanului a fost publicată traducerea integrală după prima ediție din 1884, a cărții lui Engels „Originea familiei, proprietății private și a statului", care conținea explicația materialist-istorică a dezvoltării societății.

Referiri la această carte a lui Engels găsim în coloanele Contemporanului și înaintea apariției traducerii românești. Astfel, pentru a convinge pe Gh. Păun că „pricina de căpetenie a transformării formelor sociale este schimbarea modului de producție și a productivității muncii, prin urmare", i se recomanda studierea lucrării menționate a lui Engels.

Creșterea mișcării socialiste și influența ideilor răspîndite de ea, au atras după ele declanșarea unor atacuri din partea adversarilor săi: „Sîntem tocmai în acea perioadă — caracteriza situația în 1883 revista „Dacia viitoare" — cînd socialismul este combătut și adevărul adus de dînsul negat cu furie". În această campanie împotriva socialiștilor, un rol de seamă l-au jucat unii ideologi de vază ai Junimii provocînd acel duel teoretic care a stat în centrul vieții ideologice a vremii, și care s-a terminat cu o strălucită victorie a curentului Contemporanului.

Ideile rodnice apărate de Contemporanul în polemică cu Maiorescu păstrează și astăzi o deosebită actualitate în lupta împotriva concepțiilor apolitice estetizante. Tradițiile vii, spiritul combativ al revistei sînt preluate și dezvoltate de publicistica noastră actuală, printre care și de urmașul său direct — Contemporanul de astăzi.

Din perspectiva noastră de astăzi, revista de la Iași apare ca un precursor care și-a spus cuvîntul răspicat la vremea lui și a cărui operă continuă azi pe o nouă treaptă.

Descuțții

Căruța veche, dobrogeană, trasă de un cal șarg și unul negru ca păcura, alerga pe drumul de pămînt ce ducea spre Regepcuius departe de șosea, printre lanurile de grîu și porumb. Omul care stătea în căruță pe un braț de iarbă uscată, cu hățurile în mîini, era atît de înfuriat, încît drăcuia caii ca pe cei mai răi dușmani ai săi și-i plesnea cu biciul peste crupele leoarcă de sudoare. Era singur în căruța ce-l sălta ca pe un butoi gol, singur era pe drumul acela negru de pămînt pe care căruța înainta cu un nor de praf desfoiat în urmă ca o coadă de păun bătrîn și văduvoi. Pînă în comuna învecinată, cale de șapte kilometri, omul acela furios peste măsură a vorbit numai cu caii, într-un monolog extenuant, de preciste și draci, iar caii, înfricoșați mai mult de bici decît de înjurăturile sale, alergau de mama focului și apa în burțile lor clipocea ca în niște burdufuri. Chiar dacă n-ar fi fost atît de al dracului ca Nicolae Măciucă, oricare președinte s-ar fi înfuriat tot atît de mult și de necugetat ca și el într-o situație asemănătoare:

Era duminică, trebuia la ora aceea să fi fost la raion și iată că el alerga peste cîmp, spre Regepcuius, lovind caii cu biciul și înjurîndu-i ca un căprar de cavalerie.

Tinerii din gospodărie, echipa de fotbal cu susținătorii ei, în total vreo optzeci de capete, încărcați în două din cele trei camioane ale gospodăriei, plecaseră cu noaptea-n cap la Regepcuius, unde aveau un meci de fotbal cu echipa „Recolta". Președintele era furios că-i luaseră camioanele, mințindu-i pe șoferi că el i-ar fi învoit pentru treaba aceasta încă de-aseară și acum, bineînțeles, jignit că autoritatea lui era nesocotită, pornise pe urmele lor cu o falcă-n cer și cu alta în pămînt. Cel de-al treilea camion nu putea fi folosit, fiindcă stătea urcat pe butuci, cu șuruburile și piesele întinse la soare pe-o ședințele și, punînd să-i înhame caii la căruță, a plecat într-un nor de praf spre Regepcuius. Pe drum, printre înjurăturile adresate cailor care i se păreau că alergă prea încet, purta un dialog fierbinte cu tinerii spre care mergea ca o vrăjitoare călare pe măturoi: ați vrut radio cu patifon, să dansați după el la cămin, de m-ați pus în circotă cu consiliul de conducere, dar v-am luat. Ați vrut toba, viori și saxofon, v-am luat și din astea. Ați vrut teren pentru fotbal, v-am lăsat să luați din izlaz. Ați zis că izlazul nu mai e la modă, că punem siloz. Bine. Acuma vă întindeți și la camioane?

Era stupefiat de atîta îndrăzneală și îi întrebă pe nevăzuții săi interlocutori: Poate că într-o zi cereți și luna de pe cer? Și conchise pe un ton înțelept: „Cît vă trecu hățurile după loitră și se opri în spatele celor doi șoferi. Vroia să-i ia prin surprindere, să-i întrebe ce caută cu mașinile aci, dar îi văzu pe cei din echipa gospodăriei sale alergînd pe teren desculți, numai în chiloți, goi, împestrițați, unii cu maiouri, alții cu buricul gol și cu spinările lucioase de sudoare. „Aștia-s ai noștri" — își zise Măciucă umilit dintr-odată, mai ales cînd băgă de seamă că echipa celor de la Regepcuius era îmbrăcată în tricouri galbene, în chiloți negri și cu bocanci în picioare, ca echipele de la oraș. Tocmai atunci arbitrul fluieră pauza și echipa lui veni spre camioane. Doi se apropiau șchiopătînd și erau toți cu fețele negre, posomorite. Unuia îi curgea sînge din degetul mare de la piciorul stîng și ceilalți îl întrebau dacă mai poate juca și-i spuneau să se legă acolo cu batista.

Acela nu părea să sufere atît din pricina loviturii, cît din alte pricini, fiindcă răspunsese cu un aer trist, descurajat: „Dacă aș fi avut măcar un singur bocanc, oh, ce le arătam! Dar ce vreți? Să ne păzească ei pe noi, să nu ne calce cu crampoanele?".

Încă nu-l observară pe președintele lor, fiindcă acesta stătea cu pălăria pe ochi, mut ca peștele, în spatele bulucului de oameni. Uitase de camioane, toată furia lui se topise ca ninsoarea de funigei în adierea vîntului, acum simțea pe neașteptate o umilință grea pe care nici măcar nu încerca să și-o înăbușe și asculta cuvintele lor posomorîte, aspre, pline de o durere copilărească: „Golul de-al doilea era parabil, frați-miu, dar cum vrei să-l apere Tănase al nostru, cînd n-are săracul nici ciorapi, nici apărători, nici genunchere, nici șapcă să nu-l orbească soarele?"... Președintele auzi glasul gros, spart, al lui Tănase, care se așezase chincit pe iarbă: „Mi se pare că nici porțile lor nu-s reglementare". Ia te uită, se întristă președintele, gîndindu-se că tinerii din Regepcuius vor fi făcut porțile mai mari, ca să intre golurile mai ușor. Își aprinse o țigară și tocmai atunci fu băgat și el de seamă și, ridicîndu-se rușinat în picioare, Tănase îl întreabă: „Veniși să ne vezi și matale?" Măciucă se fîstîci, simțind ochii tuturora ațintiți asupra lui, își luă pălăria de pe cap și își șterse ceafa cu palma, apoi întrebă: „al meu e pe-aici și el?" Avea și președintele un băiat, juca și el fotbal; era mai încolo, așezat pe scara camionului, și își oblojea genunchiul lovit. „Păi da, tovarășe președinte, răspunse acesta, mai cutezător decît toți ceilalți, jucăm desculți și ni se strigă „încet mă, să nu vă cadă bocancii din picioare". Ai zis că dacă umplem treizeci de gropi cu siloz, ne cumpără gospodăria echipament complet. Am umplut cinci zeci și una de gropi, dar echipament, ioc!

Președintele lăsă ochii în jos, încă și mai umilit decît pînă atunci. Tocmai în clipa aceea se apropie de ei președintele gospodăriei din Regepcuius, surizător, cu o pălărie plină de cireșe mari, oltane. „Na, mai tovarăși, luați niște cireșe din livada noastră să vă mai răcoriți nițel. Aa, uite-l și pe Nea Măciucă! Noroc, tovarășe, veniți și conducerea gospodăriei să vă susțineți echipa? Las-că-i bine. Luați d-aici, uite ce oltane am pus. Cît prunele"...

Măciucă se făcuse negru la față; își mușcă țigara și simțind dintr-odată gustul amar al tutunului, își schimonosi fața într-un fel care arăta o mare și proaspătă durere sufletească. Președintele luă din cireșe, luară și ceilalți, uitîndu-se mirați spre el și dintr-odată le deveni limpede că președintele se rușina pe tăcute să-i vadă desculți ca pe niște copii de pripas. Se termină apoi pauza și meciul de fotbal reîncepu. Urcați ca într-o tribună, pe platforma unuia din camioane, cei doi președinți urmăriră jocul rontăind semințe de floarea soarelui, strigînd, încurajîndu-și echipele. În tot acest timp, ei vorbiră despre cu totul altceva, despre grîu și porumb, despre vacile roșii de stepă și despre păsările Leghorn; ziceau că într-o săptămînă s-apucă de grîu, viră combinele în lan și abia la sfîrșit, cînd meciul se termină, cu victoria surprinzătoare a desculților, Măciucă, fericit peste măsură, îl întrebă pe celălalt:

— Cît spuseși că face echipamentul?

Petru Vintilă

Desen de OANĂ MIHAI

Mioara Cremene

ELEGIE DE TOAMNĂ

În anul acesta toamna
s-a prelungit pînă tîrziu;
eu am pus jos condeiul și-am plecat într-un parc
cu toamnă,
eu am pus condeiul și-am plecat într-un parc
cenușiu,
în anul acesta, cu toamnă, tîrziu.

Mergeam cu pași măsurați
pe aleea cu foșnet domol.
Eram doar noi două — eu și lumina de seară —
vorbeam despre tine,
vorbeam despre tine pe-aleea cu chipul tomnatec,
mongol,
eram doar noi două — eu și ciudat de filtrată lumina,
mă luase de umăr, mergea lîngă mine.

Ea cu glas umed și fără cuvinte:
— „Cu ce ai să scrii de acum înainte?"

— „O, am să iau o bucată de cretă uitată și udă,
O, am să iau un crîmpei de mortar frînt în unghiuri
obtuze,
o, am să iau o bucată de jar și ca pe-o agudă
am s-o iau ca să văd dacă scrie, aproape de buze.

O, am să iau de pe-alei, ca să scriu, pașii albi sau
obscuri,
o, am să iau de pe-alei, ca să scriu, jurămintele
sparte,
o, am să iau de pe-alei, ca să scriu, norii umezi și
suri
și-amintirea lui, prinsă-n copacii plecați din păduri,
am s-o iau de pe-alei, ca să scriu — și copacii veniți
de departe.

. . . . . .

Pe urmă
în parc
am văzut
căzînd stele,
Voi scrie-n curînd și cu ele...

VULPEA

Amintiri...
Cu încetul amintirile vin și se gudură
fiecăruia la picioare
mănîncă și beau din palmă
afară de una
ce mi-a străbătut
cîndva peisajul de iarnă
afară ae una cu blana roșcată
ce mi-a străbătut furiș și posac
privelștea mea de iubire
atunci cînd era cea mai albă.

Păream amîndoi solemni și mișcați
și-n peisajul de iarnă
sclipeau sărutări înghețate,
oprite în loc fericiri,
aburi solemni, jurăminte curate.

Pe-o buturugă stăteam în genunchi,
în jur creșteau munții-nălțărilor noastre
păduri trimeteau în văzduh
antene-nghețate și ele
sensibile doar la iubire
și-n nemișcarea totală
prin peisajul de iarnă
deodată-am văzut-o trecînd.

Amintiri...
Cu încetul amintirile vin și se gudură
fiecăruia la picioare
mănîncă și beau din palmă
afară de una
ce mi-a străbătut
sălbatică, neinduplecată,
privelștea mea de iubire,
afară de una cu blana roșcată
o vulpe cu ochi înțelepți de femeie —
ce mi-a străbătut posac și furiș,
cîndva, peisajul de iarnă.

Și ea a trecut,
fugară s-a dus
pe drum de terori și capcane
cu-o dungă roșcată rănind, însemnînd,
cîndva peisajul de iarnă
sub nu știu ce frază, sub nu știu ce gînd...

Nichita Stănescu

VEGHE LA LINIȘTEA LUMII

Sub cerul acesta puternic, atîrnînd de stele
ca pînza unei corăbii nupțiale,
stau drept ca în nopțile-acele
de dragoste, și steagul îmi flutură
argintat de aerul rece.

Ca un piept de corabie tai viitorul.
Valul lui îmi izbește urechea, cu țipăt
de victorie, de odihnă, de pace,
și rîd cu toți dinții și-mi place
cerul acesta pe care-l curbează
bătăile inimii mele.

POETUL ȘI DRAGOSTEA

Te-ai făcut subțire și prelung
și un sentiment ciudat te doare
și ești mîndru și îi porți pe umăr
ca pe-un șoim de vînătoare.

Și prelungi, privirile îți trec
chiar prin zidul greu și prin lăcate
și se-opresc la piatra unui chip, mereu,
cu sprîncenele-mbinate.

Se petrec atunci, întreceri, lupte
și răpiri imaginare,
ora se înclină, bate
cu secunde tot mai rare.

Și trec ani și șoimul zvelt
de pe umăr, nu-l mai lepezi,
doar secundele din el
bat din ce în ce mai repezi.

CÎNTEC

Fiecare schelă este un Icar
ce-și măsoară zboru-n sus, diurn,
cu o casă, sau cu-n turn.
O, și-atunci cînd cade,
saltă-n ceruri iar.

Uneori le pipăi cu mirată mînă,
ori cu ochiu-n trecere, uimit.
Trebuie să aibă aripi l strigă-o amintire,
aripi lungi și ascuțite, negreșit.

Lîngă fiecare schelă-n parte
marea sufletului lasă un fiord;
muzica iubind-o, dintre arte
lira contemplării o acord.

Premiații concursului

Luceafărul

„ZEII NU EXISTĂ"

Pamflet cinematografic,
adaptabil și pentru un spectacol de marionete

de Ilie Purcaru

Generic! Un cer cu nori tulburi care se strîng. Titlurile genericului apar și se sting pe acest cer ca niște fulgere scurte. Către sfîrșitul genericului, cerul devine compact, negru, iar imaginea se întunecă lent. Sîntem în preajma furtunii.

Cerul mormăie amenințător. Uruitul norilor crește. Îi cuprindem într-o imagine largă, plutită. Se simte mișcarea lor surdă, greoaie, de mase gigantice încărcate cu electricitate. Imaginea continuă să se întunece.

Țîșnește orbitor, incendiind fantastica geologie a norilor, un fulger despletit.

În lumina fulgerului, se vede de sus o imensă cîmpie goală, ca un gigantic plan înclinat, pe care fuge un om. Omul e mic și fuge dezordonat, ca o furnică rătăcită.

Din alt unghi (imagine din față, tot de sus), vedem omul venind către noi. Bubuie ca o explozie tunetul. Omul se oprește paralizat de spaimă. Fuge apoi lateral.

Din norii gigantici, luminînd infinite prăpăstii de aer, țîșnește un alt fulger.

Omul se oprește speriat, cu pieptul în aparatul de filmat. Are fața albă de spaimă. Albă de lumina fulgerului. O față fără trăsături. O față de var. În întunericul care urmează fulgerului, omul se răsucește și fuge.

Aceeași imagine, luată de sus: omul fugind în întunericul furtunii.

Imagine generală: omul văzut de sus, ca o furnică oarbă pe uriașa cîmpie goală. Îl pierdem în perdelele de apă care cad greu peste cîmpie. (Crainicul: **„Regele naturii!"**).

Din nori curge ploaia.

Vedere largă: privit din față, omul vine fugind spre aparat. Îl biciuie ploaia. Îl vedem prin șuvoaiele de apă. Se oprește în aparat și se retrage, speriat. (Nici acum nu-i putem vedea bine chipul, diformat de apă. E omul generic).

Din unghiul omului, imaginea unui rîu înspumat. Omul s-a oprit speriat în fața rîului. Apele irump, ieșite din albie. Furia oarbă a acestui element, conlucrînd parcă, în erupția lui dezordonată, cu cerul, îl oprește.

Rîul își rostogolește valurile tulburi, încărcate de butuci și rădăcini.

Omul fuge pe malul apei, în susul rîului.

Cerul, iluminat din cînd în cînd de scînteile dezordonate ale fulgerelor, geme. Uruie apoi înfiorător, ca o imensă avalanșă de piatră, rostogolită parcă din el.

Un mal de piatră și pămînt se dărîmă. (Racord sonor cu exploziile cerului).

În prim plan, chipul omului, îngrozit.

Imagine de ansamblu: omul, văzut lateral, fuge prin ploaie, urmărit de tunete. A dispărut după un mal.

Îl găsim ghemuit în scobitura unei stînci, rugîndu-se. Stă în genunchi, cu mîinile strînse la piept, în rugăciune. Pe față îi curge apa.

Omul, văzut în profil, se roagă, iar din cînd în cînd fața îi e brăzdată de lumina fulgerelor. (Crainic: **„Acesta să fie oare regele naturii?... Să vedem!"**)

Racord pe direcția privirii: omul care se ruga privește în sus. În același sens, văzut de jos în sus, urcă un om. E un muncitor. Suie scara verticală a unui turn de 90 de metri.

Vedere generală: turnul văzut ca o coloană, profilat pe cerul cu nori întunecoși. Omul care suie pare mic.

Turnul, văzut de jos, sparge cerul. Omul pare că se urcă în cer.

Omul, văzut sus, la gura turnului, meșterește ceva. Înfige antena unui paratrăznet. A terminat. Își șterge fruntea. Privește cu ochi de stăpîn priveliștea de la picioare.

Racord pe direcția privirii: panoramic larg, descriptiv, continuînd gestul omului asupra unui peisaj industrial modern: coșuri de fabrici, hale, undeva pe aproape se simte orașul.

Omul ridică fruntea și privește cerul.

Imagine amplă: cerul tulbure în care norii mormăie amenințător. Se simte mișcarea lor gravă, vulcanică.

Imagine largă: turnul ca o coloană, profilat pe cer.

Din cer țîșnește un fulger care e captat. (Imaginea îngheață într-o fotografie: fulgerul, continuîndu-și mișcarea în paratrăznet).

Fotografia se întoarce, descoperind o masă goală, iar în spatele ei, pe perete, lîngă o catedră, o tablă. (**„Iată și fulgerul"** — se aude o voce).

Pe masă, care se află în primul plan, cineva a pus două borne electrice simple. Deasupra unei borne apare semnul „plus", iar deasupra celeilalte, „minus". Apare și cel care vorbește. E un profesor tînăr. Pare că explică spectatorului, fără să-l privească. (**„Acestea sînt energiile care se ploaie. De patru zile ploaie. Șeful sectorului de bază, un bătrîn albit de vreme, intră în atelier bătîndu-și bascul de genunchi. N-apucă bine să închidă ușa și strigă:**

— Opriți mașinile!

Cîteva capete mînjite de ulei se ridicară nedumerite de după universale.

— Opriți mașinile — ceru el a doua oară și treceți mai aproape, avem ceva de discutat.

Băieții s-au supus. În cîteva clipe, huruitul mașinilor amuți. Cînd toți se adunară, Cristea tuși de două ori sec și ceru liniște. Se vedea că e furios.

— Nite, dă-te aproape.

Nitu, un tînăr rotund și scurt, secretarul organizației U.T.M. pe secție, îi veni în față. Bătrînul îl privi o clipă scăpărînd.

— Spune, te-ai gîndit bine cînd l-ai propus pe Sandu șef de brigadă la montarea halei? Nitu se uită în jur, neștiind ce să-l răspundă. Ridică din umeri.

— Vorbește! țipă Cristea.

— Era băiat bun, spuse Nitu, într-o doară.

— Bun cît stai cu ochii pe el, izbucni Cristea. I s-a urcat șefia la cap. Dă numai ordine, iar el nu face nimica toată ziua, ba mai trimite băieții să-i aducă țigări și altele...

Nitu asculta cu capul plecat, mustrîndu-se în gînd.

— Să-l luăm la rost, propuse unul.

— Nici o grijă, îl asigură Cristea. Însă acum ne trebuie om în loc, pe el îl trec la mașină. Vă rog să vă gîndiți bine și să propuneți, le mai ceru el.

Un strungar mai bătrîn și nebărbierit puse mîna pe umărul lui Nitu.

— Eu zic să fie el, spuse omul.

— Să fie, Cristea atît așteaptă. Sînteți de acord?

— Da! răspunseră ceilalți în cor.

— Acum la treabă. Tu-l predai mașina lui Sandu și treci în locul lui. Aici o să fim cu ochii pe el, nu-i vorbă ca și pe tine.

Motoarele porniră, cîteva șpanuri se ridicară șfîrîind. Bătrînul vru să-l ducă pe Nitu în birou să-i dea cîteva indicații, însă secretara secției îl anunță:

— Vă cheamă inginerul șef.

— Așteaptă-mă, îi spuse lui Nitu, îndepărtîndu-se grăbit spre ușe; cînd să iasă, îi aruncă peste umăr: pînă mă întorc, treci la mașină.

În biroul inginerului șef nu era nimeni. Cînd intră, ușa se dădea la director se deschise și apăru inginerul.

— Noroc bătrîne, cum te simți? îl întîmpină el.

Cristea îi strînse mîna și se așeză obosit în fotoliu.

— Ascult.

— Cum merg lucrurile la hală?

— Merg, răspunse într-o doară, netezindu-și cutele de pe frunte căscînd, l-am schimbat pe Sandu cu Nitu. Cred că-i mai bine, ce ziceți?

Inginerul ocoli răspunsul.

— Ce-ai zice dacă ți-am da un ajutor, care mai tîrziu să te schimbe... știi... tărăgănă el vorba, noi... bătrînul îl privea pe sub gene, noi ne-am gîndit, dumneata ești pensionat de mult, te-am rechemat fiindcă nu găseam om în loc.

— Ați găsit? mormăi Cristea.

— Ne-a venit o ingineră, trimisă de centrală...

În momentul acela, ușa se deschise și în cadru apăru o fată nu prea înaltă, însă foarte subțirică. Avea părul negru și fața mică, palidă. Părea o fetiță. Cristea întoarse capul, inginerul se îndreptă spre ea și o luă de braț conducînd-o în fața lui Cristea.

— Tovarășa este schimbul dumneavoastră. Tovarășa ingineră Cojocaru.

Cristea clipi des din gene, fata se multiplică ireal, neștiind ce să zică, îi întinse mîna. Fata i-o atinse ușor, avea degetele subțiri cu pielea străvezie; erau reci ca de ghiață.

— Dumneata? șopti năuc bătrînul, aici e muncă grea, spuse el privind la inginer.

Fata zîmbi sfioasă. Inginerul căscă gura să spună ceva, însă tăcu.

— Bine... oftă bătrînul ridicîndu-se, să mergem, să-ți predau.

— Cum? interveni inginerul, dumneata rămîi, doar am discutat.

Cristea se îndepărtă, mișcînd dojenitor din cap.

— Mănînci? prinse Veta curaj. Ți-am luat pastramă și must, ți-aduc? Și pentru mîine la servici. Cristea nu-i răspunse: Hai, îl îndemnă ea.

— Am terminat, vorbi el într-un tîrziu. Mi-a sosit schimbul, mă odihnesc. Genunchii i se înmuiară și se lăsă în pat; închise ochii. Băbuța dispăru ca o umbră.

Îndată ce închise ochii, Cristea simți ceea ce îl urmărise toată ziua; figura plăpîndă a fetei, forfota halelor, acea privire mută a oamenilor cu care lucrase și așteptau să le spună ceva. Și el, el a plecat. O durere mută îi trecu prin inimă, simți un fior rece care îl zgudui. Se vedea inutil, se vedea părăsind totul prostește, fiindcă venise o fetiță să-l înlocuiască. Dece?... Ce-a vrut el? A muncit toată viața. Dece?! Mintea lui tulbure nu era în stare să-i dea un răspuns, gîndurile îl năpădiră. Cu fața îngropată în covorul de lînă aspră, simțea cum i se frămîntă întreaga ființă, dar din noianul de frămîntări nu putu alege nimic, totul se fărîmița înainte de a-l prinde cu gîndul, se spulbera. Doi stropi sărați, zgîrciți, izvoriți din ochii lui încă albaștri vii, i se prelinseră printre cutele feței, între buze. Le simți gustul amar și se întoarse pe spate. Întunericul camerei îl aduse înainte, în străfulgerări de vis, întreaga viață.

Cristea nu era bătrîn. Ani?... Anii? nu spun mare lucru. Părul lui alb era mărturia unei vieți plină de sbucium. „Anii l-au nins, dar nu l-au învins", ar spune poetul. Ochii îi sînt limpezi ca de copil și inima simte, abia acum simte.

Traiul n-a fost ca acum, de multe ori a gemut, a urlat de nevoi, de necazuri. Pîinea a avut un gust amar cu iz de sudoare, viața trebuia lovită ca să se supună. Se ridică sprijinindu-se într-un cot.

Înlăuntrul ființei lui, simți o schimbare, ceva nedeslușit, avea senzația unei ușurări depline. Oftă adînc, lăsîndu-și capul să-i cadă pe mînă. Viața i se înfățișă de la început clară, cum n-o văzuse niciodată.

A doua zi la șase fix, Cristea intră în bucătărie. Negăsind pachetul cu mîncare țipă:

— Hei, unde-i gustarea?

— Ce gustare? Și de ce te-ai sculat? îl întrebă nedumerită Veta, venind de afară de la găini.

— Plec la lucru.

— Unde?

— La lucru, la fabrică, îi repetă Cristea răspicat.

— Păi ți-a venit schimbul tontule, ai uitat? Bătrîna își făcu cruce.

— Și ce dacă mi-a venit, o înghină el. Crezi că fata aia, uite așa — îi arătă degetul — poate face față lucrului de la început fără mine?

— Bătrîna ridică mîinile neputincioasă și se apucă să-i facă pachetul.

— Ziceai că te odihnești, mormăi ea învelindu-i pastrama.

— N-am timp și n-am nevoie. Fă-l mai repede că întîrzii.

— Acum poți merge și mai tîrziu.

— Nu pot! Cristea îi luă pachetul și ieși grăbit. Să nu mă aștepți cu masa îi aruncă el din ușe, reutîlăm hala unu și montăm una nouă.

— Montați, montați, mormăi Veta, altceva nu știți decît să montați.

Desen de GRIGORE VASILE

mai stea așa? I-e foame! I-a frig!").

Omul face niște mișcări. Se aud ciocnindu-se două pietre. Sar scîntei. În lumina scînteilor, fulgere intermitente, produse de el, îi zărim chipul. Acompaniament sonor, după imagine. (Crainic: **„Așa să arate Prometeu"?").**

Imagine generală: în noapte izbucnește un foc.

Imagine apropiată: flăcările acoperă ecranul. (Crainic: **„Am alungat întunericul! Unde sînt zeii?").**

Flăcările cresc în vîlvătăi.

ciocnesc" — se aude vocea profesorului).

O mînă face contactul. (**„Aceasta e fulgerul"** — continuă vocea).

Bornele se leagă prin cîteva scîntei rapide. (Imaginea se înlănțuie cu cerul încărcat de nori).

Norii se desfac. Printr-o spărtură a lor iese soarele. E un cer în care a izbucnit, triumfătoare, lumina. (Crainicul: — **„Dar unde sînt zeii? Unde sînt stăpînii fulgerelor înfricoșate"?).** O muzică suavă, cu reverberații lungi, ca de cristal, însoțește triumful luminii. Muzica umple parcă cerul, care se înseninează.

O cîmpie de nisip, văzută de sus, un fel de plajă. Nu se vede apa. Nisipul e lins ca o tăbliță de școlar.

Ne-am apropiat pînă cînd tabla aceasta de nisip capătă într-adevăr dimensiunea unei table. Pe nisip apar două urme de pași. Două urme de picioare desculțe, în colțul stîng, jos, al cadrului. (Crainic: **„Acum două milenii, la masa lui de scris s-a așezat Pithagora".**)

Pe nisip se trag niște linii care încheie un pătrat. E un fel de joc de copii. În pătrate apar cifre. Cifrele se așează în coloane care dau celebrele tabele ale lui Pithagora, tabla înmulțirii. (Paralel cu cifrele, se aude un cor de copii care scandează înmulțirea: **„1×1=1; 2×2=4; 4×2=8; 6×2=12"** — și apoi lung, cîntat cu plăcere: **„Zece ori doi, douăzeci"!**)

O sală de clasă, plină de copii dintr-a-ntîia, isprăvind scandarea. (Corul de copii: **„Zece ori doi, douăzeci"!**).

În cadru intră profesorul, un alt tînăr, care se adresează unui elev. (Profesorul: **„Cît fac șapte ori trei?").**

Se agită spre profesor un stol de brațe care cer să li se acorde răspunsul. Profesorul indică un elev.

Elevul se ridică fericit. (Elevul, pe nerăsuflate: **„Șapte ori trei, douăzeci și unu"!**).

Imaginea se răstoarnă, arătîndu-ne o tablă neagră pe care apare cifra 21. (Crainicul: **„Dar nu e chiar așa!... Sînt șapte ori trei care fac douăzeci și unu..."**).

Pe aceeași tablă, lîngă cifra 21 apare un semn al întrebării.

de Ilie Purcaru

(Crainic: **„...și sînt uneori șapte ori trei care fac mai puțin decît douăzeci și unu..."**).

Pe aceeași tablă, lîngă cifra 21 apare un semn al exclamării. (Crainic: **„...sau mai mult"!**).

Din nou tabla de nisip a lui Pithagora, cu urmele tălpilor lui. (Crainic: **„Să fi greșit Pithagora?").**

Mașini electronice de calculat funcționînd intens. Pe o bandă fese cifra 21. (Crainic: **„Iată, l-au verificat și creierii electronici!").**

Cifra 21 apare mare cît tot ecranul. (Crainic: **„Atunci?").**

Cifra se sparge și prin spărtura ei se văd turle de biserici. Se aud dangăte mari de clopote. E un concert amplu de clopote, pe toate tonurile aramei. (Crainic: **„Lucrurile nu sînt atît de clare, ne spun ele. Sub fiecare lucru se ascunde un mister. Auziți-l!").**

Din nou tabla pe care se vede formula pithagorică: 7×8=... (Crainic: **„Și șapte ori trei"?).**

Se aud clopotele, într-o adevărată pîclă sonoră care încețoșează rezultatul, inclusiv formula.

Ceața din imaginea precedentă se înlănțuie cu cerul negru, încărcat de nori, de la început. Cerul uruie, mormăie. Răzbat din el acorduri grave de orgă, încît cerul pare o infinită catedrală. (**„Zeii se ascund peste tot!"** — se aude o voce cavernoasă, cu reverberații. **„Nu-i căutați!").**

Din nou omul care fuge pe cîmpia aceea infinită, hăituit de fulgere. (**„Nu cercetați, dacă nu vreți să le atrageți mînia!"** — voce cavernoasă, cu ecouri și tunete).

Peste imaginea omului care fuge în beznă, alungat de fulgere, se aude vag, ca un memento satiric, corul de copii: „2×2=4, 4×2=8..."

Din nou scobitura aceea de stîncă în care s-a ascuns omul de la început. Ploaia a stat. E întuneric. Omul abia se vede. Îi e frig. Se aude un țiuit slab, strident, ca un ecou al uruitului. (Crainic: **„Totuși, cît să mai aștepte? Cîte zeci de mii de ani să** suită de imagini, într-un dans în crescendo al focului:

— flăcări la oțelăriile moderne;

— șarjă de cocs aprins;

— flăcări în noapte, la un șantier naval;

— erupția de lumină a unui mare oraș.

Motivul mozartian al luminii de la început se transformă într-un tumult grandios, wagnerian.

Revenim în sala de clasă, lîngă masa profesorului acela tînăr. Pe masă au mai apărut niște aparate. Aparate simple, pentru experiențe de fizică și chimie. Profesorul, după ce aranjează un aparat, își scoate o țigară. Scutură cutia cu chibrituri și aprinde un băț. (Profesorul, oarecum către spectator: **„Se poate fuma!"** — și stingînd chibritul: **„Mi l-a adus din soare Prometeu").**

Două șiruri de bănci. În bănci, țărani de toate vîrstele. Un moș își aprinde și el o țigară.

În prim plan: bătrînul care își aprinde o țigară. Fața, frumos luminată de flacără, e dăltuită parcă în bronz.

Moșul se ridică și merge la un perete. Răsucește comutatorul.

Becul se aprinde. (Crainic: **„Dar încă mai este nevoie de lumină"!**).

Explozia de lumină a becului se înlănțuie cu salvele de lumină, incendiind cerul, ale unei mari sărbători populare. Cerul strălucește sub erupțiile decorative ale mii și mii de sori. (Crainic: **„Fiat lux! Să fie lumină!, a spus omul"!**).

Același om de la început aleargă, din întuneric, parcă spre această vatră de lumină. Îl vedem alergînd, din față, apoi oprindu-se brusc în aparat. (Vezi secvența 1). Se oprește, stăvilit parcă de ceva. (Crainic: **„Dar..."**)

Imagine de ansamblu: omul în noapte, pe marginea rîului care urlă, ieșit din albie. Apele se umflă. Omul dă înapoi. Se oprește înspăimîntat. Se întoarce.

Omul se vede înconjurat de alte ape. Le-a rămas prizonier.

Imagine generală, de sus: omul, un punct mișcător, derutat, asaltat de ape. (Crainic: **„Ce e de făcut? Ce zei vor putea da din mîini în locul tău?").**

Omul se frămîntă, punct din ce în ce mai mic, înghițit de tentacula albă a apelor. Apele încep în noapte, întinzîndu-și spre el limbile de oglindă.

Pe masa aceea de la Căminul Cultural se află un vas de cristal cu apă. (Vocea profesorului: **„Observați ceva?").**

Mîna profesorului intră în cadru și dă drumul în vas unei pietricele.

Un cap de fată rîde.

Mîna dă drumul în vas unei bucăți de plută. Pluta se agită pe valuri. (Vocea profesorului: **„Dar acum?").**

Un alt chip rîde.

Profesorul se plimbă printre bănci, vorbind. (Profesorul: **„Tot un grec, pe nume Arhimede..."**).

Pe o trambulină a unui șirand ultramodern, un „Arhimede" tînăr, cu slip de nylon, își ia avînt. Are o statură de atlet, ieșit parcă din dalta lui Fidias.

Din alt unghi, „Arhimede" care sare.

„Arhimede" inotînd sub apă. Înoată „brasse". (Vocea profesorului, urmînd: **„...a observat cum trupul lui dislocă masele de apă, iar de aici..."**)

Sportivul iese la suprafață și împroașcă pe nări. (Vocea profesorului: **„...a emis legea plutirii corpurilor..."**)

Imagine apropiată: sportivul suflă apa în aparat, pulverizînd-o. (Vocea profesorului, încheind: **„...legea lui Arhimede".**).

Sportivul se răsucește, apoi spintecă apa cu mișcări suple.

Imaginea se înlănțuie, pe sens, cu mișcarea unei vedete rapide. Se înlănțuie apoi cu:

— un transoceanic;

— un șir de sportivi care plonjează pe culoarele de apă;

— un șir de yole;

— un șir de înotători în concurs;

— o poetică barcă albă, cu pînze umflate, plutind liniștit pe apele unei mări calme. În barcă, doi îndrăgostiți. (Muzică lirică, amintindu-l pe Debussy, și apoi vocea crainicului: **„Nu mai e timp să ne gîndim la zei... Să recităm din Tagore sau din Eminescu... „Înginat de glas de ape / Cînt-un corn cu-nduioșare, / Tot mai tare și mai tare, / Mai aproape, mai aproape..."**).

Fîșia albă de la catargul bărcii flutură ca o aripă.

Imaginea se înlănțuie cu aripile întinse ale unui porumbel. Pasărea irumpe alb în văzduh.

O urmăresc oamenii, elevii profesorului la fereastra Căminului.

Porumbelul s-a alăturat unui stol.

Stolul de porumbei se pierde în văzduh ca un viscol alb. (Crainic: **„Acesta să fi fost drumul lui Icar"?)**

Țîșnesc porumbei.

Pe un aerodrom sportiv, avioanele și-au pornit morișca elicelor.

Țîșnesc porumbei.

Avioanele au decolat spre văzduh.

Cîțiva copii (le vedem numai capetele) ridică frunțile și-și duc mîna streașină la ochi.

Avioanele descriu în aer elegante figuri de geometrie. Zburdă parcă și înoată voios, ca niște pești ai văzduhului. (Crainic: **„Icar a triumfat! Dar unde sînt zeii"?)**

Bat clopotele în zeci de turle.

Din nou, tabla cu formula: 7×3=...

Bat clopotele, grav. (Crainic: **„Unde sînt zeii"?)**

Din nou cerul negru de la început. Peste imaginea lui se suprapune sonorul corului de copii: **„1×1=1; 2×2=4; 4×2=8; 8×2..."** (Se aude din nou vocea cavernoasă, cu reverberații: **„Nu cercetați! Nu-i căutați, dacă nu vreți să le atrageți mînia! Nu cercetați!"**).

Clopotele bat. Aruncă [illegible] o mie de glasuri ruginite și grele.

Un cap de copil, pe fundalul tablei pe care e scrisă formula lui Pithagora. (Crainic: **„De ce?"** (Se aude numărul elevului: **„7×2=14; 7×3=21..."**)

Pe tablă a crescut, mare, cifra 21. (Crainic: **„De ce? De ce nu-i căutăm?").**

Montaj rapid, explozii submarine, imagini:

— un pilot în zbor cade în cuibul [illegible];

— un scafandru își pune masca de oțel;

— niște exploratori aprind lămpile la gura unei peșteri;

— un chirurg își pune masca și mănușile de cauciuc;

— o mînă trage o manșă. (Crainic: **„Să-i căutăm!").**

Montajul continuă, cu următoarele imagini, sincronizate:

— avionul se ridică vertical;

— scafandrul coboară în apă;

— niște alpiniști se cațără pe stînci;

— geologii coboară, sprijiniți în frînghii, în întuneric;

— la Roentgen se vede anatomia perfectă a unui om;

— un chimist face experiențe într-un laborator. (Crainic: **„De ce să nu-i căutăm?");**

— geologii izbesc violent cu ciocanul într-o stîncă subterană;

— o explozie submarină;

— o explozie geofizică în stratosferă;

— un asalt al buldozerelor pe un cîmp sterp;

— un foraj petrolifer;

— o aruncare de năvoade.

Din nou tabla neagră cu formula 7×8=... (Crainic: **„Ia să vedem, ce-a ieșit?").** Montajul continuă:

— mîini viguroase trag odgoanele unui năvod. În gigantica plasă se zbat tone de pești;

— dintr-un rucksak se rostogolesc sumedenii de roci și minereuri, adevărate bijuterii;

— o sondă în erupție. (Crainic: **„Munca l-a făcut pe om stăpînul naturii și marele beneficiar al bunurilor ei!");**

— din gura unei mine ies șiruri de vagoane de cărbuni;

— de pe un vas se descarcă mărfuri;

— de pe un cîmp se string snopi;

— de la gura unei batoze curge grîu. (Crainic: **„Raiul e aici! Și omul știe să și-l facă, prin munca lui!").**

Din nou tabla, cu formula pithagorică: 7×3=... (Crainic: **„Dar zeii?").**

Din negrul tablei care inundă tot ecranul, transformîndu-se în noapte, izbucnește o rachetă. Racheta care duce spre cer primul satelit.

Bolta neagră a cerului de la început.

Zborul rachetei (zgomot). Racheta care duce pe cer pricomunicatul agenției Tass. (Crainic: **„4 octombrie 1957. Primul pas spre Cosmos!").**

Macheta globului, în jurul căruia se învîrte primul satelit. Apare pe o altă orbită al doilea, apoi al treilea. (Crainic: **„Unde sînt zeii?").**

Din nou cerul negru de la început.

Din nou explozia unei rachete și zborul ei în vid. (Crainic: **„12 septembrie 1959. Să-i căutăm spre lună!").**

[illegible], apoi, din întuneric, [illegible] Lunei. (Crainic: **„14 septembrie 1959. [illegible]!").**

Din nou explozia și zborul rachetei. (Crainic: **„12 aprilie 1961. Primul [illegible] spre cosmos! Istoricul [illegible] [illegible] [illegible]!").**

[illegible] tabla cu formula pitagorică, completată de copii: 1×2=2; 2×4=8; 8×2=16. (Crainic: **„Unde sînt zeii?").**

Explozia marei sărbători populare a Moscovei care-l primește pe Iuri Gagarin. Priveliște vastă, plutită, cuprinzînd giganticul entuziasm al miilor de oameni care-l întîmpină, pe aerodrom, pe eroul cosmonaut.

Ne apropiem, o dată cu micile microfoane întinse febril de mîinile gazetarilor, de Iuri Gagarin, care vorbește surîzînd. (Crainic, parcă traducîndu-i cuvintele: **„Primul cuceritor al cerului, maiorul sovietic Iuri Gagarin, confirmă: cerul e gol!").**

Schimbul

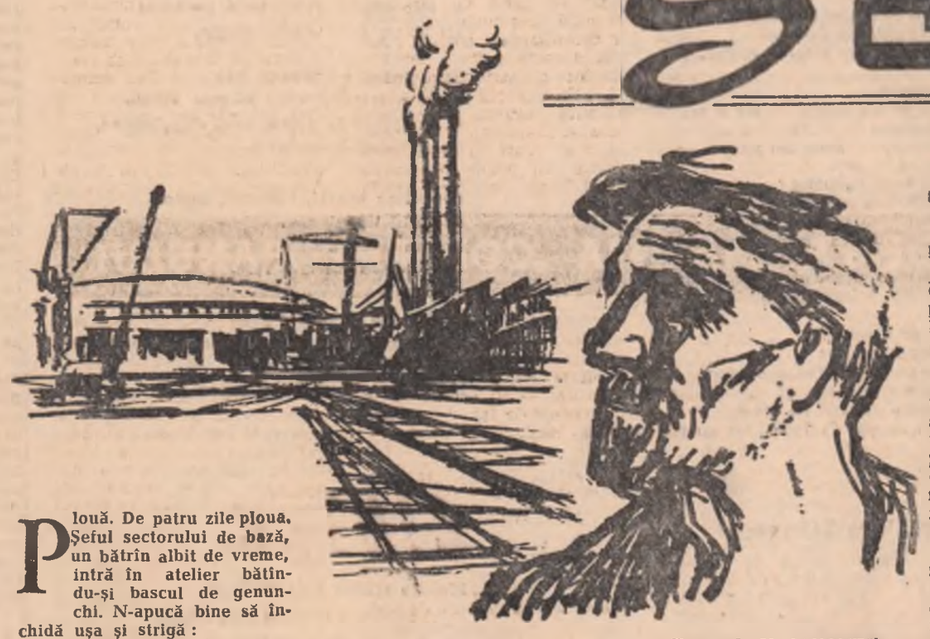

Desen de V. SAVONEA

de Ion Grozav

— Eu sînt pensionar, hai fetițo.

Inginerul făcu un gest să-l oprească, însă ușa neagră capitonată se închise, bătrînul cu fața dispăruseră.

Lucrul nu se terminase încă. Terminînd de predat, Cristea se spăla. Era mohorît ca timpul de afară, nu știa ce are. Cînd plecă, portarul îi arătă ceasul.

— Stai tovarășe, e abia două.

— Și ce-i? — răspunse Cristea răutăcios, ieșind fără să-l bage în seamă.

În stradă se opri, privi în urmă. Coșurile cazanelor fumegau leneș, clădirile halelor păreau zgribulite sub pătura subțire de ceață. Amintindu-și că nu și-a luat rămas bun de la nimeni, Cristea făcu un pas înapoi. Stătu locului o clipă, și apoi se întoarse brusc.

— Eh... oftă el adînc, ce să-i faci. Se îndepărtă grăbit.

În ziua aceea, Cristea nu se duse acasă, ci la un fecior al lui. Acolo noră-sa îi puse masa, iar un nepoțel i se urcă pe genunchi, rugîndu-l să-l ducă la un film. Așa hoinări toată după masa cu puștiul, căutînd parcă să uite ceva. Ce? încă nu-și dădea seama.

Spre seară, așa cînd se împreuna ziua cu noaptea, Cristea intră în curte. Baba Veta îi ieși înainte privindu-l mută, cu buzele tivite, ochii ei întrebători îl conduseră în casă. Cristea nu-i răspunse privirilor, se opri lîngă pat rezemîndu-se cu genunchii de marginea lui și privind în gol.

— Ce ai? șopti baba.

— Nimic, răspunse el înecîndu-se. Nimic.

Actualitatea ideilor lui Belinski

Caracterizindu-l pe Belinski drept un premergător al social-democrației ruse, Lenin aprecia în personalitatea complexă a acestuia pe căutătorul teoriei revoluționare, pe inițiatorul mișcării revoluționare democrate a intelectualilor raznocinți din Rusia.

Temperamentul de luptător al lui Belinski și-a pus pecetea pe întreaga sa activitate. Antifeudal, umanist și iluminist de la primele manifestări în publicistica vremii, el a căutat în curentele progresiste ale gîndirii europene teoria care să-i arate calea de transformare a societății autocrato-moșierești din Rusia țaristă. În drumul său spre democratismul revoluționar, Belinski a trecut, astfel, printr-un episod al influențelor variate și contrarii ale iluminismului, socialismului utopic, filozofiei clasice germane. Împins pe drumul căutărilor de realități tragice ale țării sale, Belinski și-a cristalizat treptat personalitatea afirmîndu-se ca un strălucit reprezentant al gîndirii materialiste ruse și, alături de Herzen, ca primul reprezentant al democratismului revoluționar rus.

Fervent susținător al noului, Belinski se apropie de la început de gîndirea dialectică. Lumea îi apare gînditorului rus în continuă mișcare, transformare. Dialectica lui Hegel, limitată la domeniul ideii, devine la Belinski un instrument de transformare a realității, o algebră a revoluției, ca și pentru prietenul său A. I. Herzen.

Concepția dialectică a lui Belinski se altoiește pe convingerile sale materialiste. Natura spirituală a omului trebuie deosebită de natura sa fizică dar nu separată, este replica dată de el idealismului. Căci știința cercetează în laboratorul naturii procesul fizic al lumii morale. În știință teoriile apriorice, speculative cedează locul cunoașterii legate de practică, constată Belinski, generalizînd succesele științei din vremea sa.

Filozofia lui Hegel reprezintă pentru gînditorul materialist rus o culme ca și un sfîrșit, Belinski apropiindu-se prin această remarcă de aprecierea dată de Engels celui mai de seamă reprezentant al filosofiei clasice germane.

Elogiind metoda de gîndire a lui Hegel ca „justă", „puternică" el face observația profundă că prin această metodă se pot răsturna deducțiile eronate ale filozofiei gînditorului german. În sistemul lui Hegel, Belinski a văzut sfîrșitul filosofiei speculative rupte de viață. Fortificată și maturizată, afirma Belinski, filozofia revine la viață. El asemăna obiectul acesteia cu o floare ale cărei rădăcini sînt înfipte în pămînt.

Declarîndu-se în favoarea apropierii filozofiei de știință, Belinski era convins că în felul acesta filozofia va putea elibera știința de spectrul transcendentalismului și teologiei.

Poziția materialistă a lui Belinski este tot atît de net definită și în gnoseologie. Reprezentările cele mai abstracte ale minții sînt, după el, rezultatul activității organelor creierului. Omenirea, afirmă cu încredere Belinski, este în stare să cunoască realitatea, să descopere adevărul. Dar cercetarea adevărului reprezintă un proces istoric complex în care omul își schimbă și ideile sale adecvîndu-le realității. Scepticismul descurajant și agnosticismul nu se armonizează cu concepția lui Belinski despre cunoaștere. Respingînd ambele atitudini el le opune o viziune optimistă în problema cunoașterii : „Secolul nostru este numai întrebare, numai năzuință, numai căutare și dor de adevăr". Această atitudine se completează cu concepția faustiană asupra intelectului : ancorat în realitate el trebuie să sece mlaștini, să sape canale, să schimbe clima.

Belinski se menține în actualitate și prin unele din ideile sale social-politice. Fără să fie materialist în interpretarea vieții sociale, el manifestă unele tendințe materialiste explicînd omul prin mediul social. Nevoia este după el rescrtul vieții sociale și spirituale, ea ridicîndu-l pe om din sfera animalității. În istorie Belinski acordă în perspectivă un rol important maselor populare care reprezentau pentru el viitorul. Cît privește raportul dintre societate și personalitate, Belinski afirmă că personalitatea adevărată este aceea care exprimînd ideile vremii, devine reprezentantul veacului.

Născuind să elibereze personalitatea umană de „cătușele unei realități iraționale" ca aceea în care trăia el, Belinski a militat în vederea transformării temeliilor societății iobăgiste în direcția socialismului. Crezînd în triumful socialismului, el și-a dat seama de ineficiența socialismului utopic.

Societatea în care „nu vor mai fi săraci și bogați" afirma Belinski, nu se va face de la sine „fără răsturnări violente și fără vărsări de sînge". Socialistul utopist este dublat în personalitatea lui Belinski de democratul revoluționar care a pus în centrul activității sale ideea negației. Feudalismul, autocrația țaristă, biserica ortodoxă au avut în el un adversar necruțător. Scrisoarea către Gogol din 3 iulie 1848, un adevărat manifest al democratismului revoluționar, testamentul politic al lui Belinski, era considerată de Lenin de mare însemnătate și actualitate chiar și la începutul secolului XX.

Cît privește religia, este edificatoare mărturisirea lui Belinski făcută sub influența lecturii unor lucrări ale lui Marx și Engels publicate în Analele franco-germane : „În cuvintele dumnezeu și religie văd întunericul, bezna, lanțurile și cnutul".

Belinski este actual mai cu seamă prin ideile sale din domeniul esteticii. Ideile lui Beliski asupra esenței și rolului artei, care au făcut din el întemeietorul esteticii clasice ruse, au intrat în tezaurul gîndirii universale.

Împotriva teoriei artei pure ca și împotriva didacticismului, Belinski dezvoltă concepția asupra artei ca reproducere a realității, dar o reproducere în lumina unui punct de vedere, selectivă, apreciativă. Arta, afirmă Belinski, nu creează o altă viață, ci o reproduce și, ca o lentilă convexă, reflectă în sine dintr-un singur punct de vedere variatele ei fenomene.

Ideea fidelității față de realitate, exprimată în formula „viața este întotdeauna mai presus de artă", se îmbină la Belinski cu cerința reproducerii creatoare a realității în opera de artă. Atitudinea creatoare în artă presupune generalizare, tipizare, orientare ideologică progresistă. Poziția ideologică înaintată oferă creației unui artist forța, remarcă cu profunzime Belinski, în timp ce orientarea retrogradă distruge talentul.

Concepția materialistă despre unitatea formei și a conținutului în artă, acesta din urmă fiind determinant, despre caracterul cognitiv al artei are în Belinski un strălucit reprezentant. Arta se deosebește de știință nu prin conținutul ei, ci prin modalitatea de redare a realității, reproduce realitatea în imagini, într-o formă specifică el : „Filozoful vorbește cu ajutorul silogismelor, poetul cu ajutorul imaginilor și tablourilor".

Belinski promovează o concepție democrat revoluționară a artei. Realismul, conținutul de idei, caracterul popular al artei, situarea literaturii și artei în slujba contemporaneității sînt cerințele fundamentale puse de el în fața artei și literaturii adevărate. Artistul trebuie să fie cetățean al societății și epocii sale, să-și înșușească interesele ei, să-și contopească aspirațiile sale cu aspirațiile ei, este chemarea pe care o adresează Belinski creatorilor de artă. A lipsi arta de dreptul de a sluji interesele sociale nu înseamnă a o înălța ci a o injosi, replică Belinski partizanilor teoriei „artă pentru artă". El se ridică cu toată hotărîrea împotriva transformării artei „într-un obiect al unei desfătări sibarite, într-o jucărie pentru trîntori".

Datoria scriitorului este de a insufla cititorului, prin operele sale, ură sau respect față de societatea pe care o înfățișează. Opera de artă trebuie să se adreseze poporului, să reflecte viața și gîndurile sale, proclamă revoluționarul democrat. Și poate că niciodată realitatea nu a conferit o mai mare actualitate ca astăzi cuvintelor prin care Belinski definea personalitatea unui mare artist : „Nici un poet nu poate fi mare de la sine și prin sine însuși, nici prin propriile sale suferințe, nici prin propria-i fericire : un poet e mare pentru că rădăcinile suferințelor și ale fericirii sale sînt înfipte adînc în solul vieții sociale și al istoriei, deci pentru că este un exponent, un reprezentant al societății, al epocii și al omenirii".

Ideile dialectice profunde, concepția materialistă, principiile esteticii materialiste, ideile sociale politice înaintate elaborate de luptătorul democrat-revoluționar rus îl situează pe Belinski la înălțimea celor mai de seamă gînditori ai vremii. Ele fac din filozofia sa un exemplu de gîndire înaintată, expresie a aspirațiilor maselor populare, un izvor de idei profunde, mereu actuale pentru că sînt zămislite de năzuința sinceră spre adevăr, spre teoria revoluționară.

N. Gogoneață

POEȚII *comunismului*

MARGARITA ALIGHER

Margarita Aligher

Un sat în Siberia

Necuprinsă-i Siberia, iată un sat
– case strînse mănunchi – lîngă-un rîu, așezat.

Pe-un tăpșan, lunci și lanuri ; iar dincolo – ea ;
ca un zid de-apărare, întinsa taiga.

Cînd, în patruzeci și-unu, pătruns-au vrăjmașii,
satu-ntreg petrecut-a, cu-amarul și pașii,

un pluton de soldați, de bărbați și de tați –
și niciunul, de-atunci, nu s-a-ntors... Cugetați...

Au rămas lîngă-un limpede rîu, fără ei,
laolaltă ; bătrîni și copii și femei.

Iar băieții abia de-au crescut și, pe rînd,
șantierele mari îi chemară curînd.

Nunți pe-aci nu se fac. Nu se nasc nici copii.
Viața-i fără de patimi și fără flori vii.

Ce devreme se stinge lumina în sat.
Și armonica, iată că n-a mai sunat.

Nu se fac șezători, nici petreceri n-auzi.
Doar amare tăceri de văduve. Ochi uzi.

Ce frumos e ținutul și cît de senin
e imensul grînar necălcat de străin.

Pe întinsele ape – aurora cum arde !
Necuprinsă-i Siberia. Fără de moarte.

Citeodată – iubit musafir așteptat
secretarul regiunii sosește în sat.

Se adună cu toții și, după-obicei,
mișcătoare cuvinte se spun între ei.

Le-a propus să se mute-n colhozul vecin,
un colhoz plin de cintec, de forfotă plin.

– „Nu, i-au spus. Orice-am face, rămînem aproape.
Doară omul de sine nu poate să scape.

Totul drag ni-e aci. Totu-n jur ne răspunde.
Nu plecăm nicăieri. Nu ne ducem niciunde.

O să treacă. Orfanele cresc binișor.
O să-nceapă petreceri. Vor fi șezători.

O să cînte armonica sensul iubirii.
Spre mirese frumoase veni-vor și mirii.

O să treacă durerea. Vor fi bucurii.
Dus îmi e gîndul... La ce ? Vrei să știi ? Vrei să știi ?

Mă gîndesc tot la tinerii ani ce s-au dus
și la focul lor vechi, de ne-ntors, de nespus...

Mă gîndesc că o soartă asemenea, eu
am cu satul acesta, același drum greu.

Încercările, demni le-am trăit, ne-nclinați,
și copiii la fel ne-au crescut fără frați.

Nu mai trece durerea din suflet, adîncă,
iară sarea pe geană mai stăruie încă.

Și nimic nu s-a șters. Vechiul loc nu e gol.
Amintirile noastre mai ard, în pîrjol.

Și-atunci cine cutează să strige spre noi
vorba asta cumplită și oarbă – război ? !

În românește de NINA CASSIAN

ALEXANDR IAȘIN

MAXIM TANK

Alexandr Iașin

De mult n-am fost...

De mult n-am fost pe plaiurile mele
și-n mine-am strîns într-una dor cu dor...
Pe cer țîșnește-un stol de rîndunele
și fiecare-i parcă-un reactor.

Se pierd, cu zorii, neguri moi în vale,
și iată satul primei bucurii...
În Moscova se-nalță macarale,
aici doar cumpeni de fîntîni, mlădii.

Băieți desculți și frați mai mici de-o șchioapă,
jucîndu-se duc turma spre izlaz.
Ca-n Himki vaporașele pe apă
gem taurii, cu note-adînci, de bas.

E-un parc, pe malul apei, și-o terasă,
dansează tineretul pe-nserat,
cei mici se simt aici la ei acasă,
și cred că-i Lujniki adevărat.

Și joacă vîntul în culori și-n șaluri,
basmale, sarafane joacă-n vînt,
de parcă-s steaguri mii la festivaluri
din țările întregului pămînt.

Flăcăii-n glumă deseori compară
cu Moscova bătrînul nostru sat,
Sînt casele mai scunde-o leacă, doară,
și drumul mai prăfos în miez de vară, –
dar altfel nu-i nimic prea depărtat.

În românește de MIHU DRAGOMIR

Linogravură de NICĂ PETRE

Maxim Tank

Întoarcerea lui Chopin

Oare-ați crezut c-aici îl impușcară
cînd uraganul morții, fioros,
înfășura pe soclu fumul gros
și teii-n parc ca facle luminară?

Nu. Inimii lui inimi milioane
din Nord, prin fum și gloanțe, i-au fost scut,
iar muzica ? Talaz neîncăput,
se revărsa ca apele-n bulboane.

Era în ea și cerul drag simțirii
și bulgărele lutului de-acas',
ce-l luăm cu noi cînd sună-al goarnei glas,
ce ne-nvelește-n somnul nesfîrșirii.

Și nu-i bronz cel ce stă pe soclu iară,
ci umbra unui pelerin slăvit
ce după lupta grea a revenit
sub cer de pace, în străvechea-i țară.

Și iar coboară mîna-i sidefie
pe clapele pămîntului, de aur,
și-n lume, peste-al liniștii tezaur,
în lume iar nocturnele adie.

În românește de GEO DUMITRESCU

Consecințele polemicii Gherea-Maiorescu pentru dezvoltarea literaturii române

În anii din urmă, datorită îndrumărilor partidului s-au făcut substanțiale progrese în cercetarea unor capitole și figuri însemnate din dezvoltarea literaturii noastre. Dintre acestea, fără îndoială, pe primul plan se situează, între altele, revista „Contemporanul" și activitatea criticului C. Dobrogeanu-Gherea. Ceea ce încă nu s-a scos în lumină în mod concret chiar de către cei ce au abordat aceste teme este contribuția deosebit de importantă, hotărîtoare, pe care au avut-o în dezvoltarea realismului, atît apariția „Contemporanului", cît și activitatea în critica literară a lui Dobrogeanu-Gherea — îndeosebi în perioada polemicei sale cu partizanii „artei pentru artă".

O confruntare istorică...

În raportul ținut la aniversarea a 30 de ani de luptă a partidului, tov. Gh. Gheorghiu-Dej spunea : „Îi revenea... proletariatului din Romînia, încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, sarcina istorică de a duce societatea înainte, sarcina de a fi conducătorul și călăuzitorul transformărilor necesare în direcția burghezo-democratică pe cale revoluționară". Este de la sine înțeles că un fenomen istoric de însemnătatea acestuia nu putea rămîne fără un din ce în ce mai puternic ecou în suprastructură și, în mod special, în literatură. Îndelungata, larga și deosebit de vie dispută literară dintre partizanii „artei pentru artă" și cei ai „artei cu tendință" în anii 1886—1896 era, în fond, prima confruntare masivă a pozițiilor claselor exploatatoare cu cele ale proletariatului în problemele artei și în special ale literaturii. Răsunetul atît de puternic, amploarea deosebită pe care a luat-o această dispută, urmările deosebit de adînci la care a dat naștere în literatură s-au datorat, în mod evident, în primul rînd, faptului că în acești ani crescuse forța organizatorică a clasei muncitoare din Romînia, în consecință și ponderea ei în raporturile dintre clase ca și înrîurirea istorică exercitată de ea. La această cauză esențială s-au adăugat alți factori, determinați tot de condițiile istorice, care în împrejurările concrete ale acelui moment, au favorizat consecințele prielnice pentru desvoltarea literaturii noastre, ale acestei desbateri dintre „arta pentru artă" și „arta cu tendință", ale afirmării și triumfului pozițiilor proletariatului în această problemă.

Unul din acești factori a fost : nemulțumirea generală în mare creștere între 1884—1888, ultimii ani ai faimosului „vizirat" al lui Ion Brătianu — lunga guvernare liberală de 12 ani, presărată de abuzuri care au consolidat capitalismul românesc, creîndu-i totodată puternice legături internaționale. Opoziția aproape generală împotriva acestui guvern a determinat dezvăluirea prin presă, prin întruniri publice a numeroase afaceri și ticăloșii, ajutînd astfel pe mulți, înșelați pînă atunci de unele formule demagogice, să vadă adevărul cu privire atît la instituțiile burgheze cît și la oamenii ce le deserveau, fără să limiteze acest adevăr la partidul liberal. Un alt factor foarte însemnat au fost răscoalele țărănești din 1888, răscoale ample, continuate cu altele de proporții mai mici în mai toți anii ce urmează, mai cu seamă în 1892, 1894, 1899, pentru a culmina în tragicul an 1907. Răscoalele, deosebit de amenințătoare pentru burghezie și moșierime, cu o mare desfășurare de forțe, pentru înăbușirea cărora burghezo-moșierimea a recurs la represiuni sîngeroase, au constituit nu numai un prilej de spaimă pentru reprezentanții claselor exploatatoare. ci și un semnal de alarmă pentru foarte mulți oameni de bună credință. Între ei desigur se aflau și foarte mulți scriitori, cărora aceste evenimente le-a dat un prilej de meditație îndelungată și adîncă asupra unor stări de lucruri în legătură cu țărănimea, pe lîngă care trecuseră uneori fără să le bage în seamă sau pe care le cunoscuseră superficial. Strigătul de deznădejde al țăranilor răsculați a răsunat în conștiința acestor oameni și, în împrejurările istorice ale momentului, ei au căutat și au aflat explicații, cauze, justificări, ajungînd la concluzii sociale pe care poate niciodată mai înainte n-ar fi bănuit că le vor îmbrățișa.

La acești factori politici și sociali se adaugă și factorii literari. Cei dintîi — și foarte important — este influența pe care începe să o exercite în țara noastră, îndeosebi după 1881 și mai cu seamă după 1886, literatura rusă. „Contemporanul" a contribuit într-o foarte însemnată măsură la deschiderea drumului acestei înrîuri. În paginile „Contemporanului" sau ale ziarelor și revistelor care se orientau pe aceeași linie cu „Contemporanul" au apărut traduceri din marii realiști ruși : Pușkin, Gogol, Turgheniev, Nekrasov, Ostrovski etc., iar criticii literari de la aceste periodice, în primul rînd C. Dobrogeanu-Gherea, Mille și alții au dat numeroase studii care popularizau opera acestor scriitori. Pentru larga răspîndire a literaturii ruse desigur a contribuit și lucrarea franceză foarte cunoscută a lui E. M. de Vogüé : **Le roman russe**, a cărei apariție e considerată ca un adevărat punct de cotitură în desvotarea literaturilor din apusul Europei, prin determinarea mai profundei cunoașteri a marii literaturi ruse. Literatura rusă, romanele lui Tolstoi, Turgheniev și Dostoievski, poeziile lui Necrasov, Pușkin și Lermontov, piesele lui Gogol și Ostrovski și multe alte opere literare de mare valoare artistică, pline de simpatie pentru oamenii simpli, demascînd ticăloșia și ipocrizia burgheză, au devenit foarte cunoscute la noi și au început să exercite înrîurirea lor alături de o sumă de alți factori.

Nu trebuie ignorată nici literatura scriitorilor grupați în jurul direcției literare începută la „Contemporanul". Poeți și prozatori ca C. Mille, N. Beldiceanu, Traian Demetrescu, I. Păun-Pincio, Anton Bacalbașa, Victor Crăsescu, Paul Bujor, mai tîrziu ceva D. Th. Neculuță și încă alții, care fără să fie talente literare cu totul deosebite, unii fiind lipsiți de posibilitatea de a desfășura întreaga măsură a însușirilor lor artistice, au jucat un rol însemnat în dezvoltarea literaturii noastre. Ei au adus, mai cu seamă după anul 1881, cînd a apărut revista „Contemporanul", o nouă tematică și noi eroi în literatura noastră, dîndu-i totodată perspective, îmbogățind-o și în adîncime. Acești scriitori, ajutați de cunoașterea directă sau indirectă a ideilor marxiste cu privire la societate, izbuteau să pătrundă mai ușor dincolo de aparențe, înfățișînd și **cauzele** suferințelor oamenilor simpli, arătînd că aceste suferințe sînt, în fond, nedreptăți determinate de orînduirea capitalistă. Tematica, eroii, subiectele chiar ale acestor scriitori, biruințele lor cît de modeste, patosul, îndrăzneala de a dărîma idoli, de a spune adevăruri crude, de a amenința o întreagă lume ce părea așa de solid așezată, încrederea în viață, în luptă, în biruința cauzei lor, au avut fără îndoială un puternic ecou în epocă. Nu e întîmplător desigur — și Eminescu nu era omul care să se înșele asupra valorii artistice reale a unei opere literare — că, după cum ne relatează Vlahuță — autorul **Luceafărului**, la apariția volumului de poezii al lui Mille, în 1883, se arăta entuziasmat de el și sugera că în paginile „Caietului roșu" se afla un drum ce ar trebui urmat. Aceste noutăți de conținut, această valoare de deschizător de perspective ce le afla în versurile poetului de la „Contemporanul" îi vorbiseră în chip firesc lui Eminescu. Și dacă i-au vorbit lui, nu încape îndoială că au vorbit și multor altora.

Pe linia aceasta trebuie să mai fie reținute pentru scriitorii epocii, chiar care nu făceau parte din gruparea „Contemporanului" înrîurirea exercitată de articolele politice și teoretice din periodicele socialiste ale vremii, articole care le aduceau, incontestabil, cel puțin noi ipoteze, noi prilejuri de reflecție, dacă nu dintr-o dată explicații valabile pentru ei asupra legilor de dezvoltare a societății, asupra luptelor de clasă.

Toate acestea, adăugate largei dezbateri asupra esenței literaturii, asupra rosturilor scriitorului în societate, asupra poziției sale, au înrîurit puternic pe scriitorii epocii și au determinat ca disputa literară pe tema „artă pentru artă" — „artă cu tendință" să aibă însemnate consecințe în dezvoltarea literaturii noastre. Această dispută dezvăluise într-o foarte mare măsură, atît scriitorilor, cît și publicului cititor, adevăratul sens al literaturii, care înceta să mai poată fi considerată numai un prilej de amuzament. Apoi, în urma acestei dispute, un mare număr de scriitori, chiar dacă nu s-au declarat partizani ai „artei cu tendință" — unii au și făcut-o de altfel — au evoluat serios în concepțiile lor și, ca atare, și în realismul lor.

„Concluziunile criticelor sale nu mă lasă să dorm"

Dăm cîteva pilde edificatoare, mărginindu-ne deocamdată să citîm mărturiile directe ale scriitorilor. De pildă, la Slavici puteau concura și alți factori, între altele situația lui specială de scriitor ce se născuse în mijlocul poporului asuprit din Transilvania. Încă de cînd publica la „Tribuna", I. Slavici arătase că scriitorul trebuie să fie un luptător. Fără îndoială însă că și din această polemică dominantă la sfîrșitul secolului al XIX-lea trăsese o sumă de învățături. De aceea în 1904, el spunea : **„Lucrarea literară nu e un fel de „sport" făcut pentru distracția celor ce n-au ce face, ci un apostolat..."** Caragiale, personalitatea atît de puternică și de independentă, în tolul acestei dezbateri se retrage pentru totdeauna de la „Convorbiri literare" și se apropie de mișcarea muncitorească. N-a devenit socialist, dar era în strînse legături de prietenie cu mai mulți socialiști — cu Gherea, cu Anton Bacalbașa și cu alții — frecventa ședințele „Cercului de studii sociale" unde a și ținut conferințe. Ceva mai mult, după o mărturie contemporană, Caragiale a încercat în această vreme formarea unui teatru liber cu elemente muncitorești [1]) — ceea ce aruncă o lumină deosebit de puternică asupra atitudinei scriitorului față de clasa muncitoare, încrederea lui în marile însușiri nu numai morale, dar și artistice, ale oamenilor simpli. La acestea, trebuie să adugăm ceea ce spunea el despre Gherea în 1896: **„E in adevăr, un om de mare talent, care-mi aruncă, cu articolele lui, multă lumină"** (sublinierea noastră), sau mărturia fiului său — Luca — asupra înrîuririi directe a unor fruntași socialiști în elaborarea pamfletului „1907 — Din primăvară pînă-n toamnă". În ce-l privește pe Delavrancea, care în 1885 scria la „Drepturile omului", în 1887 avea colaborator pe Mille la „Lupta literară", iar în 1893 publica la „Literatură și știință", este evident că fără să devină socialist sau simpatizant socialist propriu-zis, nu a rămas străin acestor idei, ele înrîurind creația sa. Cu atît mai elocventă este această influență în cazul lui Vlahuță. Autorul lui **Dan** scrisese rîndurile elogioase despre **Studiile critice** ale lui Gherea, recomandîndu-le cu căldură publicului. Sub această înrîurire el evoluase de la concepția despre artă și scriitor expusă în **Liniște** la cea din **Unde ni sînt visătorii ?...** În ciuda confuziilor grave din polemica ce o angajează prin „Viața" cu partizanii „artei cu tendință", Vlahuță rămînea, chiar în paginile acelei reviste și mai tîrziu, în practica sa literară, credincios concepțiilor militante despre artă, la care aderase. Am putea aminti chiar și pe Macedonski. Acesta în vreme ce pleda, nemulțumit chiar de simbolism, pentru o „artă a viitorului", adică pentru „instrumentalism", chiar pentru „wagnerism" — „ultimul cuvînt al geniului omenesc", — prin 1894, în revista sa „Lumina" scria despre **Evangheliul materialismului,** preconizînd desființarea proprietății individuale. Marele ecou pe care ideile socialismului cu privire la societate îndeosebi, l-au avut asupra scriitorilor, chiar și asupra celor mai depărtați de ele, se relevă atunci cînd urmărim opiniile convorbiriștilor și junimistului Duiliu Zamfirescu. Cel care, fără îndoială tot ca o urmare a tuturor acestor frămîntări sociale și literare, în 1890, declara într-o scrisoare că în comunism abolirea proprietății i se pare „o idee sublimă". Fire iscoditoare și dornică de lectură, un an mai tîrziu mărturisea lui Maiorescu într-o scrisoare : **„Trebuie să știți că criticele lui Gherea sau mai bine zis cocluziunile criticelor sale nu mă lasă să dorm"** — ceea ce ilustrează marile dezbateri din conștiința scriitorilor pe care le determinase larga polemică începută între Gherea și Maiorescu. Iar în ianuarie 1900, fără ca între timp scriitorul să fi încetat din cînd în cînd să încerce să dea dezlegări la meditațiile și întrebările determinate de aceste dispute — și, bineînțeles, nu fără a se rătăci adeseori, nu fără a bate în retragere de pe aceste poziții înaintate ce le cucerea uneori și mai cu seamă fără a deveni vre-o clipă, în conștiința lui, ceea ce s-ar putea numi socialist — el ajungea să-și exprime profunda nemulțumire de societatea burgheză. Critica exprimată de el în **Îndreptări** și în **Anna**, se datora evident influenței ideilor socialiste. Zamfirescu spunea într-o scrisoare către un prieten, în această atmosferă de profundă nemulțumire — al cărei remediu nu voia și nu putea să-l vadă, ca atîți alți scriitori ai vremii profund nemulțumiți și ei : **„Citeodată îmi pare că de n-aș avea copii, m-aș duce în fundul munților și m-aș călugări, ca să nu trăiesc decît cu creațiile fanteziei mele — sau dacă aș putea să mă nasc din nou, aș deveni apostolul cel mai vajnic al socialismului. CĂCI LUMEA NU-I ÎNTOCMITĂ CUM TREBUIE"** (sublinirea noastră).

G. C. Nicolescu

[1]) Cf. Petre Crainic (Const. Graur) — Socialismul romîn în Noua revistă română, nr. 1, 1 ian. 1901, p. 39.

(Continuare în numărul viitor)

80 DE ANI DE LA APARIȚIA „CONTEMPORANULUI"

O pîine rotundă și caldă,
O pîine. În două o rup.
Miresmele fața mi-o scaldă
Și mi se împrăștie-n trup.

Bucățile-acestea de pîine
Pe care în palme le port
Sînt două medalii de grîne,
De liniște și de efort.

În pîinea purtată în palme de mine
Se află o mie de munci anonime

O mie de lupte canalizate veacuri de-a rîndul
Spre clipa cînd Revoluția, pe muncitor
Cu țăranul plături eflindu-l,

A împezit în strîngerea mîinilor lor,
Învingătoarele mîini,
Conturul năzuit al nouii pîini.

În pîine-i cuprinsă istoria-ntreagă.
Erele-n inima pîinii se leagă

Clipe trecute în clipe prezente continuînd,
Pîinea e umbra lăsată de timp pe pămînt.

Pîinea hrănește mișcarea
Și apele morții le-nghețată.
Pîinea e timp.
Viața e timp.
Pîinea e viață.

Adrian Păunescu

ȘANTIERUL celor două furnale

Reportaj pe verticală

Acolo unde o macara are 85 de metri înălțime, unde un turn de răcire atinge 55 de metri, unde coșurile furnalului pot să atingă 80—90 de metri, e limpede că șantierul e poate tot atît în aer, cît și pe pămînt. Pămîntul este o bază de plecare, un suport, o matrice ; o mare cantitate de lucrări se execută la înălțime.

Ascensiunea mea nu începe totuși de la poalele furnalului. Terenul inegal și caracterul construcțiilor obligă la lucrări pe diferite trepte de înălțimi : fundații pentru clădiri și poduri, în care pîntecoase betoniere varsă torente de ciment ; tuneluri pentru conducte în care pămîntul nesigur e consolidat cu ziduri de cetate ; terasamente pentru linii înguste și largi pe care vor circula vagoane cu butuci de oțel și cu oale de fontă de 16 m³ ; poduri metalice de acces a căror lungime întrece de două ori înălțimea furnalului ; paserelă pentru cabluri...

Mă însoțește pretutindeni, amabil și competent, inginerul Grosu.

Ascensiunea pe spinarea furnalului debutează modest, ca orice început de cunoaștere. O scară metalică, spiralată, ocrotită cu rețea, înălțată alături ca un turn, azvîrle din cînd în cînd, la intervale egale poate cu dimensiunile unui etaj, cîte o punte de acces în jurul furnalului. Îmi închipui că fac un gen de alpinism cu piolet sudat.

Întîlnesc în drum electricieni, mecanici, vopsitori, sudori ; pe fiecare secțiune a colosului lucrează și amănunțesc meșteri cărora familiaritatea continuă cu mastodontul îeie împrumutat parcă ceva din calmul și din siguranța lui. Mă însoțesc pretutindeni, tot timpul, mirosuri împletite de ulei, de fum, de acetilenă.

Cînd ajung la nivelul cauperelor cilindrice și ruginii, din vecinătatea imediată pot observa toaleta care li se face : două femei instalate într-un fel de coș susținut cu frînghii, de sus, de pe calota sferică, vopsesc metalul în roșu. Pe imensul ruginiu, roșul e abia o pată ; dar cînd coșul, tot ocolind cauperul și coborînd de-a lungul lui, va atinge nivelul pămîntului, roșul va fi culoarea dominantă.

Înălțimea îmi taxează toți mușchii pregătind amețitoarea ei revelație. Încep să înțeleg de ce aici, pe șantier, oamenii sînt obligați să se ocrotească cu căști de metal : un șurub de nimic dacă cumva cade de sus, are forța de lovire a unui proiectil. Înălțimea are aici această ciudată însușire de a împleti farmecul perspectivei cu atributele unui exploziv.

Zăbovesc pe una din platforme. În dreptul meu funiile metalice ale macaralei de montaj măsoară vertical golul de sub picioarele mele. Parcă stau aplecat pe ghizdul unui puț, plîndind căldarea din adîncuri. Aceasta e o macara a furnalului, menită momentelor de avarie și de reparații. Încerc să-mi închipui ce trebuie să însemne 50 de tone de metal, spînzurate de cîrligul ei teribil.

Podul metalic de acces, lung de 172 de metri, pe care jos nu-l puteam cuprinde decît fragmentar, știrbindu-mi imaginea și alterîndu-mi impresia, îl am acum în fața ochilor în întregime, ca pe o jucărie de copil. Lungimea lui întrece de două ori înălțimea furnalului. Fiecare tablier are 300 de tone ; dar fixat pe orizontală pare o treaptă pregătită la poalele unei construcții babilonice.

Mă farmecă gîndul că respir la nivelul inelului superior al marilor coșuri. De jos mi se păreau întotdeauna inexpugnabile. Înarmate cu un paratrăsnet sînt oricînd pregătite să înfrunte cerul dramatic al Reșiței. Acum se construiește coșul noului furnal. Va avea o înălțime de circa 90 de metri. Aici lucrează între alții un om scund, cu sprîncene de un blond foarte deschis, cu ochii albaștri, senini pe albul curat, clar. E Gheorghe Buțică. Îl am și acum înaintea ochilor, cu basca nițel pe ceafă, în haină de molton, albastră, pe cămașă kaki, explicîndu-mi la tablă, pe un desen rapid, tehnica zidăriei la coș. Drept schelă se folosesc grătarele interioare, montate pas cu pas ; zidarul se înalță odată cu coșul, pe dinăuntru ; în fiecare zi urcă o treaptă, trasînd parcă cu răbdare drumul fumului. Ai zice că plictisit să tot pună cîte un hogeac de nimic pe cîte o casă sau alta, s-a hotărît să aștearnă, unul peste altul, toate coșurile unui oraș. „Cît fum iese într-o zi pe coșul unui furnal?" Se întreabă și-și ride: „Poate tot atît cît iese într-o iarnă din hogeacurile întregu Reșițe ?"

La nivelul turnului de răcire, regăsesc sporită, dar exactă în sugestii, imaginea pe care mi-o făcusem de jos. Turnul hiperbolic are aparența unei ture dintr-un joc de șah. Dacă nu l-aș vedea aevea, la o azvîrlitură de băț, aș zice că un ciob dintr-un git de oală norocos rotunjit, a fost filmat în prim plan ca să i se dea o aparență fabuloasă. Adevărul e că stau față în față cu o construcție de beton, masivă, a cărei circumferință la bază îi egalează înălțimea : circa 55 de metri. Ca să fie înălțată, s-a folosit în loc de o schelă interioară, o schelă pășitoare ; asta a îngăduit un trasaj impecabil și economii. În comin-ul combinatului, masiva tură de beton pare că oferă furnalului de metal, la un alt nivel ai aceleiași balanțe, un prilej de echilibru. Rostul fundamentel este de a capta apele înfierbîntate prin instalații și de a le înapoia reci, facilitînd în felul acesta un circuit economicos. Adineaori, cînd am străbătut șantierul pe la poalele lui, subsolul său circular arăta ca o adevărată arenă : femei, cu căști metalice în cap, minuiau roabe, angajate parcă într-un război original. Acum mă mișcă ideea că peste capul acestora, mii de tone de beton stau acumulate fără să răsbească. Dacă ele putut să-l zdrobească geometrie, omul, în interes ogrestinee, Matematica e sensibilă la matematică.

Armonii

Schema unui furnal este relativ simplă. Realitatea lui e foarte complexă. Ca să construiești un furnal e nevoie de proiectanți, de materiale și de aparataj, de muncă și de experiență. Trăim una din cele mai emoționante etape ale edificării socialiste : inginerii noștri proiectează, întreprinderile noastre furnizează materialele și aparatajul, tehnicienii și muncitorii noștri sînt cei care construiesc și montează. Noile furnale de la Reșița sînt unul din exemplele cele mai strălucite. Noile furnale sînt noi nu numai pentru că existența lor marchează o nouă prezență pe harta unităților industriale, dar mai ales pentru că consemnează în beton și fier o nouă realitate socială, o nouă dimensiune a geniului nostru constructor.

Încercări parțiale existau la Calan și Hunedoara. Dar pentru prima oară în istoria noastră, ridicăm dintr-odată cu propriile noastre puteri, două furnale de asemenea proporții și, simultan, toate anexele, dintre care cele mai de seamă, o termocentrală, un turn de răcire, o hală pentru repararea oalelor de fontă, o instalație de turnat fontă pe bandă..

Proiectarea s-a izbit de mari greutăți. Nu era vorba de o construcție pe cîmp gol, unde terenul și spațiul își oferă libere toate posibilitățile. Proiectanții trebuiau să țină seama de ambianța combinatului, de spațiul limitat de diferite obiective cu neputință de dărîmat, ori de modificat. Era vorba de o construcție în condiții date. Plasată în triajul oțelăriei, proiectată în cea mai mare măsură pe locul vechilor furnale a căror funcționare trebuia prelungită pînă la limita la care puteau fi imediat înlocuite, se poate spune că s-a speculat cu o îndrijire savantă fiece metru de pămînt. Și trebuia să se țină seamă nu numai de obiectivele existente, dar și de posibilitatea extinderii lor. Viitorul trebuia să intre în calculul proiectanților, tot atît de precis ca oricare amănunt din geografia combinatului care putea să suporte o măsurătoare sigură și o apreciere obiectivă.

Dacă amplasarea furnalelor a cerut mai ales o anume capacitate de adaptare la împrejurări, o suplețe calculată, proiectarea instalațiilor propriu zise a pretins o mare cheltuială de inteligență inventivă pentru a asigura o automatizare maximă, la nivel mondial.

Un colectiv al Iprometului a elaborat proiectele, un alt colectiv le realizează, un mare colectiv de întreprinderi asigură materialele, utilajele și aparatajul. S-ar zice că pentru această nouă creație socialistă a ținut să-și dea contribuția întreaga industrie a țării : întreprinderi din București, Brăila, Sibiu, Craiova, Reșița etc. Fiecare a trimis o cărămidă, un aparat, un șurub. Constructorii înșiși sînt de pretutindeni : oameni pe care dezvoltarea industriei i-a purtat uneori prin toată țara.

Ceea ce farmecă imaginația pe un șantier atît de vast este această dispoziție la colaborare unanimă care sugerează armonii sublime.

Petrică Petre

— Vezi ? Acolo lucrează ! Bineînțeles, nu deosebesc nimic. Dar imaginea lui e tot atît de consistentă în fața mea ca o statuie de bronz. Înalt, bine legat, de o suplețe stăpînită, e încă un bărbat frumos. Părul sur, purtat peste cap, adaugă frumuseții bărbătești farmecul maturității. Are o voce care nu cunoaște inflexiunile dulci, totuși muzicală, agreabilă. E peste putință să ți-l închipui țipînd. Sînt sigur că omul acesta își impune prezența fără nici un efort. E peste putință să nu-l asculți.

Ceea ce pare un nume de alintătură e de fapt numele de familie : Petrică. Cînd își spune Petrică Petre, întîietatea numelui de familie i se impune desigur nu dintr-un obicei mai vechi, de școlar sau de militar, cît dintr-un îndemn secret la armonie.

Gustul pentru meserie i l-a dat tatăl : montor și el. Petre s-a născut în 1905 în comuna Berchez din Maramureș. Au fost în casă 9 copii. Primele clase le face în Berchez și Somcuta ; școala de meserii la Tg. Mureș. În 1921 cînd iese lucrător nu poate bănui că peste 40 de ani va ajunge într-o bună zi să monteze noile furnale de la Reșița.

Experiența și priceperea cîștigate de-a lungul timpului în fostele uzine Malaxa, mai apoi la Hunedoara, aveau să facă din el unul din cei mai buni montori. Ordinul muncii în 1953 și premiul de stat în 1954 vor răsplăti merite și strădanii unanim recunoscute.

Ca mulți muncitori cărora condițiile vechilor orînduieli nu le-a îngăduit să învețe într-o școală superioară, se mîngîie cu nădejdea în copii. Are o fetiță de 16 ani și un băiat de 14. A încheiat cu ei o convenție : „Eu muncesc și voi învățați ; nu învățați — nu muncesc. Mă duc și eu la plimbare !" Rîde. Pedagogia lui i se pare excelentă.

Meseria lui îl încîntă, îi datorește totul. Să înalți furnale nu e o treabă de fiecare zi. Și o știe. Are în jurul lui treizeci de tineri pe care îi învață. Le invidiază tinerețea, li se invidiază experiența. Experiența cu tot ceea ce presupune la un om ca el : prioceperе, rîvnă, stăpînire de sine, autoritate.

★

Sus, redescopăr orașul pe fundul depresiunii. Este evident că așezarea a pornit aici din preajma uzinelor. Dar dacă existența uzinelor a adunat inițial orașul în jurul lor, extinderea inevitabilă a marelui combinat va expulza orașul dintre dealuri, de pe fundul depresiunii, în lunca Pomostului. De sus procesul este foarte vizibil. Și proiectanții noii Reșițe au sezisat foarte bine condițiile locului, căci cele mai multe din noile locuințe s-au și construit în Luncă.

Noaptea peste furnale joacă o flacără mare, albăstruie.

În orașul în care cuptoarele nu se sting niciodată și cele trei schimburi se succed după logica anotimpurilor, noaptea e o convenție și somnul o indeletnicire discretă. E în timpul în oraș o vibrație caracteristică organismelor întotdeauna vii.

Alexandru Sever

CE E NOU IN PATRIA NOASTRĂ

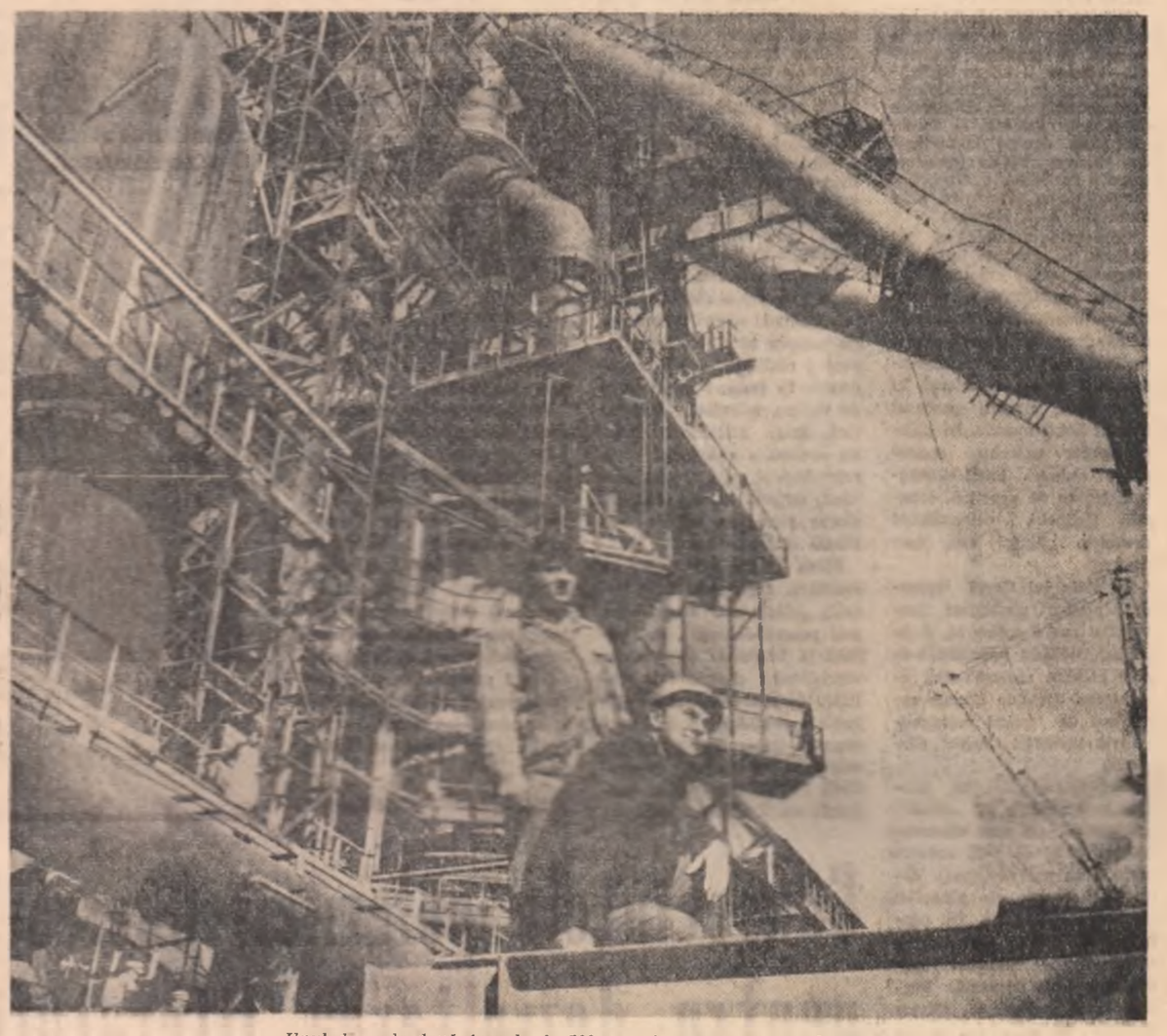

Unul din cele două furnale de 700 m.c. în construcție la Reșița

Darie Novăceanu

După plecarea brigadierilor

Voltaicele arce învăluiau pădurea
Brigadierii ridicau spre creste
Înalta tensiune ca pe-o ață
Pe care Ariadna din poveste
Ne-o întindea, fuioarele de ceață
Să nu ne șteargă pasul, pe unde nici securea
N-a cutezat să intre să doboare
Tăcerile din trunchiuri seculare

Ca o coloană suplă, țîșnind mereu în sus
Pavilionu-și leagănă departe
Desfășurată flacăra din steag
E gata magistrala și s-au dus
De ieri brigadierii-n altă parte,
Ca baciul Mioriței coborînd în larg.

Cerul va șterge urmele cu ploi,
Iarba va fi cutremurată iară
De arcul căprioarelor prin ori,
Izvoarele pe unde fusem noi
Își vor aduce apele prin seară
Visînd lumina blîndei aurore.

Dar dincolo, la capătul conductei
Flăcări de apă-n noile orașe
Prin arbori de beton se vor aprinde
Ca soarele închis în miezul fructei,
Schimbînd, iscînd geneze uriașe.
Și pomii, nou sădiți, își vor întinde
Către ferestre crengile ușure
Cu cîntecele noastre din pădure.

Cu viteza ideii

OAMENII ȘESENALULUI

În biroul inginerului-șef se adunaseră cîțiva tineri între 20—30 de ani. Pavel Ion are 32. Băieții își depănau amintirile. Pavel Ion intervenea rar, liniștit. La Doicești, el fusese primul ins pe care îl întîlnisem în incinta termocentralei. Sec, energic, brunet, potrivit de statură, — așa îl cunoscusem : foarte serios, foarte calm, în timp ce-mi arăta instalațiile, explicîndu-mi totul cu o gravă luare aminte. Nu mi-l închipuiam rîzînd. Ceilalți vorbeau într-una, eu dam să notez în carnet, inginerul mă oprea — nu, zici e de scris un roman, trebuie să vii să stai cel puțin — două-trei luni. O dată Pavel Ion a surîs. Ochii lui negri, profunzi i s-au luminat o clipă, ceva îi flutură în jurul buzelor, încercînd să-i clintească liniile dure ale feței, apoi totul se stinse treptat. Dar povestea cu... ? și cineva rosti un nume. La început, veneau pe șantier oameni care nu văzuseră în viața lor un motor. Într-o zi, inginerul puse mîna pe telefon și dă o comandă : Alo, cutare. injectează ! — Ce să fac ? aude o voce speriată la celălalt capăt al firului. — Injectează, omule, in-jec-tează ! Tăcere încurcată. Inginerul coboară repede la mașini : — Ce faceți aici ? — Gata, tovarășe inginer, se înțișează la tuțeală însul, fost căruțaș, i-am făcut injecția !

Pavel Ion rîdea. Figura lui severă se destinsese toată și, cu capul dat pe spate, hohotea, înecîndu-se copilărește.

Așa rid oamenii care n-au rîs de mult.

Copilandru pe vremea războiului, Pavel Ion păștea oile la Lăculețe, pe un tăpșan. Am văzut locul, mi l-a arătat — un sat pitit între dealuri, între Moreni și Doicești. Întorcîndu-se într-o zi de la București, taică-su îi adusese o pereche de bocanci de fotbal, scilciați, ce găsise mai ieftin la vechituri. La ei toți purtau opinci. Stînd și păscînd turma, încălțat cu bocancii de fotbal, Pavel Ion se uita la crampoanele tocite, înverzite, nedumerindu-se cum puteau oamenii de la oraș să umble cu asemenea încălțări.

În același an, plecase cu taică-său la Homorod să muncească la un tunel. Spărgeau piatră. Văzîndu-l, un antreprenor i-a propus bătrînului să-i dea băiatul, să aibă grijă de fiu-său, să-i fie dădacă. Bătrînul l-a îndemnat : du-te, taică, de ce să te spetești aici? S-a dus ; s-a întors încruntat. N-a spus nimic ; a spart piatră mai departe.

Pînă la 23 August biografia lui e un lanț de chinuri. Ani în șir, din meserie în meserie, căutîndu-și un drum, a ajuns în cele din urmă zugrav în București. Dormea pe jos într-o magazie pe strada... (una din ironiile edilității burgheze) Salvator nr. 38.

După 23 August, viața i se luminează dintr-o dată. Pleacă la militărie, învață mecanica. Inteligent, foarte capabil, se remarcă numaidecît — ajunge secretar de baterie. La termocentrală a venit odată cu deschiderea șantierului, o hală pentru repararea oalelor de fontă, o instalație de turnat fontă pe bandă..

Aici, învață iar, învață din mers. Calificarea și-a dat-o într-o singură noapte. Defectîndu-se o turbină, a cărei avarie ar fi putut să aibă urmări grele, a reparat-o singur într-un timp record. Trezindu-se, simțind prin somn că lipsea o notă în concertul turbinelor, tehnicianul ceh a dat buzna în hală. Treaba însă era gata.

A fost primul muncitor din uzină care a executat din proprie inițiativă o reparație la un complex mecanic abia cunoscut. A devenit maistru secund, maistru șef de tură, respectat și iubit de tot colectivul.

E secretarul de partid al secției.

★

Era seară, oră de vîrf. În țară se aprindeau luminile. Pe geam se zăreau stîlpii liniei de înaltă tensiune. Luînd în primire cablurile, urcau cu ele în spinare, rari, o coastă, apoi mai deși, așternuți la drum, încălecau deal după deal, grăbiți, într-un șir frenetic, neîntrerupt.

La plecare comunistul Pavel Ion, unul dintre cei mai buni tehnicieni ai termocentralei, îmi mai arăta încă o dată cum lucrează Borzeștii, Paroșenii, Doiceștii, Grozăveștii, Cîmpina, Bicazul,..

— Închipuiți-vă mai multe jghiaburi care dau într-un butoi. Toate energiile se adună, se amestecă aici — le vînturа încet cu mîinile, aplecat asupra vasului imaginar — și fiecare ia cît îi trebuie. Luați și voi... și voi... Inspirat, cu părul negru căzut pe frunte, cu palmele făcute căuș — distribuia în dreapta și-n stînga torente de electricitate.

Ridicîndu-se de pe scaun, inginerul-șef își aruncă ochii pe megawatmetru. Acul se oprise. Termocentrala lucra din plin. Mulțumit, cu mîinile în buzunare, mă întreabă deodată, cu tonul unui director de întreprindere care și-a expediat la vreme produsul :

— Știți în cît timp ajunge curentul de la Doicești la București ?

Am început să calculez : 300.000 de km. pe secundă.., Ezitam. Pavel Ion mi-a sărit în ajutor. Pînă la București sînt aproximativ 100 de km... deci,.. în 0.003 s., sau, literar vorbind — a subliniat cu un surîs amical, îngăduitor : cu viteza luminii.

Isprăvind aceste rînduri noaptea tîrziu. sub claritatea lămpii de lucru, răsucesc comutatorul. Un curent cald de simpatie se declanșează instantaneu spre Doicești : cu viteza ideii.

Constantin Țoiu

DOUĂ SCHIȚE de Radu Cosașu

O PRIVIRE FĂRĂ ECHIVOC

La lectura piesei, una din actrițe îl prețui aproximativ : „Mai crede în eternul feminin". O alta — tot vizual — apreciă oarecum pe aceeași linie : „Mă pot uita la el cît vreau. N-o să vadă în ochii mei vreo insinuare, cum fac alții. Nu e trivial". Și-l privi multă vreme, cam cît dură prima lectură a piesei care, desigur, cerea insistent puritate și noblețe umană în relațiile noastre socialiste. Bărbații îl găsiră pe Biega delicat, de o delicatețe lucidă, cum se exprimase un tînăr artist foarte citit. Vlad Biega îi privi pe rînd, adunați de-a lungul mesei și oamenii îi plăcură sincer, pentru că și lor le plăcea piesa sa, și de asemenea naivitățile în mișcarea sentimentelor nu se despărțea. Simți, însă, chiar de la prima lectură, că o actriță îl privește cu o insistență imposibil de respins. Într-adevăr, Vlad nu avea trivialitatea bărbaților mediocri — de a descoperi în ochii femeilor cîte o canapea. Dar privirea femeii din colțul mesei — plasată între doi dintre cei mai buni artiști ai trupei, cu care nu se întreținea — era fără echivoc. Mai întîi căută să-și dea seama ce rol poate să joace în piesa lui. Nu avea mai mult de patru roluri feminine — un om de teatru versat numărase de la început, de pe prima pagină a manuscrisului, cîte femei are în piesă și, după numărătoare, păru mulțumit.

— Alți confrați de-ai dumitale sînt mult mai răi cu femeile. N-ai să găsești mai mult de două într-o dramă în patru acte ! E bine că nu ești dur cu ele.

Vlad nu era dur și — după un scurt calcul — ajunse la părerea că femeia care-l privește insistent nu poate fi decît fata de la țară din tabloul prim — apariție de cîteva secunde, ce-i drept, dar pe care el o vedea desăvîrșindu-se, dacă actrița avea posibilități, într-o lungă pantomimă, cu care ar puncta pe ceilalți. Ceea ce-l uimea era înfățișarea ei, acuzat citadină, departe de orice rusticitate. Îi era dificil să creadă că această femeie cu cearcăne, fața trasă de gin și voluptăți, părul adus într-un coc deajuns de sărac, dar marcîndu-i foarte bine maxilarele lungi, fine, parcă din porțelan — va putea juca o fetișcană de la țară, care nici nu știe ce-i un excavator. Femeia din fața lui nu putea sta în cabina unui excavator, dar oricînd la volanul unei „Volgi" elegante, cu mănuși de nylon, albe pe volanul negru. Vlad Biega — sub apăsarea privirilor ei — își spuse că nu se pricepe la teatru, ca orice dramaturg debutant, incapabil să facă o distribuție ca lumea. La ieșire, după lectură, ea îl așteaptă foarte clar, din nou fără să schimbe opinii cu ceilalți, Vlad observă izolarea ei, privirea nepotolită, dar trecu mai departe, încîntat de felicitări.

Începură repetițiile în foyer, actrița nu apărea la masă decît de două trei ori într-o săptămînă, în primul tablou, pe care regizorul îl repeta mai puțin. Dar femeia venea zilnic, se așeza într-un colț, fumînd mult și privindu-l fără echivoc pe autor. Era îndrăgostită — și Vlad pricepu aceasta repede, fără spaime, cu oarecare interes, pentru că nu era dur, dar nici pur. Începu să aștepte sosirea ei, plasarea ei în colțul obișnuit, răsăritul din pupile, strălucirea privirii etc. etc. Îl amețea lipsa de discreție, — era un debutant. La masă, admise că spunea bine acele puține cuvinte :

— Tovarășe, unde e șantierul? — după care se pierdea în mulțime, eroii avînd alte probleme decît bocceluța din mîinile ei elegante care cereau cu insistență mănuși de nylon și un volan ai unei mașini de lux. Vlad se gîndi la mișcarea ei pe scenă, se îngrijoră la acest gînd, dar ochii ei îl obligară să fie optimist. Tot jocul se intensifica prin tăcerea ei — și Vlad, sub impulsul acelui catehism numit „De l'amour" al lui Stendhal, stabili că nu mai poate da înapoi, privirea lui îi aparținea. De două ori, i se păru că femeia îl așteaptă la ieșirea din foyer, dar fu numai o părere. Hotărî, deci, ca nici el să nu-i vorbească, și ajunse pînă acolo încît nu întrebă pe nimeni de ea. Îi află numele — Maria Leonte — Lixandru —, rămase în dubiu asupra relațiilor dintre Leonte și Lixandru, conveni realist că e căsătorită. Nu era un pur, dar dădu înapoi. Pentru o zi. Căci a doua zi, după ce spuse : „Tovarășe, unde e șantierul ?" , Maria Leonte-Lixandru îl invită — tot din priviri — pe scaunul gol de lîngă ea. Vlad Biega se supuse. Stătură unul lîngă altul, nu se mai privir, el se hotărî să tragă cu coada ochiului la profilul ei care, nu știu de ce, i se păru elin, de o frumusețe elină. Ea, însă, nu-l privi. La prima repetiție pe scenă, artista fu lamentabilă. Vlad se sperie : Maria nu înțelegea nimic din necesitatea unei pantomime, mult mai necesară decît cele patru cuvinte. În toată ființa ei rasată era o catastrofală precipitare să rostească textul, la care se adăuga un efort prea mare pentru a fi simplă și populară. Nu știa să fie populară, asta era nenorocirea. Indicațiile regizorului — tot spre pantomimă — o nemulțumiră, o enervară, eșecul fiind deplin. Privirea ei — de pe scenă spre el — avea inflexiuni disperate. El nu avea cum s-o ajute. Era dezamăgit de incapacitatea ei de a fi simplă. Maria coborî de pe scenă, se instală în fotoliul din spatele lui și, paralel cu repetiția care continua, începu să-l siredelească cu privirea. Vlad o simțea pe păr, pe ceafă, pe umeri. Era aceeași privire îndrăgostită, fără echivoc, dar, fără a fi dur, dezamăgirea estetică fusese prea mare și insistența ei nu-l mai interesa. La un moment dat, în penumbra sălii, ea se plecă peste umărul lui și-i șopti clar :

— Vă aștept la 5 sus, la Nestor.

După care plecă, foșnind lung juponul și balonseidul superfin, negru, închis la gît cu un nasture mare alb. La cinci fără zece, Vlad Biega urca scările „Nestorului", învăluit de tandrețea clasică degajată de plușul roșu, tăcere, cafeaua neagră și idilele consumate în umbra unui „coupjac". Era decis s-o privească în voie pe Maria și să-i explice în amănunt, cu toată insistența ochilor ei, cum vede el jocul ei pe pantomimă, cît de mult ține el, în concepția sa, la o pantomimă pe aceste patru cuvinte :

— Tovarășe, unde e șantierul?

Maria Leonte-Lixandru sosi punctuală, deschise nasturele mare alb și se așeză pe scaun, fără să dezbrace balonseidul negru. Vlad Biega — cu acea delicatețe lucidă, remarcată, din păcate pentru el, doar de bărbați — se întristă ușor : de ce nu simte Maria că aici e frumos să dezbraci un balonseid elegant? O privi. Ea scoase din geantă o batistă și își șterse nasul ; operația dură cîteva secunde, cu capul plecat, cu palmele împreunate pe batistă și vîrful nasului, ca într-o rugăciune. Atitudinea aceasta îl reconfortă, avea ceva simplu. Dar deodată, ridicînd brusc capul — în timp ce ospătarul se apropia de ei și Vlad se gîndea la comanda a două caiele sau a două coniacuri, sau a două coniacuri și a două cafele, gustînd deja căldura alternativei — Maria se aruncă, pe un ton prea sus, cu o furie deasemenea fără echivoc :

— De la prima lectură vreau să te rog ceva... Vreau să-mi adaugi...

— Cu ce vă servim? întrebă ospătarul.

— Vreau să-mi adaugi două cuvinte la rol...

Nu-i păsa de prezența indiscretă a celui de al treilea. Îi strînse mîna lui Vlad, privindu-l drept în ochi, fără însă ca în pupilele ei să mai strălucească altceva decît furia rece :

— Vreau să spun așa : tovarășe, unde e șantierul? Pe aici sau pe acolo?

Și către chelner, poruncitoare :

— Două coniacuri !

După care încercă să aprindă în ochi privirea, fără echivoc, de la prima lectură a piesei.

Desen de DINU VALENTINA

NOAPTE CU BARAJE ÎN ARC

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Virgil Celac asistent la Lido, membru în biroul de partid al facultății luă o hotărîre nimitoare în pofida nenumăratelor sfaturi date de amici realiști și dezinteresați — și cine nu cunoaște realismul amicilor dezinteresați ? Hotărî să se căsătorească rapid cu Viorica Anghel, studentă în ultimul an. Fata primi cu mare plăcere cererea în căsătorie, la Lido, pe ringul de dans, în timpul unui pinguin mambo. Celac o strînse, fericit, la piept, deși mamboul nu permitea o asemenea mișcare proprie tangoului. Celac nu prea știa însă să danseze ; pentru el mambo sau tango sau vals, cu Viorica, însemnau — din nefericire — cam același lucru. Vru să precizeze și data căsătoriei — maximum două săptămîni, înaintea examenului de stat — dar Viorica strîngîndu-i mîna dreaptă îi ceru să tacă :

— Taci, dragule, te rog taci !

A doua zi dimineață, încă incandescent, îi anunță vestea lui Ovidiu Mierlescu, secretarul de partid, prieten din '45, coleg de bancă în a șasea, la „Matei Basarab".

— Te privește, nu mă amestec, dar fii atent. Fata vrea altceva de la tine... Te las singur și mai gîndește-te !...

Și ieși din cancelarie, ușor ca un fulg, cu calmul său caracteristic, cu acel veșnic „te las singur" apăsător, care ar fi trebuit să facă să pălească incandescența lui Celac. Dar Celac mai păstra încă, în palmă, „Taci dragule, te rog, taci !" de la Lido ; nu era omul care să vadă în puritatea unui sentiment — o infirmitate. Puritatea nu-i era suspectă ; se obișnuise cu ea din adolescență-i ulcelistă și-i gusta — poate să apară anacronic sau nu, — toate voluptățile ; iubise de două ori în viață și, dacă acest adaus poate fi util în explicarea lui, trebuie spus de asemenea că în ambele ocazii nu el fusese acela care dase înapoi. Ambele experiențe nu fuseseră de natură să-l determine la o reconsiderare a sistemului său afectiv. Viorica era tandră. Nimic nu-i paraliza lui Celac simțul critic în fața femeii, ca tandrețea. Nici pasiunea, nici sensualitatea oarbă, nici, măcar o puritate — eventual, normală, sincronă cu a sa. Tandrețea — aceasta îl făcea să nu mai vadă nimic ; o mîngîiere pe păr, o mînă căzută nu știu cum, delicat să zicem, pe mîna lui, un imperios și șoptit „Taci dragule, te rog taci !" făceau minuni în cazul lui, — caz nu prea complicat dacă ne gîndim la o viață grea, singuratică de la 14 ani, trecută prin internat, cămin și biblioteci, întrerupte cu o mare spontaneitate, de nenumăratele manifestări politice studențești, de-a lungul anilor. Viorica îi propuse, deci, patru zile după seara de la Lido, să plece în munți, împreună, timp de o săptămînă. Celac nu putea da înapoi — dar o săptămînă i se păru cam mult : fata avea de pregătit un proiect greu, el nu-și permitea să lipsească șapte zile de la facultate. Viorica admise repede propunerea lui — o simbătă și o duminică, prin O.N.T., la Predeal. Acordul ei — fără multe discuții — îl entuziasmă. Undeva, Celac înțelegea că unei fete îi e greu să renunțe — de la o plăcere de șapte zile la una de două — și tocmai această renunțare a ei, atît de spontană, repet, îl entuziasma. Printr-o mișcare simplă, îi încredință operația de împărțire a sumei de bani afectată din bugetul lui excursiei. Cît pentru tren, cît pentru alimente, cît pentru diverse. Ea vru să adauge ceva din bursa ei — dar el se opuse. Văzînd-o cum socotește, cum face totalul — și ce bine a potrivit totul — Celac o simți realmente soție. Sus, la Predeal, de la înălțimea unei poiene care oferea vizibilitatea întregii văi a Prahovei, Celac o sărută mult și angajat, într-un amurg primăvăratec. Erau singuri — și lui îi plăcea cu cîtă naturalețe Viorica îi rupsese de ceilalți, și-i izolase. Celac, prin educație, avea un puternic simț al colectivului, nici o dată nu-i trecuse prin minte ca atunci cînd iubește să se ferească de ceilalți ; acesta fusese, de altfel, unul din motivele pentru care cea de a doua dragoste se sfîrșise. (Fata socotea insuportabil acest simț al colectivului care, spunea ea, „dus la limită, le ucidea orice clipă de tăcere".) Celac se gîndi să-i povestească Vioricăi, sincer, experiențele sale sentimentale. Se simțea dator, chiar. Dar, în amurg, se aprinseră luminile pe întreaga vale — în gări, în uzine, în case, de la Predeal pînă departe, la Sinaia. Era feeric — amurgul se pierdea ametit în seară. Viorica spuse :

— Acolo-i Cîmpina... Gară mare, linii multe, duceți-vă domnișoară acolo...

— Ce-i asta ?

Celac era fericit de veselia ei spirituală.

— Sebastian. Steaua fără nume. Ai văzut ?

— Da — și o strînse de umeri.

— Ți-a plăcut ?

— Nu — și-o sărută.

Viorica se zmulse, tandră, fără vreo indignare :

— Nu-ți place Sebastian ?

— Nu.

— De ce ? și-l privi în ochi. În cerceii ei sticleau luminile văii Prahovei — sau așa i se păru.

— E steril... minor... însăilă el cu greutate, mingîindu-o pe păr.

— E cumplit de frumos — preciză ea. Și după o pauză : da' ce-ți place ?

— Tolstoi... Dostoievski... și se rezimă de un copac, îmbătat de părul ei, desprins din topirea naturii în noapte.

— A, marii analiști — și Viorica veni după el în picioare, lăsîndu-și capul pe reverul hainei lui. Dostoievski e foarte simpatic, de acord, dar să vii să mă vezi repetînd în „Jocul de-a vacanța , la club și ai să vezi că Sebastian e altceva...

Celac se duse chiar luni s-o vadă repetînd la club, în „Jocul de-a vacanța" ; în primul rînd, îi plăcea că fata deși lucra la proiect își făcea timp și pentru teatru. De cîte ori se găsea în fața unei îmbinări armonioase între gustul personal și datorie — era mișcat ca în clipa unei tandrețe, de pildă. Apoi, o găsi foarte bine în Corina — sensibilă, inteligentă, simțind delicatețea unei iluzii la Civitta Vecchia. Inclusiv Sebastian îi plăcu, cu gratuitatea și lipsa lui nenorocită de finalitate. Fără orgolii, Celac se supuse — cîteva clipe frumoase — acestei mediocrități grave, de a face concesii în gustul său artistic pentru că iubea.

Peste patru zile, vineri, îi anunță lui Mierlescu că simbăta viitoare se căsătorește și-l invită la sfat. Mierlescu nu spuse nimic, citea un curs de beton armat și motivă astfel tăcerea, prin concentrare profesională. Numai cînd ieși — preciză :

— Te las singur ! Mai gîndește-te...

Virgil fu enervat de replica stereotipă a lui Mierlescu. Ce vroia să spună cu asta ? Dacă știe ceva — de ce nu-i spune? Dacă nu știe — de ce insinuează ? Firește, invită și pe ceilalți amici ai săi, la sfat, pentru simbăta viitoare. Nu avea familie, numai prieteni — și toți trebuiau să se bucure. Nu avea ezitări. Viorica strălucea ; Celac vedea tot timpul pe chipul ei — jocul luminilor de pe Valea Prahovei, în amurg. În fiecare seară, era cu ea. O aștepta în Piața Rosetti; sosea grăbită de la Institutul unde pregătea proiectul, aplecată pe planșă de la 8 dimineața la 8 seara. Lui Celac îi plăcea tenacitatea ei, puterea de muncă și primul gest era s-o mîngîie pe spate, pentru a împiedica orice curbură neplăcută, după atîta muncă. După care o lua de umeri și se plimbau pînă la 1-2 noaptea. La cămin, portarul era foarte serviabil, îi deschidea la orice oră, mai ales că fata era însoțită de un asistent. Lui Celac îi displăcea favoritismul, dar în cazul acesta... Operațiile administrativo-birocratice necesare căsătoriei — acte, adeverințe, analize medicale — fură îndeplinite dintr-o singură răsuflare de amîndoi, cu un real suflu liric. Hîrtiile acelea intime, radioscopiile, erau expresia celei mai depline consonanțe sentimentale. Cînd ieșiră de la sfat, după ce depuseseră dosarele respective în vederea căsătoriei, se fotografiară rîzînd în soare, pierduți, — „o fotografie numai a noastră", așa cum ceruse Viorica, spontan, imediat ce întîlniră pe bulevardul Dimitrov un fotograf șchiop și încruntat. A doua zi, Celac plecă mai devreme de la facultate să ridice poza developată. Punînd-o în portofel, nerăbdător să i-o arate, îi apăru în minte — imposibil să stăruim cum, dar tocmai pe asta conta Mierlescu întotdeauna — propoziționea stereotipă : „Te las singur, să te mai gîndești !" O clipă — cît urcă în troleibuz ca să ajungă la Rosetti — Celac se gîndi la ceva îngrozitor, dar — după ce scoase biletul — rezolvă rapid ipoteza inadmisibilă. Bucuria acestei rezolvări fu gigantică, omorî lucriditatea incipientă, exact ca o stîncă prăvălită peste un izvor. Hotărî să-i spună chiar astă-seară acest gînd. La Calea Moșilor, troleibuzul se defectă, Celac trebui să coboare și parcurse distanța, pe jos, în fugă, cîteva bune sute de metri. „Plec cu ea oriunde va fi repartizată ! Nu mă interesează altceva — poate fi Tecuci sau... plec cu ea. Voi munci în orice colț al țării. Unde scrie că trebuie să stăm toată viața în București ?!" Pînă la Rosetti, repetă ideea de nu știu cîte ori, cum e firesc oricărui bărbat entuziasmat de propria-i generozitate. La Rosetti însă trebui să insiste în explicarea accidentului de troleibuz. Era prima oară cînd întîrzia la o întîlnire a lor și i se părea că Viorica e supărată : ea îi ceru amănunte stupide asupra accidentului, el le dădu iritat — cu atît mai mult cu cît elanul ideii generoase nu mai putea fi comunicat — apoi ea începu să-i spună ce a făcut cît l-a așteptat : a stat în fața unei agenții de pariuri la cursele de cai, a auzit discuțiile pasionaților, a aflat că duminică au loc curse la Ploiești.

— Hai la Ploiești, să vedem și noi cursele de cai... nu-ți plac cai ?

— Mergem oriunde... admise Celac, luînd-o la braț, fericit că fetei i-a trecut supărarea, după cum mărturisean aceste simpatice întrebări. Ar fi vrut să continue : „mergem oriunde"... era o bună introducere la ce avea să-i spună, dar legătura dintre cursele de cai și ideea lui lirică era stînjenitoare. Intrară în prima bodegă apărută la colțul unei străzi pustii, îi arătă poza, Viorica fu încîntată și „o confiscă definitiv" pentru ea. Celac o întrebă dacă se simte bine în această bodegă, poate vrea la „Lido"...

— Nu, nici gînd, oriunde sînt cu tine, e bine... Lido sau bufetul Nicorești mi-e tot una — și, pentru prima oară, ea îi turnă berea în pahar. Era un gest neașteptat, plasînd-o pe Viorica departe de posibilitatea vreunui gînd îngrozitor, ca acela de la urcarea în troleibuz. Ce prostie a putut gîndi ! Bău mai mult ca niciodată, („în general, nu ești băutor" aprecia Viorica) numai ca gestul ei să se repete. Și se repetă. Vru să-i spună ideea lui fierbinte, îi prinse mîna, o trase spre el ;

— Viorica, aș vrea...

— Taci, dragule, te rog taci ! Înțeleg tot...

Plecară. Era o noapte de mai, senină, singuratică printre ploile sezonului ; în caldarîm, în pomi se păstrau, ca într-o memorie puternică, gesturile și gîndurile averselor de primăvară. Celac respira adînc, plin, fiindcă era posesorul unei idei puternice ca memoria naturii. Viorica îl cuprinse, uluitor, de umeri. Nu-i veni să creadă. O mîngîie stîngaci, pe mînă ; mîna era, într-adevăr, acolo, pe umărul său drept. Mergeau spre șosea, pe străzi lăturalnice, întrerupți — din cînd în cînd — la trecerea, cît de cît atentă, a stopurilor care-și schimbau automat, tăcut și straniu, culorile sub lumina neonului.

— Îmi place cumplit la București — începu intens, cu fior real, Viorica.

— Mereu spui cuvîntul ăsta: „cumplit"...

— Ai început să mă analizezi ? Și Celac simți, în umăr, dezamăgirea ei.

— Hai, spune... iartă-mă...

— Îmi place cumplit la București — reîncepu ea, ciudat, la aceeași intensitate inițială. N-aș pleca de-aici, toată viața. Vreau să mă înțelegi. Nu te-aș înșela niciodată, dar nu vreau să plec din București.

Celac căuta un colț unde să se oprească s-o sărute. Spuse mecanic în timp ce traversau de pe un trotuar pe altul :

— Să n-ai grijă cu repartiția.

Viorica se opri brusc, în mijlocul străzii, și-l sărută, lung. Un taxi claxonă puternic și îmbrățișați parcurseră drumul spre trotuar. Taxiul trecu pe lîngă ei, cu ochiul lui luminat — „liber" — de șobolan treaz. Celac își dădu seama că șoferul i-a privit, dar nu se putea desprinde de Viorica.

— Să n-am grijă cu repartiția ? șopti ea pasional.

— Nu. Am să-i explic și lui Mierlescu.

— Ce ? Viorica se strînse toată la pieptul lui.

— Că plec cu tine oriunde vei fi repartizată. O să înțeleagă...

— Cum ? Și făcu, deodată, un pas imens înapoi, desprinzîndu-se de el. Celac se opri. Lirismul, desigur, nu-l părăsi.

— Plec oriunde cu tine ; privind-o, încercă s-o îmbrățișeze din nou. Ea se lăsă și el îi spuse, la ureche, simțind cum ploaia a trecut din frunze în părul ei : toate orașele sînt frumoase cu tine... am fi doi ingineri buni, foarte buni, toți ar fi mulțumiți... fericiți... Știi ce fericiți vom fi ?

Ea păși mai departe, el o urmă.

— Mi-ar plăcea cumplit... și Celac așteptă ca ea să rîdă la această tandrețe a lui, dar ea nu rîse — să ridic un baraj cu tine. Să răspundem de construcția unui baraj... să avem o cameră a noastră, lîngă un baraj în arc... Îți plac barajurile în arc ?

— Taci, te rog, taci, răspunse ea, dur, tăios.

El tăcu și merseră multă vreme fără să-și spună ceva. Sus, la Dorobanți, în fața restaurantului „Siretul", Viorica întrebă decisiv :

— N-ai face nimic ca să rămîn în București ?

— Nu. Merg oriunde cu tine!

— N-ai face nimic ca să rămîn în București ? strigă în plină stradă.

— Nu... de ce ?

Celac nu continuă ; văzu pe fața ei, clar, printre lacrimi, realitatea gîndului insuportabil. Viorica făcu un ultim gest, patetic, prea patetic : își acoperi fața cu mîinile și de acolo murmură :

— Ești îngrozitor de... îngrozitor !

— Cumplit — avu forță să ironizeze Celac.

— Să nu te mai văd ! hohoti Viorica și dispăru, ca într-o tragedie prost jucată.

Celac, în noapte, rămase singur cum dorise Mierlescu și se gîndi.

Două zile — pînă în ajunul căsătoriei lor la sfat — nu primi nici un telefon de la Viorica. Nici el nu o căută. Vineri auzi prin facultate — mai exact : două studente, pe coridor — că el, Virgil Celac e prea nu știu cum, dragă, și o fată ca Viorica nu poate să-l ia...

Ion Horea

La Cetatea Devei

Iată-mă sus pe ziduri dominînd
Și dominat de-atîta frumusețe !
De-aceste limpezimi eram flămînd,
Eram setos de înălțimi semețe.
Peste păduri și dincolo de-această
Dezlănțuire-a munților, ascult
Un vuiet parcă, stins din creastă-n creastă
Ca un ecou rămas de mai de mult.
Un colț de piatră ca un tulnic cheamă
Și ard sub soare văile și stenli,
Înspre cetatea Devei, fără teamă,
Coboară către Mureș Apusenii.
Pe drumul care șerpuie și urcă
Văd de la umbra zidurilor, joasă,
Un moț ce-naltă soarele-ntr-o furcă
Și poartă cerul într-un vîrf de coasă.
Și voi dormiți, zidirilor trufașe,
Sub talpa mea simt visul vostru dur !
Și urcă dinspre sate și orașe
Foșnire de lumină și azur.
Sub ochii mei ca o minune-aievea
Și Mureșul de toate pomenind,
Iar dincolo de dealurile Devei,
Peste păduri și drumuri de argint,
Se vede-ntoarsă către-aceste locuri
Pulverizată sus peste cetăți
Ca o sullare-a munților, ca focuri
Rămase prin păduri din alte dăți,
Pădurea de văpăi a Hunedoarei
Sub cerul ei de pulbere și fum
În largul căruia de-aici să zboare-i
Luat și gîndul meu acum.

Primește-mă întreg, sullare-naltă.
Cu-acest pămînt pe care-l reînvii,
Cu libertatea mea îndepărtată
De suferinți trecute și stihii,
Luați-mă cu voi, apropiate
În clipa-aceasta veacuri viitoare
În fața mea de-aici desfășurate
Mulțimilor biruitoare.

De-aceste limpezimi eram flămînd,
Eram setos de înălțimi semețe,
Și-alții și sus pe ziduri dominînd
Și dominat de-atîta frumusețe.

Florin Mugur

Copilărie

I

Ne-am fi urcat în cîte-un prun,
ne-am fi bătut pentru prunele verzi, între noi.
Zeul copilăriei, cel bun,
ne-ar fi-mpăcat justițiar după război.
Dar fructele pline de-o nebiruită tristețe
au trebuit, rînd pe rînd,
depărtate de buzele noastre să-nghețe,
lacrimi sticloase plîngînd.
Pomul s-a clătinat ametit
sub explozii, pînă s-o frînt.
Zeul cel bun a-ncărunțit,
a pus un deget pe buze, să fie tăcere.
s-a plecat bătrînește și fără putere
și-a intrat în pămînt.

★

Un zid a mai rămas printre ruine
și peste zi avea să cadă-nfrînt,
Pe coama zidului, copilărie,
ai înălțat morișca ta de vînt.

Morișca repede, morișca beată,
confuz rotindu-și tremurul pestriț.
În jurul focului, copilărie,
dansam cu săbii rupte, ametiți.
Treptat se prăbușea-n molozuri zidul.
Morișca încă vijîia-n apus.
Dansam țipind să n-auzim cum cade
ultimul zid, cu o morișcă sus.

II

Anevoie adun
vechile gesturi — pierdute
odată cu prunul, odată cu zeul cel bun.
Se-ntorc pe tăcute :
fire de iarbă, copaci,
goana pe-albastre rotile,
desenul mării, stingaci,
inciudările iuți, juvenile...
Îmi cioplesc un obraz înnoit, cu migală,
mai limpede, mai copilăresc.
Lumină albastră aprind sub sprinceana ovală
și toate liniile reintineresc.
Copilărie, revii
în muncile și-n visările mele —
în fine, toate apele sînt vii
și-s pline de săruturi și mărgele ;
și iarăși pomii toți sînt fermecați,
și iar, în zori, prin umbre își vorbesc.
Cu sunetul tău nou răzbați
în versul bărbătesc.
De neînfrînt,
prin lume plimbi lumina ta unică.
Și zbîrniie morișca ta de vînt
pe toate zidurile care se ridică !

Linogravură de NICĂ PETRE

POȘTA REDACȚIEI

GEORGE BOITOR. Preocuparea de a scrie concentrat este vădită și credem că această cale trebuie să fie urmată în continuare. În același timp, însă, se cere o atentă selectare a imaginilor, deoarece, în cele trei poezii trimise, prețiozitățile și locurile comune fac casă comună, întunecînd versurile într-adevăr izbutite. „Cristalele de rouă" nu prea pot fi niște „bulbi sclipitori" și cu atît mai mult nu se pot „așterne peste gleznele nopții". Dorința de poetizare cu orice preț duce la efecte contrarii. Dacă se poate admite că lumina este adusă de „albastrele treburi", nu se poate, în schimb, admite comparația lor cu niște „fulgere... albastre". Cînd intervine o idee într-adevăr poetică, versul capătă viață, ca în finalul poeziei: „Atunci cînd ele / spintecă vălurile nopții în două / imprimînd zilei o mișcare nouă". Deci: nu comparații gratuite, ci exprimarea „unor idei. „Ploaia" este mult mai reușită, din acest punct de vedere: „Ploaia-și despletește cosițele pe lan. / Sub clapele picurilor mari / pămîntul își tuguie buzele arse, / iar din adîncurile sale zbucnește / cîntecul recoltelor de mîine, / înfrățirea fără de egal / dintre pămînturi și oameni". Din păcate, motivul circulă, sub diferite forme, mai de mult. Ca ton general, o preferăm însă jocului forțat de metafore.

Bineînțeles că ne-ar interesa cîteva date esențiale despre activitatea cercului literar din Baia Mare.

G. SAVIN: Prospețimea unor versuri ne face să credem că vei reuși să te exprimi poetic, poate chiar într-un viitor apropiat: „Sînt ametit, sînt beat de-atîta soare, / mi-a pus prea mult aprilie-n pahar". O poezie care debutează astfel, nu are voie însă să sfîrșească într-o viziune mărunt-gospodărească: „Alerg și cînt, și strîng pămîntu-n mînă / și-l văd în toamnă-ntruchipat în rod, / cînd fiecare mînă de țărînă / un gram de aur va aduce-n pod". E mult prea îngustă o asemenea satisfacție, cîntărită cu gramul, față de exuberanța juvenilă a începutului. Dealtfel, imaginea revine și în poezia vecină: „Da, îmi cere omu-n cînt / fără-un gram de zgură / ca un bob de grîu fecund / prins sub arătură". Aici este, parcă, mai la locul ei, deși tot atît de negrăitoare. Astfel de mărunțișuri, la propriu și la figurat, pot dăuna imaginei generale.

VLAD FLORIAN: Sînt suficiente semne ale talentului în încercările trimise, pe lîngă tot atîtea, dacă nu mai multe semne ale grabei și alunecării în locul comun. Totul este deci perfect firesc, deoarece un debutant fără de greș ar fi un non-sens. Dacă ai putea reciti cu ochii altuia unele dintre poezii, strofele de umplutură s-ar elimina de la sine. Iată, de exemplu, „O noapte albă": „Trenul — nimic extraordinar pentru secolul XX — / m-a lăsat în satul meu natal". (Începutul prevestește o poezie de notații ușor-glumețe, cu un joc degajat al imaginilor. Tonul se schimbă însă, imediat și cam contrastant, devenind romantios). „E miezul nopții — liniștea stăpînă. / Din inimă un dor aprins mă mînă (versuri devenite incolore de atîta purtare). Să umblu noaptea cu visatul / pe fiecare uliță, tot satul / ca un flăcău în vremea recrutării (autentic și, deci, convingător) ca vîntul pe cărările-nserării". (iar banal, tip romanță tocită). Poezia devine, cu încetul, în continuare, o înșirare neinspirată de amănunte prozaice: „Sînt fericit că tata e acasă, / că mama, odihnită, sănătoasă / mă va primi cu nuci, cu ouă multe (de ce este nevoie chiar de multe?) și mulțumită ca să mă asculte / de cîte-oi povesti din facultate / de la oraș din zări îndepărtate /" etc. Deși scrise de aceeași mînă, asemenea „versuri" nu fac parte din aceeași familie cu „flăcăul în vremea recrutării"! Am luat exemplele dintr-o singură poezie, dar ele se găsesc mai pretutindeni în încercările d-tale. Puterea de discernămînt se capătă prin lecturi atente din opera marilor poeți. D-ta ai neapărată nevoie de o asemenea școală, pentru a putea tria grîul de neghină.

ION BURETEA: Mai închegată ni s-a părut „Întoarcere în vreme", deși are destule locuri comune. „Copilărie fără copilărie" a devenit de mult o expresie care circulă pretutindeni și nu mai poate fi semnată de un anume poet, ca vers. Atenție la imagini ca „vulturii gîndirii", „flăcările suferințelor", „gerurile iernii, flămînde ca fiarele" etc., de asemenea de domeniul public. Poezia „Dragoste" are versuri care s-ar vrea gingașe dar nu sînt decît fals-copilărești: „Cînd soarele mai scapără-n tufișuri / cu nestemați, de aur, fluturași, / sub streașini rubinii de rămurișuri / să ne jucăm ca niște copilași". Cu greu se poate admite o asemenea imagine: „Primiți-ne cu drag în pragul serii / cu suflete ca marmora felină". Marmora poate fi de foarte multe soiuri, dar felină niciodată, chiar dacă din ea s-ar meșteri un exemplar al familiei respective. Credem că ar trebui să perseverezi pe drumul din „Întoarcere în vreme", care se prefigurează și în strofe ca: „Purtăm în noi un cîntec nou, înfiripat / din dragoste, ca un șuvoi de apă / pe miriștile vremii revărsat, / ce nu-și găsește albii să-l încapă".

TRAIAN MULLER: Afirmația „odată cu cărbunele / s-au descoperit și oamenii" este destul de arbitrară. Împroprietăriți se găsesc și în poezia „În orașul minerilor", scrisă la un ton voit simplu: „Odată cu venirea serii ne vom prinde mîinile / și vom trece prin respirația orașului, caldă, / cu gurile încinse, încinse de sete / luminile le vom sorbi ca niște ciuturi..." Luminile nu pot fi ciuturi, iar ciuturile nu se sorb! Mai multă atenție, deci, la proprietatea expresiei (cu atît mai mult cu cît versul se repetă) și la claritatea imaginei.

ILEANA TEODOSIU: Poezia „Intensitate" își merită numai în parte titlul. Ideea este interesantă și versurile par a fi lucrate cu atenție, ceea ce ne îndreptățește să așteptăm versurile viitoare. Deocamdată este prea mare aglomerare de epitete „intense", poezia încearcă să se realizeze printr-un patos verbal: „torent matinal cu dense vibrații", „puls voltaic al prieteniei", „labirint cu suflet intens", „arc viu cu elanuri fierbinți", — am citat cîteva exagerări aflate în numai 9 versuri. În rest: „brat herculan", „măreția lucidă, intensă a marei iubiri" etc. Există, desigur, și versuri demne de reținut: „zidarul / ce-naltă tulpina casei albe, cu grija bijutierului / lucrînd un filigran", și altele. Dacă „intensitatea" ar veni din profunzimea imaginilor și nu de la suprafața cuvintelor, n-ai mai avea nevoie să utilizezi tot acest dicționar.

STELIAN FETELCA: Sînt, ca mai totdeauna în versurile d-tale, momente luminate de un surîs tonic: „Seva vieții se revarsă valuri, valuri peste sat. / În mașini, colectiviștii se întorc — au terminat. / Ciobănaș mînînd mioare ce s-adapă la pîriu, / cînd aude difuzorul bagă fluiera la brîu". Tonul general al versurilor este, însă, bîntuit de idilism, iar ușurința de a versifica te împiedică să te desprinzi din această atmosferă anacronică. O călătorie mai lungă prin poezia contemporană ar deschide orizonturi noi.

VICTOR NISTEA: A frecventa marii poeți este o obligație elementară a oricărui tînăr îndrăgostit de poezie. Desigur, mai nimeni nu poate scăpa de anume influențe, dar cînd ele devin prea evidente este cazul să ne alarmăm. „Albatrosul" d-tale zboară nu numai în atmosferă, dar și cu aripile lui Gorki: „Se-apropie furtuna, cerul e de gheață. / Lebedele-albastre, stîrcii, pescărușii / s-au reîntors pe mal. / Numai albatrosul nu cunoaște întoarceri / Și peste mări se aruncă mîndru în furtună / ca un veșnic val. / Numai albatrosul — pasărea furtunii / cu aripa-i trează spintecă văzduhul / cel necruțător. / Numai albatrosul știe prin furtună / să țîșnească mîndru, ca prin nori un fulger / amenințător". Chiar întîmplătoare, asemenea influențe neasimilate în fondul lor sînt supărătoare.

ADRIANA LIȘMAN: Există două tendințe opuse în versurile d-tale. Uneori, ca în „Timpul", adopți o atitudine meditativă, cu indicii de autenticitate: „Timpul / uriașă piatră de moară / ce-o port pe umerii mei, / piatră care mereu se macină, / se farmă, / și cad în țărînă / zilele, / granule ca bobul de mei. / Cîndva, / întrerupînd scurgerea monotonă / și înceată a zilelor, / dragostea va face din nou să ne întîlnim. / Întîlnirea va fi tîrzie, / fericirea va fi tîrzie..." Alteori, ca în „Noapte la Bicaz", versul alunecă într-o facilitate totală, cu iz semănătorist: „Cu ochii ei tineri sclipind în lumină/se urcă pe culmea înaltă, alpină. / Privirea și-o poartă departe, departe, / și-n zări descifrează-a Moldovei noi carte" (Ah, ritmul!) „Dar știe frumoasa cu soare în plete / podoabele scumpe cine-i le dete" / Și cînd prin Moldova colindă hoinară / Ea știe dece e mereu primăvară?" Distanța este prea mare între cele două modalități. Se impune ca „frumoasa cu soare în plete" să fie sughiunită urgent, lăsînd loc liber talentului d-tale să se dezvolte.

GH. VASILESCU: Ne comunici, în puținele rînduri ce însoțesc poezia „Ca să-ți pictez figura...": „Scriu încă înainte de anul 1950, cu mai mult succes ca realizare după 1954. Realizări: suficient ca să se poată înjgheba un volum. Nu mi s-a publicat pînă acum, unul din motive fiind creșterea continuă a proprie-mi exigențe". Nu știm cum arată celelalte poezii, dar cea de față nu rezistă nici în fața unei exigențe la nivel minim: „Ca să-ți pictez figura / ce-o am acum în minte / îmi trebuiește gura / și îmi lipsesc cuvinte. / Și ca să-ți șterg din minte — amoru-mi și figura — îmi trebuiesc cuvinte / și îmi lipsește gura. /" Și mai departe: „Gata, plec. Cu ce anume? / Cu racheta ori pedestru? / Căci doresc plecînd din lume / să rămîn totuși pedestru. / Cînd te văzui ca acrobată / de toți privită și-aprobată / un acrobat tînjind în mine / un salt mortal făcu spre tine. / Se prăbuși, căzînd din slavă / și la picioare-ți fu epavă. / Pierind abea putu să-ți spună: / E noapte-afară și e lună..." Humorul involuntar este periculos pentru autor.

PAUL DRUMARU: Incercările de genul „Alfabetului" sînt simple jocuri de cuvinte neîncrucișate. D-ta ai mai mult de spus, după cum se remarcă în „Memento": „Pentru fiecare dimineață a privirilor mele / a sîngerat, ucisă, o privire. / Pentru fiecare sărut al iubitei / a sîngerat, ucisă, o dragoste". Pe această linie va trebui să continui și munca nu va întîrzia să-și arate rezultatele. Stilul voit-simplu duce deseori la simplism, pe terenul căruia nu se poate dezvolta poezia: „Am douăzeci de ani. / Fiecare an are 365 de zile. / Fiecare zi are 24 de ore. / Prin fiecare ceas trec 60 de minute". Sînt constatări lipsite de conținut poetic, care îndepărtează tocmai ideea pe care te-ai silit s-o redai în vers.

MARIANA COSTESCU: Sînt evidente progresele din ultimul timp. Versul și-a păstrat simplitatea, cîștigînd însă în adîncime, ca în „Drumuri", poezie avînd încă unele neclarități, dar totuși gîndită la altă tensiune decît înainte vreme: „Unde ești? Nu simți al vremii izvod / și seva ce-n mine învie? / Spre dăruire se pleacă creanga cu rod... / Devreme ți-e raza tîrzie... / Împletită în stalactite de gresii / Nu m-ai văzut? Ți-e sarbădă raza. / Stele tresar sub borangicul miresii. / Tîrzie îți este amiaza. / Saltă compasul din seară în zori. / Diminețile noastre-s oglindă senină. / A mea-i pe obraji cu salbă de flori. / A ta e mai simplă, dar tot o lomină..." Ar trebui, totuș, ca versurile să capete mai multă consistență, ieșind din cercul îngust al senzațiilor prea intime și inspirîndu-se din viața clocotitoare pe care, ca toți tinerii din țara noastră, o trăiești din plin și d-ta. Așteptăm.

Zlăvog Ion, **Șerbești;** Cucu Aurelia, **Cluj;** Victor Vișan, Traian Jacotă, **Constanța;** Nicolae Prelipceanu, **Curtea de Argeș;** C. Trandafir, **Iași;** Titi Gheorghiu, **Vaslui;** Caragheazov Gh, **Radu Negru;** Ionel Maria Țicoi **București;** George Bodea, **Cîmpulung Moldovenesc;** Ion Bîrsan, **Făget,** Ioan Ghiur Pauleana, **Arad;** Liviu Barna, **Calafat;** T. R. Ludoșanu, **București,** Dracea Nic., **Tr. Severin;** Lucian Albinaru, **Brașov;** Vasile Pătru, **Craiova;** Mihai Tințar, **Suceava:** Puiu Poescu **Moinești;** George Banu, **Valea Călmățui;** Ion Sîngereanu, **Ocna Mureș;** M. Lajac, **București;** Dorel Sumănaru, **Botoșani;** Petru Ghita, **Oravița;** Tulea Ioan, **Ghelar;** Dumitru Grigoraș, **Iași;** Simion Rodica Mihaela, **București;** Traian D. Lungu, **Rm. Vîlcea;** Dorel Vasiliniuc, **Onești.**

MAI TRIMITEȚI.

Tritoiu Mihai, **Rușețu;** Adrian Horhoianu, **Craiova;** Sergiu Sîrbu, **București;** Nicu Roșu, **Arsache;** Ioana Dănescu, **Tîrgoviște;** Sorin T. Mihail, **Tîrgoviște;** Nicolae Fulga, **Vîlcele;** Remus Anghel, **București;** Erich Kostzbacher, **Onești;** Ileana Roman, **Turnu Severin;** Munteanu Nicolae, **Onișcani;** Gheorghe Misail, **București,** Petru Balmuș, **Vaslui,** Spinu Popovici Petru, **Vaslui;** P. Traian, **București;** D. Rădulescu, **Creața Leșile;** Emilian Popescu, **Iași;** Soare P. Crînguri, **Bădulești;** Florin Turda, **București;** Margareta Lăzăroiu, **București;** T. Comănescu, **Cluj;** Popescu Petre, **București;** Gîrneanu Marin, **Scurtu;** Puiu Sîrbu, **Boldești;** Andraș Constantin, **Ceahlău;** Agi Amet Gemar, **Constanța;** Octavian Carpian, **Cercul „Sadoveanu";** Rîșcu Iuliu, **Zimnicea;** Mitică Lăcătușu, **Săbăoani;** Ocrain Valeriu, **București;** Emanol Lungu, **București;** Marinescu I. Gheorghe, **Slatina;** Păiș Vasile, **Filipeștii de Pădure;** I. Crăciun, **Remetea;** A. Moraru, **București;** Marcela Marinică, **Rm. Vîlcea;** Corneliu Pantîru, **Sighișoara;** Nitu Gheorghe, **București;** Nae R. Maziliu, **Viperești;** Emilan Petrescu, **Piatra Neamț;** Iuliu G. Aldulescu, **Arad;** Vasilescu Gh., **Luduți;** D. Beiușanu, **Belcinești;** Ion Gh. Vasilescu, **Găești,** George Guțu, **Galați;** Ciuciună Ion, **Sibiu;** I. M. Năstăsescu, **Plopeni;** Durlicioiu Angela, **București;** Stamate Traian, **Bicaz;** D. Vrășmașu, **Cotnari;** Petre Rusu, **Adunați;** Marinescu Gh., **Slatina;** Nicu Băltăteanu, **Turnu Severin;** Romulus Filip, **Somcuța;** Cincă Oprea, **Craiova;** Paul Creangă, **București;** Păunescu Petrică. **Tg. Jiu;** Trifon Mischie, **Arad;** Dan Plăiești, **Deva;** Hobeanu D. Constantin, **Stoina;** Traian Neață, **Ploești;** Zipser Ioana, **București;** Dumitru Olaru, **Cîmpina;** Ștefan Tascianu, **Brașov;** G. V. Trestinescu, **București.**

DEOCAMDATA NU.

Mihu Dragomir

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Dorel Stănescu

Noaptea orașului

De peste zi rămasă
poate-i mîna mea care-ntîrzie
cu dogoarea ei,
în somnul ce se lasă pe unelte.
Vestindu-le ritmul de mîine,
orașul în noapte
își leagănă visele
ca un vapor navigînd
cu prora spre Steaua Polară;
orașul,
ca un vapor pe care-l înconjoară
distanțele tot mai aproape de zări.

Să-ntîmpin dimineața ce-o să vină
din visul cui mă smulg

cu aripile bete de lumină?

Adrian Dohotaru

Moarte în plină zi

— 1942 —

Se răsucise ziua după soare
Și eu mă îmbătam de grîu, de cer.
Nu îndrăzneam să tulbur nici o floare...
Nimic nu îndrăzneam să cer.

Alături auzeam cum distilează
Izvoare reci căderile de-alcool;
Ca păsările albe rotitoare
Lumina ne dădea ocol.

Un om a spintecat tăcerea-n două
Și-n cîmp ca-ntr-o arenă a intrat...
S-a auzit un zbucium scurt de armă
Și ceru-n poala mea s-a desertat.

Cîmpul vui! Omul lovit rămase
Ca spînzurat de-o clipă, mut și greu
Apoi căzu. N-a mai ajuns la mine.
Fusese tatăl meu.

Nadina Cordun

Pasărea zilei

Iubite, vezi?
Pasărea albă,
pasărea zilei din nou a venit;
cu aripi moi atinge
fruntea cărămizie a orașului.
Auzi cum ne strigă, cu glasul sirenei?
Ne cheamă!
Își zbate aripa în pragul ferestrei deschise
și umbre răvășește prin odăi;
a trecut mingîietor peste ochii tăi
și-n păr ți s-a aninat.

...Iubite, auzi?
Pasărea albă,
pasărea zilei din nou ne-a chemat!

Erupția

— cîntec de sondor —

Din cerul răsturnat spre celălalt
Coloana-i frîntă-n drumul ei înalt.

Ispitele adîncului bogat,
Din clocote în clocote se-abat.

Fluida neîmplinire se revarsă
Gîlgîitoare-n calea ei întoarsă...

Arterelor de fier de le e dat
Să poarte fluviul beznelor, pulsat,

Și-ngemănați din ere moarte sorii,
Flăminzi de înalt să jinduiască norii,

Sta truda mea voind și ea s-asculte
Triumful cum îmi sună pe conducte. —

Ion Negescu

La Cristian Sîrbu cînd eram tineri

Rămăsese-n urmă mult orașul
Străbăteam un șir de uliți, gropi...
Primăvara și pe-aici intrase
Albind zarzări, înfrunzind în plopi.

Șiruri de cocioabe, garduri rupte,
Copii supți cu fețe tuciurii...
Ce mult i-a iubit poetul Sîrbu
Și-i turna ca-n bronz în poezii.

Se-ntorceau din fabrici, de la muncă
La binețea ce le-o dam, atenți —
Muncitori truditi, mînjiți de zgură,
Încălțați cu scroambe și galenți.

Iar în vorba lui cînd liniștită,
Cînd stîrnită de un suflu nou,
Lumea mahalalei chinuită,
Își găsea un omenesc ecou.

. . . . . .

Se-nserase, parcă, mai devreme,
Iscau broaște zvon îndepărtat...
Și la el acasă, peisajul
Îl forma un liliac buclat.

Am plecat tîrziu și la plecare
Mă-ndemna să nu renunț la scris.
Pe cînd luna tînără și mare
Poleia mizeria cu vis.

Ion Budescu

Intîmpinare

Satele colectiviștilor de pe Valea Almăjului sînt electrificate

Mi-am oprit pașii pe inelul verde al zării.
voi ajunge acasă pînă se-nseară.
Ierburile-și urcă sevele-n mine foșnind —
îmi voi vedea cîmpul și oamenii iară...

Seara abia s-a lăsat,
supus întunericul iar se destramă
și nu știu, poate sufletul meu a strigat
că mii de ecouri din vale s-au trezit
și mă cheamă.

În dans electric luminile se-nșiră prelung în văzduh
de parcă satele și-au ridicat ulițele de-asupra de case.
Și iată — voi merge spre oameni cu pașii sonori ca o ploaie de vară
să m-oglindesc în toate ferestrele trecînd pe ulițele acestea luminoase.

Nicolae Arău

Prezent

Pe timpuri de milenii ne închegăm cimentul,
Nemărginita sete ne mînă către astre!

Ni-i sigură pornirea, căci noi privim prezentul,
De la-nălțimea visurilor noastre.

Intoarcerea armelor

Din cîte trenuri noaptea mi-au
știșiat-o-n larg
Strivindu-mi între șine privirile prea
grele,
Un singur tren statornic l-am așteptat
prin ani
Să vină-aici în gara adolescenței mele.

Era o toamnă plină de zgură și funingini;
Văzduhul ca o ploaie căzuse dedesubt
Și noi călcam pe clipe
De parcă-n preajmă timpul pe undeva
s-a rupt.

În noapte semafoare au fost doar
ochii noștri
Cu pleoape injectate de somn, arse
de vînt:
Intrase trenu-n gară și-n timp ca o planetă
Pe-orbita ei, cu steagurile-n vînt.

Au coborît soldații ca dintr-un cîntec rus,
Armonicile roșii pînă în zori cîntară
Și-un vînt de primăvară și-nmuguriri tîrzii
Ne-a strîns cu sete trupul ca-n brățară...

Noi am urcat! Cînd trenul a țîșnit
În cîmpul ars cu-armonicile-n frunte,
Cu fanfarile toate înfipte-adînc în zări
Știam că spre victorii ni s-a deschis
o pantă!

Chemare în zori

Deschideți larg ferestrele
Să intre vîntul și ploaia
Care nu-și mai găsesc vechile
cuiburi,
Să respire odăile aerul acesta umed
Pînă cînd sînt gata să-și ia zborul
Cu toate cele patru aripi de lumină
ale lor.

Deschideți larg ferestrele!
Lăsați să zboare noaptea din mîini
Ca o pasăre neagră închisă cu voi
în odaie
Și purtînd pe buze încă
Semnul ultimei răni,
Fluierați un cîntec făcut să cadă în
stradă
Pentru a cere ecouri.

Deschideți larg ferestrele
Să schimbați o vorbă cu primul
soldat
Întors abia din luptă
Cu o floare în loc de armă,
În timp ce vă potriviți ceasul
După bătăile pașilor lui.

Deschideți larg ferestrele!

Brînduța

Panait Popescu

STEAUA fără NUME

Ionuț vine de afară încă fremătînd. Cîteva minute mai înainte îi scuturase pe membrii postului U.T.M. de control chemîndu-i la ordine. Așa cum îi el, plin de forță, și cum îi sînt sprîncenele negre unite deasupra nasului, tot astfel le-a pus și problema în față, hotărît, să fie dezbătută pînă s-o înțelege. Trăgînd acum o concluzie, simte că-l încearcă o înfiorare lăuntrică, motiv să-și încordeze toți mușchii și să dea un pumn în peretele pe lîngă care trece. Tot ce urmează e limpede și neabătut, pentru el nu mai există elementul surpriză. Dar deschide ușa atelierului, și ce vede?!

Se afla acolo pentru „probă" o fată. Bine făcută, vioaie, energică, sigură pe ea, a primit o schiță și, fără salopetă, așa în rochița de stradă, s-a așternut pe lucru. Micul atelier de ajustură a încremenit sub vraja unei minuni ce-ți ia răsuflarea. Fata e mai minunată decît luna de pe mar cer. E o floare înaltă și mlădioasă crescută aici de cînd lumea, în inima atelierului și care astăzi și-a desfăcut petalele albe. Totuși, ființă adevărată, ea taie cu bonfaierul, taie cum nu poți să crezi: liber, degajat, vesel, mișcare lungă cu brațele întinse, mișcare viguroasă și precisă, ca un maistru. Nu se oprește o clipă. Și în timp ce mîinile îi merg parcă singure, își plimbă ochii sus prin atelier și fluieră... Fluieră tare, zvăpăiată, părul îi scaldă umerii, sînii rotunzi saltă prin puloverul subțire, în ritm cu pînza care aleargă într-o îngînare cu cîntecul. Ionuț n-a mai făcut dincolo de ușă nici un pas. A rămas lipit locului încercînd, în amețeala care l-a cuprins, să-și lămurească un lucru: ce caută fata la menghinea lui, cînd sînt atîtea altele în tot atelierul? Căuînd să-și lămurească ceea ce pare de neînțeles, își dă pînă la urmă seama că, stînd atîta timp nemișcat lîngă ușă, toți lucrătorii s-au oprit din lucru și-l privesc. Ionuț tresare și plecă spre ei zîmbind. Lucrătorii rîd pe ascuns să nu-i vadă fata, amuzați să-i fi pregătit lui Ionuț o adevărată capcană de aur. Ei nu dau însă nici o lămurire întrebărilor din ochi pe care zadarnic le pune Ionuț. N-are încotro, e acolo bancul și menghinea lui, și-și face drum spre fată. Ajunge, îi dă mîna, fără s-o privească și după ce caută ceva repede prin sertar, iese pe ușa cea mai apropiată. Asta i-a fost toată bravura. Nici nu vrea să-și închipuie ce s-o fi petrecînd în urma lui și jură să nu mai calce prin atelier, cel puțin pînă cînd s-o obișnui bine cu ideea. Astfel, colindă prin fabrică fără rost și abia se abține să nu rîdă. Singur.

Iar timpul trece.

Într-o odaie îngustă, Ionuț povestește sudorului care a stins becul și și-a ridicat ochelarii pe frunte.

— Măi, nu mi-a fost dat să văd un bărbat, dînd probă de lucru, care să n-aibă trac...

— Păi ce, eu nu știu? îi răspunde celălalt, minunîndu-se.

— ...care, reia Ionuț, să nu se simtă cel puțin străin față de ceilalți.

Sudorul nu mai rabdă, își dă șorțul jos.

— Așteaptă-mă aici, că mă duc s-o văd.

— Ce faceți voi? îi întreabă cineva apărînd în ușă.

E maistrul.

— Meștere, strigă Ionuț care-l căutase de vreo două ore, ce-i cu fata aceea de la noi?

— Ajustoare...

— Ai văzut-o lucrînd?

— Nu, răspunde maistrul, uitînd să-l mai ia la rost că umblă hai-hui. Da' de ce mă-ntrebi?

— Meștere!

Sudorul și-a pus șorțul la loc și s-a apucat de lucru. Maistrul pleacă cu Ionuț.

— Ce vorbești, mă? face el după ce-l ascultă. Păi eu am dat-o în echipa lui Calistrat! spune mîndru.

Ionuț rămîne cu gura căscată. Calistrat conduce echipa de specialiști, deci fata e specialistă cu adevărat.

— Meștere, s-o vezi; îți dă toți ajustorii peste cap; s-o vezi... povestește el.

Maistrului nu-i vine să creadă. Merg împreună în atelier ca s-o vadă. N-o găsesc la menghine. Umblă printre bancuri după sculele care-i trebuie. Sculele îi sînt întinse din toate părțile, fie de tineri, fie de bătrîni, fie de aceia cu cinci lacăte la dulapul de scule. Orice se poate întîmpla într-un atelier de ajustaj, dar să dai de o fată cu pantofi cu tocuri înalte, picioare prelungi — numai pantofii aceștia le mai lipseau — în același timp muncitoare, aceasta întrece orice închipuire. Și totuși, prezența ei aici e vie și adevărată, atît de adevărată, că maistrul de adineauri nimerește la întîmplare prima ușă și dispare. Adică, cam tot așa cum făcuse și Ionuț la început. Numai că de data aceasta Ionuț se apropie cu hotărîre de sertare. Aranjează ceva pe acolo. Gîndul că e atît de aproape de ea și că din tot atelierul el e singurul în posesia acestui neprețuit avantaj, i-a înzecit curajul. Cînd ridică capul îi zîmbește privind-o drept în ochi, arborînd desigur o oarecare „mină".

— Cum te cheamă? o întreabă.

Fata s-a oprit din lucru și-l privi mirată.

— Brînduța.

„Ce nume!" se miră el înroșindu-se.

— Dar pe tine? îl întreabă ea, la rîndu-i, cu aceeași îndrăzneală.

— Ionuț.

Fata rîde. Ionuț se interesează mai departe, cu totul stăpîn pe el, de lucrarea fetei. Are o probă grea. De aceea el e bucuros s-o încurajeze și să-i dea sfaturi. Fata e puțin misterioasă, nu-i prea spune multe lucruri despre sine. Se vede cît de colo că e o specialistă „a-ntîia".

— Merg la strand și fac sport.

Ionuț zîmbește și drept răspuns își umflă pieptul. Pleacă însă, nu are voie s-o țină de vorbă și apoi are și el treburi. Și astfel lui Ionuț îi bizîie capul: Brînduța e specialistă, e sociabilă, modestă, frumoasă, inteligentă, misterioasă...

Cînd peste o oră se întoarce din nou, fata are compasul în mîini. Trasează. Nu însă după mult timp, ea rămîne cu compasul în aer. Ionuț s-a oprit la bancul altuia și pe nevăzute o spionează. Cu cît ea rămîne mai mult în neștiință, în Ionuț crește încordarea, neputîndu-se în nici un chip obișnui cu gîndul că ea ar putea fi încurcată.

Vine lîngă fată.

— Ce s-a întîmplat? o întrebă privind-o cu bănuială.

Fata nu-i răspunde și rămîne cu fața ascunsă în palme. Ionuț se apropie și o întreabă din nou, șoptit, neîncrezător:

— Nu știi să trasezi?

— Nu, spune Brînduța.

Ionuț simte o înțepătură în inimă, ceva. Atîtea vise, atît era de convins că ea e o mare specialistă, încît, acum, regretul lui e de nedescris. Exagerează în deznădejde, nu-și poate ierta că s-a păcălit. O vede însă parcă surprinsă de neștiința ei. O fi ceva de moment. Poate nici ea nu se așteptă să nu știe. Ionuț îi ia compasul și-i arată. Ea îi mulțumește din cap, tăcută.

Și ia astfel sfîrșit un incident care trebuie cu desăvîrșire uitat.

A doua zi, Brînduța apare în salopetă. O floare de altă culoare. Salopetă în felul ei, curată, cochetă, cu gulerașe și cordonașe, totuși salopetă. Așa mai merge. Ionuț o întîmpină la banc cu oarecare rezervă. Cum ea îi dă însă proba s-o privească, el o ia și-o cercetează încruntat. Merge bine. A avut ieri, e drept, un moment de emoție, atît. Apoi Brînduța nu e specialistă a-ntîia, nu, ci lucrătoare a-ntîia! O greșeală. A doua greșeală este că nu fusese repartizată în echipa lui Ionuț! Dar nu mai e necăjit. Se gîndește la numele ei: Brînduța! Poți să cauți mult și bine și altul mai frumos nu găsești.

Pagina elevilor

Biobibliografie

MIRON RADU PARASCHIVESCU

S-a născut în Zimnicea la 2 octombrie 1911. Părinții săi — de profesie învățători — au fost transferați cu slujba la Vălenii de Munte-Prahova. În Vălenii de Munte face și școala primară. Urmează cursurile secundare la liceul „Petru și Pavel" din Ploiești. După absolvirea liceului vine la București unde frecventează cursurile Facultății de Litere și Filozofie, și apoi ale celei de Drept.

Miron Radu Paraschivescu a simțit de timpuriu îndemnul pentru scris. Primele sale încercări literare, datind cam de la începutul adolescenței, semnate cu pseudonimul EMIL SOARE, au apărut, prin 1927, într-o puțin cunoscută și efemeră publicație — Povestea — **editată de un mănunchi de intelectuali din Vălenii de Munte.**

Începind cu perioada imediat următoare terminării liceului, numele lui Miron Radu Paraschivescu este tot mai des întîlnit în publicațiile care iau atitudine împotriva regimului burghez de la noi. Astfel prin 1932 colaborează la Gazeta învățătorilor Prahoveni. **Aici Miron Radu Paraschivescu publică atît poezie și proză, cît și articole prin care ia poziție împotriva diverselor manifestări ale artei și literaturii burgheze. Este demn de remarcat, de pildă, articolul** Dilema intelectualului, apărut **în această revistă, în care vorbind despre poezie Miron Radu Paraschivescu o vrea ruptă de tendințele moderniste, decadente, promovate de burghezia în plină descompunere, pledînd în același timp pentru adevărul căruia trebuie să-i slujească poezia. Artistul, poetul trebuie să fie un „soldat cultural" în slujba celor mulți neavînd în felul acesta decît „o lume de cîștigat".**

Miron Radu Paraschivescu colaborează la Cuvîntul liber **— 1935, la** Reporter **— 1936, este secretar de redacție și firește colaborator la** Era nouă, **condusă de N. D. Cocea — 1936, la revista** Korunk **(unde întocmește în 1936 o pagină referitoare la cultura românească), la** Facla **— 1938—1939,** Evenimentul **— 1939,** Ecoul **și** Timpul **— 1944—1945. Publică versuri în revistele** Azi, Societatea de mîine, Viața românească. Preocupări literare, **luînd atitudine împotriva celor ce aruncau țara în ghiarele fascismului.**

După eliberare, Miron Radu Paraschivescu scrie la Scînteia, România liberă, Orizont. **Această din urmă publicație se transformă în** Revista literară **la care își fac debutul mulți tineri scriitori care activează astăzi în frontul nostru literar. De asemenea se ocupă de redactarea revistei** Almanahul literar **din Cluj (1949) devenită ulterior** Steaua.

Miron Radu Paraschivescu este un poet de mare talent. Începînd din 1934 scrie și publică în sus-amintitele reviste poezii din care se degajă nețărmurita-i dragoste față de om, protestul împotriva acelora ce înăbușă activitatea creatoare a poporului. Poetul demască crunta opresiune exercitată de exploatatori asupra celor exploatați (Sfîrșit — 1935), intuiește și prezice ziua în care va veni o viață mai bună pentru toți acești chinuiți (Vita nuova sau Singura lumină — 1935), îndeamnă la luptă pentru sfărîmarea jugului exploatării (Singura lumină sau Vasile Rotaru — 1935), cere scriitorilor și poeților să-și pună arta în slujba marilor idealuri ale omenirii, să adopte o poziție netă, să lupte împotriva decadentismului (Ars poetica — 1943), întrevede și vestește cu bucurie vremea eliberării de sub jugul hitlerist. (Buna vestire — 1943). Aceste poeme sînt strînse în volumul Declarația patetică, — **Ed. Tineretului, 1960).**

În anul 1941, în timpul cruntei opresiuni fasciste, Miron Radu Paraschivescu publică volumul Cîntice țigănești.

În 1953, publică volumul de versuri Laude, **apoi în 1959** Laude **și alte poeme — în care cîntă eroismul neînfricat al comuniștilor, exprimă dorința de pace a poporului, evocă luptele țărănimii pentru pămînt (1907), slăvește biruința vieții pașnice, creatoare.**

În afară de activitatea sa pe tărîmul creației originale, Miron Radu Paraschivescu a desfășurat și desfășoară o prodigioasă muncă de tălmăcitor. Printre lucrările traduse în românește cu o artă deosebită, la loc de frunte stau volumele de Opere alese **de Nekrasov (Cartea Rusă. 1955, vol. I; 1957, vol. II) și** Cui i-e bine în Rusia. **(Opere alese vol. III, 1959),** Pan Tadeusz **de Adam Mickiewicz, (E.S.P.L.A., 1956), sau volumul de** Poezii **ale aceluiași mare poet polonez (E.S.P.L.A., 1959). Acestea nu sînt decît două exemple. Așa cum se va vedea însă din lista bibliografică de mai jos, tălmăcirile lui Miron Radu Paraschivescu sînt mult mai numeroase.**

G. Radu

BIBLIOGRAFIE

SCRIERI ORIGINALE:

Cîntice țigănești, Buc., 1941; Piine pămînt, țărani, Craiova (1943). Laude, (Buc.) ESPLA, 1953; Cîntice țigănești (Buc.) ESPLA, 1957; Laude și alte poeme, (Buc.) ESPLA 1956; Declarația patetică (Buc.) Ed. Tineret, 1960.

TĂLMĂCIRI:

Maria Anne Desmarest, Torente, [illegible] Nikolai Tihonov, Interiști din Leningrad, (Buc.) Cartea Rusă, 1944; Mihail Isbăev, Șoimii mîrii, (Buc.) „Cartea Rusă", 1944; Joan Richard Bloch, Tonton, Cronică franceză în trei epoci 1942—1943, (Buc.) „Cartea Rusă", 1945; Baladele lui Puşkin, (Buc.) „Forum", 1945; Maxim Gorki, Universitățile mele, (Buc.) „Cartea Rusă" 1948; Puşkin, Ruslan și Ludmila, poem, Buc. Ed. de Stat, 1951; N. A. Nekrasov, Poema Aleea, (Buc.) „Cartea Rusă" 1953; N. A. Nekrasov, Opere alese, Vol. I, (Buc.) „Cartea Rusă", 1955 vol. II 1957, vol III 1959, Adam Mickiewicz, Pan Tadeusz, Buc. ESPLA, 1956, Col. Cl. Lit. Universale; Adam Mickiewicz, Poezii, (Buc.) Ed. Tineretului, 1959.

DESPRE OPERA SCRIITORULUI:

Dumitru Micu: — Miron Radu Paraschivescu — Laude; Contemporanul, nr. 1354; Dumitru Micu: Radiuri pe marginea volumului de poezii al lui Miron Radu Paraschivescu; Viața Românească, Nr. 5, 1954; Mihai Petroveanu: — Miron Radu Paraschivescu — „Poezii critice", ESPLA 1956; Ion Brad — Miron Radu Paraschivescu — Laude; Steaua Nr. 5, 1954; Eugen Luca: — Miron Radu Paraschivescu — Cîntice țigănești; Iașul lit. Nr. 4, 1957; B. Elvin: „Cîntice țigănești"; Viața Românească, Nr. 5, 1957; Radu Enescu: Miron Radu Paraschivescu — Cîntice țigănești; Tribuna nr. 6, 17 martie, 1957; Al. Căprariu: Miron Radu Paraschivescu — Laude și alte poeme; Tribuna, nr. 44; M. Ungur: — Miron Radu Paraschivescu — Laude și alte poeme; Luceafărul nr. 18, 15 sept. 1959; Radu Popescu: — Miron Radu Paraschivescu — Laude și alte poeme; Contemporanul, nr. 40 10 octombrie, 1959; V. Nicolescu: Miron Radu Paraschivescu — Laude și alte poeme; Viața Românească, nr. 12, 1959; Paul Georgescu: — Laude și alte poeme; Gazeta Lit., nr. 9—25 febr. 1960; I. D. Bîlea: — Miron Radu Paraschivescu — Declarația Patetică; Luceafărul, nr. 18, 1 oct. 1960; Matei Călinescu: „Declarația Patetică" —, Gazeta lit. nr. 42, 13 oct. 1960; D. Costea: Miron Radu Paraschivescu — Declarația Patetică; Iașul lit. nr. 12, 1960; G. Dimisianu: Arta retorică și poezia revoluționară; Steaua nr. 12, 1960; Stan Velea: Miron Radu Paraschivescu — Declarația Patetică; Studii și cercetări de istorie literară și folclor nr. 3 an. IX 1960.

Profesorul meu scriitorul: I. A. BASSARABESCU

A treia pe care o începeam în toamna anului 1906 cu obișnuita solemnitate din amfiteatrul liceului din Ploiești, ne aduse o veste care ne umplu inimile de o bucurie deosebită. Elevii de la seria A., a claselor a treia și a patra gimnazială urmau să facă geografia cu un nou profesor: I. A. Bassarabescu. Bucuria noastră izvora, nu din pricină că titularul vechi ar fi fost om aspru, profesor zgîrcit la note, obișnuit să trimită la carceră pe elevii prinși cu lecțiile nepregătite. În tot liceul era cunoscută bunătatea părintească a profesorului Georgescu, arătată mai ales celor din cursul inferior. Explicația era alta: nutream o admirație caldă noului titular pe care totdeauna îl întîlneam pe culoarele înalte și largi ale liceului, însoțit de colegul său mai tînăr Florian Becescu și alți profesori virstnici, aprinși în discuțiile purtate mai întîi în cancelarie. Îmbrăcat într-o impecabilă jachetă pe talie, purtînd gheata neagră, cămașe cu piepți tari și guler drept cu colțurile răsfrînte peste o bogată cravată de mătase, profesorul Bassarabescu ne apărea zilnic ras proaspăt, mustața cu sfîrcurile mici răsfrîntă spre umerii obrajilor osoși, cărarea dreaptă ca un fir întins de ață și ochii mari, sfredelitori, cu priviri blînde. Cînd îl salutam în oraș, pe stradă, ne răspundea ca unor oameni mari, scoțîndu-și pălăria și întorcînd capul să vadă cui i-a răspuns. Dar admirația noastră era mărită neîndoielnic de prestigiul scriitorului, pe care îl situasem, desigur exagerînd valoarea lui reală, între marii purtători de condei ai vremii: Barbu Delavrancea, I. L. Caragiale, George Coșbuc, Ion Slavici și A. Vlahuță, scriitor al cărui volum de nuvele apărut la Socec, ne întrecusem să-l citim în biblioteca mare de la etajul întîi.

Pe I. L. Caragiale, avusesem norocul să-l recunoaștem într-o duminică la o masă în restaurantul gării Ploiești, ținut atunci de C. Dobrogeanu-Gherea. Vestea o aflasem pe bulevardul unde ne plimbam în grupuri, și o împărtășisem unii altora: „Caragiale, e în restaurantul lui Gherea"!... Timp aproape două ore, cît autorul „Scrisorii pierdute" așteptase un tren de București, ne perindasem prin fața galantarului cu bomboane și prăjituri din restaurant, întîrziind cît mai mult ca să putem privi chipurile celor doi prieteni, — scriitorul și criticul — cunoscute nouă numai din reviste și ziare. Ne intrigase barba inspicată cu multe fire albe a criticului, ne fascinase ochelarii, pălăria ridicată pe frunte și mobilitatea însoțită de schime grave și gesturi interogative, a dramaturgului și prozatorului admirat de toți. Ei, dar pe I. A. Bassarabescu, îl aveam între noi, îl întîlneam aproape zilnic pe sălile liceului sau pe stradă. Ba la una din șezătorile lunare, ținută în amfiteatrul liceului, rugat de elevii din cursul superior, ne citise povestirea „Tănase". Era vorba despre colegul său de liceu, în capul căruia se spărgeau și răutățile clasei, și mustrulița urmată de note rele a profesorilor, fiind de felul lui leneș, arțăgos și sărac cu duhul. Toți hohotiseм de rîs cu lacrimi ascultînd... „probele" date de Tănase, scos la lecție de profesorii de franceză, geografie și latină, care culminaseră cu eliminarea din liceu pentru totdeauna. Nu pricepusem un lucru: cărei minuni se datora faptul că autorul îl întîlnise pe Tănase după mulți ani, ajuns... deputat. Aveam s-o aflăm foarte curînd, după terminarea liceului: în odioasa societate burgheză mediocrităților și incapabilii aveau toate porțile deschise pentru a putea parveni.

În prima oră de geografie, ne alegem cu încă o bucurie: noul nostru profesor ne-a fost prezentat de severul director al liceului de atunci și ca diriginte al clasei, căruia eram ținuți să-i dăm dovadă... „de cea mai deplină ascultare și purtare disciplinată, dacă înțelegem să învățăm carte, și să nu ne alegem cu eliminarea din clasă chiar în timpul anului școlar"...

Directorul ne părăsi cu un scurt „bună ziua" călcînd apăsat, iar diligentele căruia îi înflorise un zîmbet de bunătate în obraji, rosti aplecîndu-și ochii pe filele catalogului deschis:

— Sînt convins că dumneavoastră, azi elevi ajunși în clasa treia, aveți o singură dorință: să învățați cît mai bine carte. Am obiceiul să pun în catalog numai note de opt, nouă și zece. Ca elevi ai mei din clasa a treia A., începînd de azi, sînt sigur că nu îmi veți face neplăcerea să-mi schimb obiceiul. Și fiindcă vă sînt diriginte, să începem a ne cunoaște mai deaproape în ordinea înscrierii la catalog. Așa!... Albinescu Alexandru...

— Prezent!

— Ce este tatăl dumitale?

— A fost plugar. A murit acum cinci ani cînd l-a prins o ploaie rece dormind pe cîmp la strînsul porumbului boieresc. Mama e servitoare la școala din sat, din Dărmănești. Am dat examen de admitere și am reușit bursier la internat...

— E premiant al clasei!... strigă un glas subțiratic de la fund.

— Atunci ești un elev sărac și silitor. Mă bucur pentru dumneata, iar dacă vei avea vreodată nedumeriri la învățat sau unele greutăți personale, oricînd mi le poți împărtăși, elev Albinescu.

Ora întreagă cei 28 înscriși în catalog au fost întrebați pe rînd, far cînd sună clopoțelul, am înțeles că în profesorul — diriginte Bassarabescu, aflasem un al doilea mare prieten și îndrumător.

Clasa întreagă s-a străduit să nu-și dezamăgească profesorul de geografie.

★

În iarna anului școlar 1909—1910 elevii din echipa de teatru a internatului am găsit că nu-i puteam arăta mai bine caldele sentimente ce-i purtam, decît jucîndu-i localizarea din limba franceză „Ovidiu Șicană", pe care i-o publicase „Biblioteca Școalei Secundare", editată de profesorii liceului. A fost una din șezătorile cele mai izbutite dată în amfiteatrul liceului. Înainte de începerea programului șezătorii, I. A. Bassarabescu, emoționat cum nu-l văzusem pînă atunci, a venit în sala unde ne îmbrăcam, să ne spună vorbe de încurajare, să ne întrebe dacă stăpînim bine rolurile.

— V-am văzut jucînd în atîtea piese din Alecsandri și Caragiale. Sînt sigur că o să aveți succes și în localizarea mea... foarte puțin pretențioasă! Cînd am intrat, era cît p-aci să nu vă recunosc, așa de bine v-ați grimat și costumat. Succes, băieți!

Nu i-am desmințit urarea. La căderea cortinei, rîndurile de bănci din față rezervate profesorilor și familiilor elevilor din oraș, au aplaudat în picioare, deopotrivă pe interpreți și pe localizator, în unison cu elevii din toate clasele care umpleau băncile amfiteatrului.

Sandu Teleajen

Știați că...

— În timpul revoluției de la 1848, Cezar Bolliac a avut sarcina **„să ridice tabacii, mărginașii și tinerimea din București, să meargă gloată la Palat să ceară lui Vodă Bibescu sancționarea constituțiunii"**, cum ne informează Ion Ghica.

— În revista **Viața**, pe care Vlahuță a condus-o din 1893 pînă în 1896, începătorii în arta scrisului au aflat permanent un cald sprijin și o serioasă îndrumare. Încă de la nr. 2 al revistei, Vlahuță renunță la reclamele comerciale de pe ultima pagină, care aduceau oarecari venituri, punînd întreaga pagină la dispoziția tinerelor talente. Autorul **Romîniei pitorești** scria atunci, cu privire la acest fapt: **„Primim o mulțime de încercări de la acei care nu și-au făcut încă un drum în literatură; multe sînt rele, hotărît rele, și le dăm la coș; găsim și bune din cînd în cînd, și le publicăm cu plăcere; dar sînt unele... pe brazdă, și acestea te pun pe gînduri. Să le publici? ți-e frică; sînt cititori severi, care nu iartă lucruri mai slabe, și au dreptate să nu le ierte. Să le arunci? ți-e milă, te mustră cugetul; cine știe?... poate că e un talent care mijește, care șovăiește, în nesiguranța primilor pași; o privire simpatică, o vorbă bună, o mînă care să-l sprijine, poate să-l încurajeze, să-l ridice, și într-o zi să vedem în începătorul de azi, un maestru cu care să ne fălim.** Vlahuță a pășit cu încredere în această acțiune, inaugurînd rubrica de **„corespondență"**, pe care o redacta singur. În cadrul ei, scriitorul lua în discuție lucrările primite, acele **„documente sufletești"** cum le numea, le analiza cu dragoste și înțelegere, scriind răspunsuri extrem de folositoare.

— Articolele lui George Demetru Ladima, personajul central al romanului „Patul lui Procust", articole care demascau marile escrocherii și mașinațiuni politice ale burgheziei și moșierimii, sînt chiar articolele lui Camil Petrescu, publicate sub semnătura sa, în ziarul **Omul liber** din 1930.

— În poemul intitulat **Poem din niște vremuri grele**, datat **februarie 1944** și publicat în **Viața românească** din noiembrie 1944, Al. Philippide își destăinuia detașarea protestatară față de realitățile crunte din timpul celui de al doilea război mondial, dar își exprima totodată și încrederea în biruința unei alte lumi:

„Deasupra veacului cu vuiet greu / Singur sînt cu timpul meu. / O, vînt al nopții, tu care m-asculți, / Mîni, poate, cei puțini vor fi cei mulți / Și timpul meu de-acum va fi, / Cînd ora / Lucidă va suna, al tuturora. / De veghe sus, aștept neadormit / Lumina vie, / Pecetluiesc cu lună singerie / Această singuratecă solie / Și o trimit / În calea zorilor care-au să vie".

— Publicația **Amicul libertății**, apărută la Craiova între 16 noiembrie și 30 decembrie 1887, a fost condusă de Traian Demetrescu. Poetul a mai fost director la **Revista oltenă literară și științifică**, apărută la Craiova între 1888 și 1890, și membru în comitetul de redacție al **Revistei independente**, apărută tot la Craiova, între anii 1890—1891.

— Petre Ispirescu a fost director la **Tipograful romîn**, apărut între anii 1865—1866 și 1870—1871.

— În **Revista modernă** din 16 septembrie 1961, Mihail Sadoveanu publică în traducerea sa poemul **Crăiasa apelor** de Pușkin.

— Gala Galaction s-a apropiat de ideile socialiste încă din anii de liceu, cînd frecventa cu regularitate întrunirile muncitorești. În articolul **Siluete de o clipă**, publicat în ziarul **Socialismul** din 29 septembrie 1919, amintindu-și de această perioadă a vieții sale, Gala Galaction mărturisea: **„Ideile socialiste, propovăduite prin vorbă și prin scris de cîțiva adevărați apostoli, încălzeau toate cugetele generoase și se răspîndeau binefăcătoare în poporul școlar secundar. Cei mai buni elevi din clase citeau cu sîrguință „Criticele" lui Gherea, broșurile socialiste, poezile lui Vlahuță, Traian Demetrescu și Pincio".**

— În articolul **Literatura premiată**, publicat în **Rampa** din 9 mai 1931, menționînd că premiul Societății Scriitorilor Romîni a fost acordat, în acel an, romanului **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** de Camil Petrescu, Al. Sahia subliniază: **„Romanul d-lui Camil Petrescu, cel mai gîndit roman românesc și cel mai bun roman de război scris pînă acum, merită această încununare".**

— Revista **Viața literară**, apărută în 1906, era condusă de G. Coșbuc și I. Gorun.

— Acad. G. Călinescu a condus revistele **Capricorn** (1930), **Jurnalul Literar** (1939, 1947) și **Lumea** (1945—1946). După 23 August 1944, a condus ziarele **Tribuna Poporului** și **Națiunea.**

— Victor Ion Popa a debutat în perioada studiilor liceale, în **Revista noastră**, în care publica versuri și traduceri semnate cu pseudonimul Gh. A. Hamza.

Teodor Virgolici

MANIFEST

După criza economică din 1929—1933, într-o serie de țări capitaliste, marea burghezie, virfurile ei cele mai reacționare, reprezentînd capitalul financiar, au trecut la instaurarea dictaturii fasciste. Scopul urmărit era acela de a stăvili mișcarea muncitorească și de a pregăti, cu tot zelul, războiul imperialist. Criza accentuase contradicțiile dintre burghezie și proletariat, pe de o parte, iar pe de altă parte, contradicțiile dintre diversele grupuri imperialiste. Depresiunii la care ajunsese economia capitalistă, după 1934, ca și ascensiunii fascismului, li se opunea în acea vreme victoria orînduirii socialiste în Uniunea Sovietică și creșterea pe plan internațional a forțelor antifasciste, avînd în frunte partidele comuniste.

Partidul Comunist din Romînia a fost forța conducătoare în lupta maselor populare împotriva valului de „reacționarism pe toată linia", împotriva procesului de fascizare a țării noastre și a orientării ei spre politica războiului antisovietic. Partidul ducea o luptă neabătută, folosind forme variate, sprijinînd activitatea organizațiilor de masă legale, a unor publicații democratice, progresiste. În deceniul al patrulea al acestui secol, se afirmă cu deosebită putere literatura creată sub influența partidului.

Printre publicațiile progresiste, apărute în acel timp, se numără și revista lunară *„Manifest"* care apare la Iași din toamna anului 1934, pînă în 1936, sub redacția lui G. Ivașcu. Obiectivele acestei reviste sînt dictate de împrejurările social-politice ale momentului istoric în care se conturează cu precizie cele două tendințe opuse, în viața țării noastre.

În general, în paginile rezervate problemelor de literatură și artă, apăreau poezii cu tematică socială, fie ele originale, ori traduceri din Essenin, Rilke ș.a. Versurile purtau reflexul compasiunii pentru cei ce suferă, pentru umiliții zilei: muncitorii din fabrici etc.; chiar dacă aceste producții nu depășeau limitele constatativului și ale atitudinii sentimentaliste, din ele se degajă un cald umanitarism.

Trebuie menționată concepția avansată privitoare la creația artistică, la aprecierea valorilor literare: *„O operă de artă plastică (...) nu trebuie să copieze natura, ci să fie o interpretare a naturii trecută prin personalitatea artistului"* (*Manifest*, an. II, nr. 1, 1935); *„Ar fi util să se cerceteze și cum scriitorii au fost influențați de viața contemporană, de curentele sociale și economice (...) ca și de unele probleme ale omului modern. S-ar observa aderența scriitorului la realitățile cotidiene, ca și la marile frămîntări a căror perspectivă este mai mult sau mai puțin îndepărtată"*. (G. Ivașcu — *„Bilanțuri literare"*, idem); în nr. 3—4, nov.—dec. 1934, se anunță inaugurarea unei cronici literare *„liberă de dogmatism"*, *„didacticism"*, *„emfază"*, *„sentințe"*...

Revista își propune să dezbată problemele deschise, cu obiectivitate. Următoarele rînduri mi se par definitorii pentru spiritul de lucru al gazetarilor grupați în jurul *Manifestului*: *„...umbrele oricărei prejudecăți, a oricărei încercări de a stăvili gîndirea noastră, vor fi îndepărtate ca un balast nefolositor și chiar primejdios"* (nr. 3—4, 1934, p. 13).

Paginile intitulate *„Reportaj"*, după cum indică numele, se ocupă cu abordarea nemijlocită a unor probleme prezente, la ordinea zilei; erau înfățișate, aici, pe larg, aspecte ale vieții grele a muncitorilor din fabrici, ele denunțau exploatarea *(Letea fabrică aur, Buhuși cetatea celor 4.500, În lumea robilor înălbiți — bruteriu)*, mizeria țărănimii muncitoare, decimată de boli și foamete *(Prin satele triste ale Tutovei)*. Atitudinea constatativă este inlocuită aici cu îndemnarea țărănimii lipsite de pămînt la organizare, în care va primi sprijinul muncitorilor. Că asemenea articole erau mobilizatoare, o dovedește cazul reportajului despre Buhuși, care a trecut din mină-n mină, ca un manifest, solidarizînd muncitorii în acțiunile împotriva patronilor.

În înfățișarea situației grele în care se prezenta clasa muncitoare, masele populare sub regimul burghezo-moșieresc, gazeta folosea forme variate — de la reportaj la nota satirică și corespondența primită din afară. Și, aici, trebuie menționat faptul că, în paginile sale, revista găzduia destule asemenea vești din partea a diverși cititori — muncitori, țărani, studenți, funcționari, intelectuali etc., lucru ce dovedește că aceasta se bucura de popularitate în rîndul maselor. (Rubrica *„De vorbă cu cetitorii"*).

Rubrica păstrată cu cea mai mare consecvență era *„Expoziție Manifest"* (la început numită *„Expoziția Manifest"*). În această pagină erau stigmatizate figurile „dreptei", precum și o scriitoare fără mesaj, un profesor universitar care face caz de „știința" lui, ziariști și scribi corupți, politicieni burghezi etc. Scrise vioi, cu vervă satirică, sfichiuitoare, aceste note erau adevărate pamflete în miniatură.

În diversitatea problemelor îmbrățișate de publicație, se înscriu și acelea privitoare la viața tineretului școlar și universitar, a intelectualilor. Într-un articol despre *Limba română în școlile secundare* (nr. 3—4 nov.—dec. 1934), se făcea amara constatare că, — datorită lipsei de preocupare a profesorilor care dau dovadă de *„indiferentism"* și *„nepricepere"* — *„Nici un elev nu știe că citească"*. La aceasta, se mai adaugă și alcătuirea proastă, nestiințifică a manualelor; terminologia inadecvată spiritului limbii române, gramatica deficitară, comentariile prolixe, numeroasele greșeli de tipar și, pe deasupra, manualele erau foarte scumpe.

Dintre problemele cărora li s-a acordat o amploare deosebită în paginile gazetei *Manifest*, în perioada aceea, face parte lupta pentru crearea unui larg Front Popular Antifascist în jurul clasei muncitoare. Lupta împotriva fascismului trebuie dusă organizat deopotrivă pe front ideologic, politic și economic.

Era un imperativ al epocii ca masele să se opună, să bareze calea fascismului, a războiului imperialist antisovietic care se pregătea. Rezoluția C.C. al P.C.R. din februarie 1935, sublinia importanța acestei sarcini în acea etapă: *„Mobilizînd masele (...) — P.C.R., organizatorul F.P.A., trebuie să contrapună regimului actual de fascizare apărarea drepturilor democratice ale poporului muncitor"*. *(Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia* 1934—1937, (volumul IV, E.S.P.L.P., 1957, pag. 215—216).

Într-o serie de articole, gazeta chema, să-și unească forțele. Întreaga stîngă *„de toate nuanțele și de toate felurile"*..., pentru că, se spune într-unul din articole, *„numai prin acest Front* (popular antifascist) *se va putea începe o mișcare ofensivă împotriva dreptei, numai prin acest front se vor putea desfășura toate forțele apărătoare ale libertăților cetățenești..."* *(„La o răspîntie a istoriei românești"*, *Manifest*, II, nr. 11—12, dec. 1935); în altă parte, se făcea următoarea precizare esențială: *„În formația de acțiune împotriva dreptei, muncitorimea are de jucat rolul determinant. Pentru că (...) muncitorimea reprezintă cea mai consecventă, activă și hotărîtă forță antifascistă"*. *(Pe drumul Frontului popular, Manifest*, III, nr. 1, ian. 1936). În lupta pentru făurirea acestui front unit, publicația a demascat dreapta social-democraților și pe trădătorii naționaliști, care au dus la torpilarea Frontului popular antifascist în pragul creării sale.

Ce era și ce urmărea, de fapt, fiorosul spectru al fascismului? Într-un alt articol, acesta era definit în termenii următori: *„Fascismul este expresia politică cea mai sălbatică a unei șubrede finanțe și industrii grele care, împotriva culturii și intereselor vitale de azi și de mîine ale poporului romîn, vrea să ne arunce într-o aventură războinică, cot la cot cu Germania hitleristă și cu Ungaria revizionistă"*. *(Lupta parlamentară și lupta antifascistă, Manifest*, II, nr. 11—12, dec. 1935).

Denunțînd politica agresivă a statelor imperialiste în Extremul Orient, lupta dintre acestea pentru reîmpărțirea teritoriilor, uneltirile împotriva puterii sovietice, *Manifest* evidențiază, totodată, prin contrast, poziția Uniunii Sovietice în problemele politicii externe: *„Uniunea Sovietică n-a încetat nici o clipă să lupte pentru menținerea păcii (...) Această politică este justă și lăudabilă..."* *(Manevrele imperialismului japonez în China)*. În *Germania tragică* și în *Hitleria...*, *Hapuri cu optimism* sînt înfățișate aspecte ale ororilor fasciste din Germania și Italia, în timp ce articolele ca *Libertatea scrisului ne sufocă*, *Diversiunea antisemită* și *Pelagra și cauzele ei* — sînt certificate ale tragismului autohton datorat aceleiași cauze.

Într-o lumină vie, caldă, sînt prezentate realitățile sovietice. Aflăm din paginile revistei, date despre realizările economice ale U.R.S.S., despre viața femeilor sovietice, despre stahanovism, despre arta acestei țări. Se fac chiar propuneri directe de a se încheia un pact de asistență mutuală între Romînia și Uniunea Sovietică.

Luările fățișe de poziție împotriva notabilităților oficiale, se înscriu ca un capitol de curaj civic în istoria publicisticii noastre de orientare democratică. Iată ce relata revista, cu deplină îndrăzneală, despre un fascist notoriu ca N. Roșu, autorul *„Dialecticii naționalismului"*, care nu era altceva decît expresie a *„huliganismului ideologic"*, *„fondată pe un savantlîc ieftin"*. Nici personalități contradictorii ca: P. Istrati, C. Stere, Ionel Teodoreanu ș.a. nu scapă caracterizărilor revistei care milita pentru înfăptuirea unui crez ideologic progresist, democratic. În schimb, erau amintite cu admirație numele lui Neculuță, Sahia, Ehrenburg. În paginile ei semnează cunoscuți și apreciați oameni de cultură ai țării noastre ca: Iorgu Iordan, G. M. Zamfirescu, Constantin Prisnea, Eusebiu Camilar, George Lesnea și alții.

Manifest rămîne, în istoria culturii noastre dintre cele două războaie o tribună a democratismului, deși în activitatea sa întîlnim și unele inconsecvențe ideologice atît în articole, recenzii, insuficient de combative în direcția demascării ideologiei burgheze, cît și unele poezii în care aflăm exerciții formaliste, lipsite de sens sau o recuzită desuetă.

Ioan Mihuț

O revistă satirică românească de acum o sută de ani

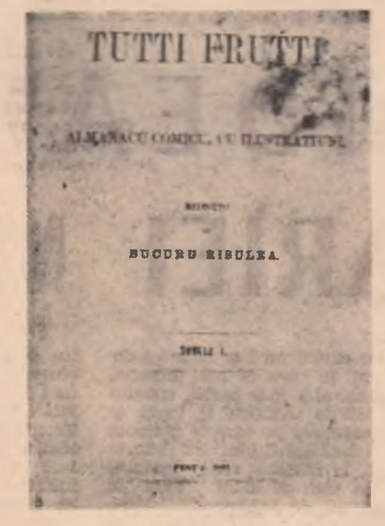

Una din armele de luptă politică și socială ale intelectualității progresiste din secolul al XIX-lea a fost presa satirică.

O istorie a vieții publice românești din a doua jumătate a veacului trecut și primele patru decenii din veacul nostru nu se poate scrie, fără a cerceta revistele satirice ale vremii, care reflectă obiceiurile politicianismului veros, felul de viață al protipendadei, mentalitatea claselor dominante și — implicit — viața inumană a mulțimilor nevoiașe de la sate și orașe. Istoriografia noastră literară n-a atacat pînă acum cu destulă stăruință acest aspect atît de valoros și de important, al publicisticii satirice românești din trecut.

În acest sens amintim revista satirică **Tutti-Frutti** aflată recent de noi într-o colecție particulară și de la a cărei apariție se împlinesc 100 de ani. Revista se înscrie printre primele din acest gen publicate în limba română după **Țințarul**, apărut în 1859, **Spiriduș** (iunie al aceluiași an) și **Nichipercea** sau **Coarnele lui Nichipercea** (1859—1860) — (în afară de exemplarul cunoscut de noi există, după cîte știm, un altul la Biblioteca Academiei R.P.R.)

Revista aceasta apărută la Pesta, care premerge **Ghimpele** bucureștean și **Calicul** din Sibiu, prima din 1866, a doua abia din 1881, se subintitulează „Almanacu comicu cu ilustrațiuni", redactorul ei fiind Bucuru Risulea — o combinație arbitrară de patronimic real și pseudonim hazliu (risulea fiind o derivație a verbului „a rîde").

Din cuvîntul introductiv, care este un fel de program al publicației, (Către publiculu respectivu, ori ordinariu) aflăm că e vorba de un „laborator de răcoreală sufletească", așadar de o supapă pentru opinia publică oprimată de absolutismul habsburgic.

Orientarea redactorului publicației este, de la bun început, progresistă. Îndată după cuvîntul de introducere, el publică — sub pseudonimul de Parampucu Piperiu — o poezie, intitulată **Proletarul și Sărăcia**, în care un muncitor își descrie felul de viață, în versurile stîngace ale epocii: el poartă veșminte luate „pe așteptare" adică pe credit; le va plăti, poate, dacă va cîștiga la loterie. De mîncat, proletarul mănîncă la „Otelul Soare", stîmpărîndu-și foamea cu „picuri de wasseronada".

Pe lîngă acest tablou al mizeriei proletare, poezia satirica mai este și un isteț pamflet versificat împotriva protipendadei „renegate", care folosește denumiri străine pentru noțiunile uzuale ale cotidianului, fiind făcută direct responsabilă de sărăcia generală pe care „o patronează".

O epistolă către **Tutti-Frutti** conține numeroși ghimpi contra administrației austriace, a „sperțului" luat de slujbașii publici, a birocrației care încurcă treburile și nu servește interesele cetățeanului. Lozinca acestei administrații, după cum afirmă revista satirică, este:

„Așteaptă murgule, la Paști Iarba verde o sa pești!"

Nu există alta aparare împotriva acestor moravuri, dușmănoase poporului, decît **„să încordam** (intonam n.n.) **imnul: Hai să dăm mînă cu mînă..."** În afară de ideea unității naționale a poporului romîn revista promova și critica socială împotriva sistemului habsburgic.

Într-un dialog versificat, redactorul — care pare să fie singurul autor al întregului material publicat în acest unic numar cunoscut de noi al revistei de la Pesta —, înfierează politica de desnaționalizare a minorităților conlocuitoare din Austro-Ungaria. Publicația care promite a fi săptămînală sau cel puțin lunară, este scrisă în limbajul latinizat al ardelenilor vremii: **demanda** pentru „întreabă", **ospetare** pentru „ospătare", **învetiatura** pentru „învățătură" etc. Dar cu toate aceste stîngăcii lingvistice, persiflarea critica politică și socială este ușor sesizabilă de lectorul contemporan al revistei.

Cîteva desene naive, nu lipsite de farmec, întregesc cuprinsul amuzantei **Tutti-Frutti**, care — chiar dacă nu și-a continuat apariția — a constituit un semnal de deșteptare a spiritului critic și a conștiinței naționale.

Dan Culcer

În februarie 1943, un student polonez de 20 ani a căzut în mîinile Gestapoului și a fost expediat la Auschwitz. Era Tadeusz Borowski (1923–1951), scriitorul de mai tîrziu, care în Examenul de bacalaureat povestește odiseea tinerețului polonez în primii ani ai cotropirii hitleriste.

Jerzy Andrzejewski (născut în 1911), un alt reprezentant al literaturii poloneze, a debutat între cele două războaie mondiale și ne redă cîteva scene ale unei copilării care nu bănuia că avea să sfîrșească în fața plutoanelor de execuție sau în crematorii.

Reportajul lui Marian Brandys prezintă o situație actuală țipînd dintr-un ziar de la frontiera cu Germania.

Trei momente caracteristice din viața tineretului de ieri și de azi al Poloniei

ATLAS LITERAR

PROZATORI POLONEZI

EXAMENUL DE BACALAUREAT

Toată iarna am învățat într-o mică încăpere anexă a unei uzine, pe ruinele unei case distruse în timpul primei bătălii pentru Varșovia.

Anexa era strîmtă, joasă și igrasioasă, iar seara, pe fereastra care da pe locul unor foste garaje, acum plantat cu arbuști, luna își vărsa razele și se vedeau sclipind luminile podului. Învățam atunci pînă noaptea tîrziu. Flacăra lămpii, improvizate într-o călimară (trebuia economisit petrolul) pilpîia, agitată de respirația mea. Umbra imensă a capului meu luneca mută pe perete, ca într-un film. Pe un prici de scînduri, dormeau un somn adînc tata, care muncea neîntrerupt douăsprezece ore într-o uzină germană, mama și un cîine mare, de rasă, un dobermann care se atașase de noi, venit nu se știe de unde în timpul asediului. Acest mare cîine blajin se tot învîrtise în jurul părinților mei cînd, după ce ne-a ars casa, se adăposteau de ploaia care-i bătea, pe un teren pustiu, sub un acoperiș de carton asfaltat. Cîinele alerga după stăncuțe, lătra la apropierea străinilor și a rămas astfel la noi.

În aceeași iarnă, Andrzey conducea o tricicletă-taxi, care servea la transportul mărfurilor și oamenilor și care, ca în Japonia, era acționată prin forța picioarelor. Andrzey, un băiat înalt și zvelt, cu privirea fermecătoare, era în aceeași clasă cu mine și se pregătea de bacalaureat. Pe cînd eu eram cufundat în lectura lui Platon și a filozofilor polonezi din epoca Renașterii, el scotea note din Ibsen, din Przybyszewski, șeful spiritual al „Poloniei tinere", și din Kasprovicz, unul din cei mai mari poeți ai aceleași epoci. El însuși încerca să scrie poeme. Atunci în momentele cele mai negre ale ocupației, începuse să-și scrie „Memoriile". Un alt coleg, Arkadiusz, picta și era excelent la matematici. În cursul discuțiilor noastre filozofice, cita nume care ne erau necunoscute și ne vorbea despre „curente", de care nu știam nimic. Era blond, avea o privire pătrunzătoare de artist și se întreținea din vînzarea caricaturilor trecătorilor, pe cari le executa „la minut". Desenase mai bine de zece mii. Părăsise casa părintească, tatăl său era un înstărit și bine cunoscut croitor din Varșovia; acum frecventa Academia de pictură, prepara în același timp bacalaureatul și... bea. Julek era discipol al jezuiților. Studia sistematic pe Thoma din Aquino, gîndirea elină, filozofia germană. Își cîștiga existența făcînd trafic de devize.

I-am pierdut pe toți din vedere.

Dar mai înainte ca soarta să ne fi împrăștiat; înainte ca eu să fi fost trimis la Auschwitz; înainte ca Andrzey să fi fost împușcat în plină stradă — sub un nume fals de altfel; înainte ca Arkadiusz să fi fost îngropat sub dărîmăturile unei baricade din Varșovia — în iarna aceea, prima iarnă de război, pe cînd în Occident, pe linia Maginot, patrulele își permiteau hărțuieli amicale și avioanele englezești lansau deasupra Germaniei pachete cu manifeste, pe care le desfăceau cu grijă, pentru ca — așa cum spuneam noi în glumă — să nu ucidă care cumva vre-un neamț; la noi, în Varșovia, sumbră ca un mormînt, răsunau salvele plutoanelor de execuție. Atunci, în căsuța noastră, cu ferestrele astupate de scînduri stingaci fixate, ne pregăteam de bacalaureat, deși ne dădeam seama că războiul va mai dura vreme îndelungată.

Cursurile se țineau în locuințele noastre, reci și strîmte. Ne serveau de clase și laboratoare de chimie. Unii dintre noi posedau apartamente bogate. Pășeam pe covoare noi, vedeam tablouri de maeștri celebri, mîngîiam cu buricele degetelor cotoarele aurite ale cărților și, după orele de clasă, după lecția de matematici, după ceasul de literatură, după lucrările practice de fizică sau după lectura unui manual religios (căci și religia ne era predată de un preot curajos), obișnuiții casei se așezau la o partidă de bridge, pierzînd la cărți banii cîștigați uneori la bursa neagră. Fumul țigărilor se ingroșa în salon, se ridica în spirale de-a lungul ferestrelor și mergea să se spargă de plafon.

Iarna — deși aspră și întunecată — a trecut fără să avem timpul să ne dăm seama. E adevărat că Andrzey a dat într-o bună seară de pămîni și a fost nevoit să părăsească tricicleta-taxi; ei Arkadiusz, refuzînd să se ducă la autoritățile germane pentru a i se elibera un certificat care să ateste calitatea lui de artist, era căutat de poliție și hăituit pe străzi; dar bagajul nostru era considerabil. Andrzey avea în servietă cîteva poeme bune; eu, cîteva cărți pe o etajeră de scînduri, pe care le cumpărasem cu banii cîștigați vînzînd lemne tăiate; Arkadiusz găsise, în sfîrșit, o locuință și nu mai dormea cînd la un coleg cînd la altul. Din iarna aceasta halucinată și cadaverică ne-a mai rămas pe dreapta și amintirea execuției de la Wawel, unde, pentru un soldat neamț beat, nouă într-o ceartă de unul de ai lor, Gestapoul a smuls din case lor și a împușcat pe cîmpia pustie și acoperită de zăpadă două sute de oameni. Cadavrele înșirări de la Wawel se mușcăm tot mai mult, bulevardul Krasiński deveni celebru și înspăimîntă să ne mai pe acolo. Școlile clandestine, a clase clandestine o făceam chiar noi.

*) Sediul central al Gestapoului.

În primăvară, cînd, puțin după agresiunea împotriva Danemarcii și Norvegiei, trupele germane s-au înfipt în Franța ca un cuțit într-un trup, Varșovia a devenit teatrul primelor razii. Turme întregi de enorme camioane germane, de mașini acoperite cu prelate se răspîndeau prin întreg orașul. Jandarmii și agenții Gestapoului barau străzile și îi încărcau pe toți trecătorii în camioanele lor, pentru a-i duce la muncă în Reich sau uneori mai aproape, la Auschwitz, la Maidanek, la Oranienburg, vestite lagăre de concentrare. Cîți au supraviețuit transportului celor două sute de mii de deportați, sosiți în august 1940 la Auschwitz? Poate că cinci. Cîți au supraviețuit din cei șaptesprezece mii de oameni prinși pe străzile Varșoviei și deportați în ianuarie 1943? Două sute? Trei sute? Nu mai mult!

Atunci, tocmai atunci, pe vremea primelor razii care au produs o impresie atît de năucitoare în capitala unei țări mari transformată deodată în junglă, pe vremea cînd Hitler se fotografia pe turnul Eiffel și cînd transporturi lungi de prizonieri se îndreptau spre Oranienburg, atunci tocmai, noi patru, Andrzey, Arkadiusz, Julek și cu mine, ne pregăteam pentru bacalaureat.

Și nu numai noi. Nici unul din liceele varșoviene n-a lipsit la apel. Peste tot, la liceele Batory, Czacki, Lelewel, Mickiewicz, Staszic, Władysław IV, la liceele de fete Plater, Regina Hedwiga, Konopnicka, Orzeszkowa, în toate liceele particulare, începînd cu cele mai bune, ca liceul Sf. Adalbert și liceul Zamoyski, peste tot se desfășura bacalaureatul, exact și riguros ca în toți anii, ca din totdeauna de cînd există învățămîntul modern.

Mii de tineri treceau atunci bacalaureatul. Mii de copii absolveau cursul primar. Pe cînd Europa ardea sub bombardamente, în Insurecția Poloniei, în Silezia, în Pomerania ca și în Italia și, în Varșovia, soldații și liceenii salvau cu disperare în Europa și în bătrînul hol Newton, în calculul integral și în literatura poporului. Și pe cînd Europa era aproape să piardă lupta pentru libertate, tinerețul polonez — ca și cel cehoslovac și norvegian — ducea bătălia pentru știință. Însă amîndouă: ne aflam încă în clasa de treizeci de limbi a liceului Național, pe strada Jerozolimskie. Pe această arteră, cea mai mare a capitalei noastre, se perindau neîncetat mase de soldați nemți, transporturi se îndreptau spre răsărit și spre apus, treceau tancuri, automobile blindate și camioane pline cu mărfuri. La numai cîteva străzi de aici, în piața Trei Cruci, acolo unde n-au mai rămas decît ruinele bisericii Sfîntul Alexandru, atît de frumoasă altădată, se vînau oamenii. Jandarmii se postaseră la toate ieșirile pieței. Camioanele mugeau și, pline de oameni, se îndreptau greoi spre închisoarea Pawiak.

Era un spectacol absurd. N-aș putea spune de ce îmi făcea poftă să rîd. Se întîmplă uneori ca posibilitatea reacției să fie limitată și ca, ajungînd la fundul tragismului, să dai curs liber rîsului. Toți trei ne aflam în excelentă dispoziție, fericiți că trăim, că ne aflăm chiar în inima razziei, că trebuia să trecem de cealaltă parte a Vistulei, în strada Targowa, pentru a da bacalaureatul. Eram hotărîți să ajungem acolo chiar de s-ar fi prăbușit pămîntul.

În clipa aceea, o femeie cu părul alb s-a apropiat de noi. Și-a întors spre noi chipul zbîrcit. În ochii ei se citea o vie îngrijorare.

— E razie în piața Trei Cruci, domnilor, ne-a spus ea pe șoptite.

Astfel ne treceam unul altuia avertismentul ca pe vremea ciumei.

— Pe voi nu v-a oprit nimeni?

— Nimeni în afară de dumneavoastră, a răspuns Andrzey, pufnind de rîs.

Am sărit în tramvaiul care se îndrepta spre cartierul Praga. După ce traversa podul, bulevardul dădea într-o parte în cîmp și în cealaltă parte, în cartierul de vile Saska Kepa. Acolo, la capătul bulevardului, era postată o altă coloană de automobile, așteptînd tramvaiele ca un tigru pîndind antilopele. Am sărit din tramvai în plin mers, răsfirîndu-ne, și am șters-o prin mijlocul unei grădini de legume. Pămîntul mirosea a primăvară. Ici colo înfloreau zbîrciogii și albinele zumzăiau. Dar pe celălalt mal, în centru, vînătoarea de oameni continua, evocînd adîncurile nepătrunse ale junglei.

Cînd am intrat în apartamentul din strada Targowa, unde ne așteptau directorul, președintele comisiei examinatoare, dirigintele nostru și profesorul de chimie, valul razziei ajunsese pînă sub ferestrele noastre.

Directorul tăcea. Asculta cu atenție răspunsurile noastre. Dirigintele nostru, om indulgent, înalt de statură, ne privea cu bunăvoință, încurajîndu-ne cu privirea. Nu fusesem noi niciodată buni la chimie, nici Andrzey, poet și critic, nici Arkadiusz, pictor și filozof, nici eu. Răspunsurile noastre slabe făceau să apară un zîmbet fin pe chipul examinatorului, pe care îl poreclisem „Țapul" din cauza bărbiței sale albe. De fapt, era un savant reputat.

De bine de rău, am trecut examenul. „Țapul" ne-a spus atunci:

— Ei bine, domnilor, (acest „domnilor" sublinia maturitatea noastră la chimie) să nu fiți atît de naivi ca să vă lăsați prinși.

Cu mîna ne-a arătat fereastra, în josul căreia, un furnicar de oameni era încadrat de poliție, și ridicînd o epruvetă plină cu un lichid roșu, a cărui formulă complicată Andrzey a căutat zadarnic s-o definească la tablă, ne-a spus:

— Dacă vi se va întîmpla vreodată să nu mai aveți unde vă plasa credința, să aveți încredere în chimie. Să aveți încredere în Știință. Prin ea vă veți întoarce la Om.

Un singur om lipsea atunci dintre noi: blondul Julek, discipolul preoților. Fusese prins între strada Nowy Swiat și Bulevardul Jerozolimskie; nu i-am mai dat de urmă. Toamna cînd am intrat la universitatea clandestină, am aflat că Julek fusese deportat la Oranienburg, faimosul lagăr din apropierea Berlinului și că se mai afla încă în viață.

Tadeusz Borowski

MIECZYSLAW KOSCELWIAK: Evadați la stîlpul de execuție

LA FRONTIERĂ

Zilnic, în fața frumosului debarcader al Ostrodei, poți vedea acostînd un mic vaporaș caraghios și cel puțin o sută de caiace și de bărci cu pînze. O hoardă colorată și zgomotoasă de sălbatici bronzați, veniți de la Stare Jablonki și de la Pilawki, invadează ulițele liniștite ale orașului. Noii veniți așează magazinele și, după ce au terminat cumpărăturile, se reped tot atît de înfrigurați în căutarea „amintirilor naționale". Se mai văd resturile unui castel—un zid solitar, în care cască cercevelele ferestrelor. Dar una din aceste ferestre păstrează un secret fascinant. Îl poți afla de la locuitorii Ostrodei.

— A treia fereastră din stînga. Acolo Napoleon și doamna Walewska...

Atunci, vizitatorii se liniștesc sufletește și rămîn cam vreun sfert de oră privind cu gurile căscate la cavitatea din zid.

În Mazuria și în Warmia dai la tot pasul de o veche legendă. E o moștenire a vremurilor cînd tradiția istorică orală era cel mai bun mijloc de apărare împotriva germanizării. Astăzi, toate aceste mituri, toate aceste povești, toate aceste povestiri mazuriene și warmiene sînt cu grijă curățite de praful timpurilor care le acoperă și merg să îmbogățească, automat, monografia ținutului. Din exces de zel patriotic, tradiția poloneză se confundă uneori cu tradiția germană. Aceasta duce la amestecuri destul de echivoce. Marceli Jurdecko, un tînăr învățător din Reszki, în Mazuria, mi-a povestit o legendă care explică de ce fiecare băiețel roșcovan din Reszki este poreclit „fiul lui Kunon roșcovanul". E o poveste auzită de la un mazurian octogenar, care o știa și el de la tatăl său.

— După bătălia de la Grünwald, cinciprezece cavaleri teutoni, întovărășiți de scutierii lor, s-au ascuns în pădurile care încercuiau Reszki. Unul dintre scutieri era de origine poloneză — Kunon roșcovanul. Cavalerii teutoni țineau să ajungă la Malbork. Au trimis deci din toate părțile cercetași în recunoaștere. Kunon roșcovanul fu trimis la Reszki. Scutierul șiret, văzînd cauza pierdută, reușì să obțină în sat o căruță și haine femeiești și se îndreptă liniștit spre cartierul general al lui Jagello. Aici, după ce a dovedit cu inelarul stîng că e de sînge polonez, a destăinuit ascunzătoarea șefilor săi teutoni. Un puternic detașament polonez a surprins pe cavalerii teutoni în biserica din Reszki. Biserica a fost imediat luată cu asalt. Dar cavalerii teutoni n-au putut fi prinși în viață, pentru că se omorîseră între ei cu puțină vreme înainte.

Cu tot adîncul meu respect pentru tradiția istorică, nu prea cred să fie agreabilă porecla de „Fiul lui Kunon roșcovanul". Prefer, lui Kunon roșcovanul, pe învățătorul Jurdecko.

Director la școala din Reszki, are douăzeci și șase de ani și e originar de prin împrejurimile Lubawei. Înainte de război, locuia cam la vreo patru kilometri de Reszki — dar de partea poloneză a frontierei. A devenit directorul școlii din Reszki la optsprezece ani. Și-a luat asupra sa sarcina istorică de a strînge într-o familie omogenă trei grupuri diferite de populație: mazurienii din Reszki, noii sosiți din regiunea Vilnius și țăranii din regiunea Lubawa. Avu fericita idee de a crea legături între părinți cu ajutorul copiilor lor. Începu prin organizarea unui cerc artistic de cîntece și dansuri. La început, mazurienii nu aplaudau decît pe copiii mazurieni și „vilniucii" pe copiii „vilniuci". Apoi se stabili contactul. Mai întîi între copii, pe urmă între adulți. Iar faptul că Reszki numără azi cel mai mare număr de căsătorii mixte și că nimeni nu se gîndește să emigreze spre „Reich" nu e fără legătură directă cu geniul artistic de care a făcut dovadă tînărul învățător.

Jurdecko este conștient de caracterul excepțional al misiunii sale. Biroul său are ceva din arhiva unui sociolog conștiincios. El ține cronica localității Reszki încă din primele zile ale sosirii sale și notează scrupulos orice nou caz de încrucișare a tradițiilor și a obiceiurilor diferite.

Să citez de pildă cazul paznicului de noapte. Înainte de război, exista la Reszki un paznic de noapte, care cumula și funcțiile de portar al școlii și de curier la primărie. Salariul său provenea din contribuția întregului sat. Și iată că noii veniți din răsărit au adus cu ei obiceiul „fiecare la rîndul său". Și mazurienii, deprinși cu economia, au adoptat repede noua formulă. Acum toiagul paznicului, numit și „sceptru" sau „lance", circulă din casă în casă.

Un alt exemplu: La celălalt capăt al satului Reszki, poți zări o mică clădire de cărămidă, care adăpostea înainte de război o cresctorie de porci. Astăzi, vizitatorul va descoperi surprins în același loc o „bania" bielorusă din cele mai tipice. E adevărat că băile cu abur n-au avut un succes atît de rapid ca paznicul de serviciu. Mazurienii, care nu cunoșteau decît baia în ciubăr, socotiră că obiceiul de a te încălzi la aburi fierbinți pentru a te rostogoli apoi în zăpadă este nu numai barbar, dar și de neconceput pentru un om normal. Astăzi, tot satul merge la „bania" și, după obiceiul secular, bărbații se îmbăiază seara și femeile noaptea. Mazurienii și lubavienii rivalizează eficace cu „vilniucii". Se întrec care va rămîne mai multă vreme culcat pe traversa de sus. În ultima vreme, lubavienii s-au impus printr-o inovație. Au convins pe prudenții „vilniuci" să adauge „baniei" tradiționale o cabină cu dușuri moderne. Toate „infiltrațiile culturale" se fac fără cea mai mică lezare a sentimentelor regionale — printr-o pașnică evoluție dirijată de mîna sigură a învățătorului.

Jurdecko a avut mai puțin noroc în domeniul... politicii internaționale. Lucrurile s-au petrecut de curînd, cu prilejul unei conferințe la Olsztyn. Înfierbîntat de verva sa oratorică, Jurdecko declamase următoarea frază: „Și dacă cancelarul Adenauer a îmbrăcat pelerina cavalerilor teutoni, noi vom îmbrăca mantaua Jagellonilor". „Vocea Olsztynului" a reluat aceste cuvinte, pentru a le imprima în fruntea dării de seamă a conferinței. Presa germană revanșardă a folosit împrejurarea și a făcut mare tărăboi. Nu mai încăpea nici o îndoială — așa rezulta din scandal — că directorul școlii primare din Reszki pregătea un atac armat împotriva R.F.G. Jurdecko m-a asigurat foarte solemn că nici prin gînd nu i-a trecut asemenea lucru. Ca să-mi dovedească în ce măsură Reszki este străin de orice naționalism, m-a dus să văd forja proaspăt renovată. Ea aparținuse înainte de război unei familii germane. Se mai vedea încă, gravat pe una din pietrele zidului, un nume pur german și anul construcției: 1858. După război, un potcovar din regiunea Vilnius, Leon Krzemieniewski, se mută în clădirea părăsită. Acum cîteva săptămîni, potcovarul, vizibil îmboldit de atmosfera aniversării mileniului statului polonez, a transformat căsuța și, după ce a terminat întinerirea ei, a chemat tot satul să cinstească în mod solemn centenarul forjei din Reszki.

Jurdecko îmi place mult, fără îndoială. După ce am plecat din Reszki, am vorbit despre el unui activist mazurian pe care-l cunoșteam, — un om într-adevăr demn de stimă și care-și ia sarcina în serios. Spre surprinderea mea, activistul reacționa la elogiile mele cu o mutră foarte plouată. Sigur, îl cunoștea pe Jurdecko, nu se îndoia de calitățile lui... Da, dar... N-am știut cîtăva vreme cum să-i trag vorbele cu cleștele. Pe urmă își rosti acuzarea. La prima întrunire a „comitetului Grünwald", cînd s-a pus problema reconstrucției liniei ferate Działdowo—Ostroda, prietenul meu a înțeles că Jurdecko pleda pentru această linie nu pentru că trebuia să comemoreze bătălia de la Grünwald, ci ca să slujească exclusiv... cauza localității Reszki.

Marian Brandys

MIECZYSLAW KOSCELWIAK: Dejunul.

IDEALUL COPILĂRIEI MELE

La Wisla, în Silezia de Jos, în timpul copilăriei și datorită anumitor împrejurări, mi-am petrecut trei ani la rînd vacanța mare. Imediat după primul război mondial, Wisla nu era încă acea stațiune la modă ce urma să devină în anii deceniului al patrulea. Nu era deservită de nici o linie ferată și pentru a ajunge la ea trebuia să iei căruța la Ustronic. Nu existau încă nici instalații termale, nici șosea asfaltată, nici trotuare, nici vile moderne, nici numeroase alte avantaje pe care le pune la dispoziție civilizația. Dar poate tocmai pentru aceasta, vacanțele petrecute la Wisla mă fac neapărat să mă gîndesc la farmecul pentru totdeauna pierdut al libertății, pe care îl posedă natura mai înainte de intervenția mîinii omenești.

Julek a venit și el cîteva veri la rînd să-și petreacă vacanțele la Wisla. În primul an al șederii mele, a locuit în aceeași pensiune de familie la care trăsesem mama și cu mine, dar a sosit împreună cu părinții săi la o săptămînă după mine, atunci cînd însuflețirea jocurilor noastre topise deja într-o bandă omogenă o duzină de adolescenți veniți din cele patru colțuri ale țării.

Julek venise din Katowice la începutul lui iulie. L-am văzut întîia dată într-o dimineață, devreme de tot, înaintea micului dejun, într-o poiană vastă, care se întindea între casa cea veche de lemn, cu un singur etaj și un mic torent de munte care purta, spre permanenta mea uimire, numele de „Vistula". Ieșisem tocmai alergînd din casă, învîrtind deasupra capului cu un gest marțial, o lancie de arin, cînd, pe veranda casei noastre apăru un băiat care, după statură, putea să aibă cîțiva ani mai mult decît mine, cel puțin vreo doisprezece. Era slab și parcă tot numai picioare; avea un cap frumos modelat pe un gît lung, păr negru ușor încreț și purta, îmi mai amintesc foarte bine, pantaloni scurți, albastru deschis și un tricou galben.

După obiceiurile vîrstei noastre ne-am măsurat de departe și, după ce am constatat că uzanțele de rigoare au fost respectate, ne-am apropiat unul de altul. Nu mai eram decît la cîțiva pași cînd s-a produs deodată ceva care, timp de doi ani de zile, trebuia să hotărască soarta idealului meu de copil. Julek, care mă depășea aproape cu un cap, mă fixă o clipă cu ochi critic și apoi, pe neașteptate, făcu o strîmbătură și behăi ca o capră, cu o voce stridentă, luînd o înfățișare îndrăzneață și plină de sfidare. Era ceva nemaiauzit! Năucit și cuprins de admirație, am bîlbîit ceva de neînțeles, ca și cum limba mi-ar fi fost paralizată, în timp ce celălalt behăi din nou cu un glas și mai puternic încă, cu o înfățișare și mai semeață, și mai triumfală. Mă dăduse gata. Băiatul acesta pusese stăpînire pe sufletul meu, mă cucerise, mă îngenunchiase. Am încercat să-i răspund cu un behăit asemănător, dar gîtlejul meu n-a scos — ce rușine! — decît un scîncet de șoricel, plăpînd și jalnic.

După cîteva zile, Julek puse indiscutabil stăpînire pe întreaga noastră bandă și cum fierbea de idei și de energie, a provocat curînd o sciziune în grupul nostru. Ambiția lui neînfrîntă nu se mulțumea cu supuși servili. Avea nevoie și de adversari. Jocurile noastre din vara aceea s-au desfășurat deci sub semnul unor bătălii îndîrjite și, deasupra acestei zarve războinice, deasupra chipurilor noastre înfierbîntate și a picioarelor îngrozitor de zdrelite, răsunau de dimineața și pînă noaptea tîrziu, de la un capăt la altul al Wislei, behăiturile de capră care voiau să spună totul: cuvinte de bun venit, apeluri de trompetă, dispreț față de inamic și triumful victoriei, precum și ceva mai mult, ceva mult mai puternic și mai sublim, care ne emoționa pe toți și pe care nici un cuvînt nu l-ar fi putut defini. În ceea ce mă privește, admirația mea oarbă, spiritul meu de sacrificiu în luptă și progresele pe care le făcusem în arta behăitului, îmi aduseră, la sfîrșitul verii, înaintarea mea de către Julek la rangul de aghiotant.

Dar toate au un sfîrșit. Vara se sfîrși așadar, se apropia plecarea și începuserăm, fiecare la rîndul său, să ne înapoiem în orașele natale. Îmi amintesc că, de-a lungul acestor zile de despărțire, behăitul nostru răsuna mai strident ca niciodată, ai fi spus că-și pierduse combativitatea, pentru a reflecta acea nostalgie ascuțită atît de caracteristică țipetelor păsărilor, cînd se strigă între ele, toamna, înainte de zborul lor cel mare.

Am plecat printre cei din urmă, ducînd cu mine la Varșovia amintirea idealului meu, precum și o mărturie a adorației și a fidelității mele: acest behăit de capră. Nu, n-am uitat vara aceea! Behăitul de capră a cîntat în pieptul meu în lungile luni de iarnă, s-a mai temperat puțin spre primăvară, dar nu pînă la punctul de a nu răsuna din nou, cu toată puterea farmecului dragostei, la întoarcerea mea la Wisla.

N-am mai găsit pe nici unul din camarazii verii precedente, dar aceasta nu era un motiv pentru ca spiritul nemuritor al jocurilor noastre să nu mă cuprindă din nou și pe dată. Îl așteptam pe Julek, știam că trebuie să sosească. Și, într-adevăr, ca și în anul precedent, a sosit în primele zile din iulie. Dar întrucît trăsese — cum am aflat mai tîrziu — la o altă pensiune decît noi, nu l-am întîlnit decît abia peste cîteva zile, pe o insulință care ne servise, anul trecut, de fortăreață militară.

Din nenorocire nu era singur. Vreo zece băieți îl înconjurau. Crescuse mult în anul care trecuse, se împlinise și ne întrecea pe toți. Un arc enorm îi înconjura pieptul și o tolbă plină de săgeți îi atîrna de centură. Doamne, cum îmi mai bătea inima de emoție! Mi-am învins totuși timiditatea și m-am apropiat. M-au observat, dar m-au primit fără nici un cuvînt, fără cel mai mic gest de încurajare. Totuși, privind drept în ochi idealul meu de copil, mi-am luat inima în dinți, m-am înălțat ușor pe vîrful degetelor și am scos atunci cel mai perfect behăit de capră care s-a auzit vreodată la izvoarele Vistulei.

O clipă, o tăcere totală a acoperit scena, numai pădurea de brazi, pe colina vecină, a repetat în surdină apelul meu. Și, dintr-odată, grupul de băieți a izbucnit într-un rîs enorm și unanim. A fost ceva teribil. Roșu, năpădit de sudori, nu mai știam ce să fac, unde să mă adăpostesc, cum să-mi ascund rușinea, necazul, umilința. Poate că Julek a înțeles tulburarea fostului său aghiotant căci, cu toate că mă privea fără prietenie, a făcut la un moment dat un semn cu mîna, și după ce acest gest a curmat brusc rîsetele, a înaintat cu un pas, și-a scuturat coama lui neagră buclată, a ridicat brațul cu un gest semeț și a scos un răcnet de indian, amenințător și eroic, demn de marele Winetu în persoană.

Nu sînt sigur că am reușit, pînă la sfîrșitul verii, să mă spăl cu desăvîrșire de rușinea de a fi scos behăitul acela nenorocit. Mă urmărea ca o umbră, ca un rîset disprețuitor. Și totuși nu-mi mai plăcea behăitul de capră. Adoram, idolatrizam răcnetul de indian, bărbătesc și triumfător, mult mai extraordinar. Însă în cele din urmă, mai înainte ca sfîrșitul vacanței să ne despartă, Julek aprecie la justa ei valoare sănătoasa mea înflăcărare și, cu titlu de recompensă, m-a admis încă o dată în grupul celor aleși, care lua parte, în jurul focului, la consiliile de război, singurul meu consiliu de război, căci mi-am fript îngrozitor buzele și limba gustînd din cartofii copți pe jăratec. Apoi începură iar despărțirile și, timp de cîteva zile, răcnetele indiene răsunară în Wisla cu aceeași nuanță nostalgică care umbrise anul trecut behăiturile noastre.

Ultimul act al dramei mele s-a desfășurat în vara următoare. M-am întors din nou la Wisla, însă, de astă dată a trebuit să-l aștept mai mult pe Julek decît anul precedent. Nu știu de ce, a sosit mai tîrziu, poate că urma o cale proprie care-mi era necunoscută, pe scurt, nu l-am întîlnit decît pe la mijlocul lui iulie. Asta nu s-a petrecut pe insula noastră și în nici unul din locurile pe care jocurile noastre le-au consacrat, ci cu totul pe neașteptate, într-o după-amiază. Mergea cu pași grăbiți de-a lungul torentului, purta pantaloni albi și cămașe albă cu mîneci scurte și ținea o rachetă de tenis nou-nouță sub braț. L-am recunoscut cu greu. Felul său de a fi se schimbase de necrezut, se înălțase și mai mult și părul, altădată zburlit, era acum pieptănat cu grijă și lucea de briliantină. Nu știu bine cînd s-a întîmplat lucrul acesta — cînd l-am văzut, am încremenit locului ca o bucată de lemn, dar deodată, cuprins de o bruscă undă de emoție și voind să-l uimesc cu orice preț, să recunosc idealul meu de copil, mi-am umflat pieptul de băiat de doisprezece ani, și din toate puterile, am scos un răcnet de indian amenințător și triumfător.

Nu, de astă dată nimeni nu mi-a mai rîs în față. Ceva mai rău mi s-a întîmplat. Julek mă privi o clipă, cu ochii ficși, cu cel mai adînc dispreț și, cu cel mai mare dezgust, rosti printre buzele abia întredeschise un singur cuvînt: „mucosule", trecu dincolo de mine, văzîndu-și de drum, elegant, de o albeață imaculată, învîrtind racheta cu un gest dezinvolt.

În seara aceea m-am întors acasă fărîmat, cu inima strînsă și picioarele atîrnînd ca niște vechi balamale. Totul era prăpădit, ratat, pierdut pentru totdeauna, în mod ireparabil.

Deodată, cînd nu mă mai aflam departe de casă, mi-a ieșit în cale un băiețaș blond și buclat, care locuia la aceeași pensiune ca și mine și care, anii trecuți, urmărea de departe, stingher, jocurile noastre. M-am oprit instinctiv.

— Ce este? am mormăit eu printre dinți. Iar el, cu o încîntare și o rugăminte în ochii lui rotunzi de un albastru transparent, a behăit timid și cu o voce ascuțită.

Jerzy Andrzejewski

CUCERIREA COSMOSULUI

REALIZĂRI ŞI PERSPECTIVE

Prof. univ. Călin Popovici
şeful sectorului astrofizică-sateliţi de la Observatorul Astronomic Bucureşti al Academiei R.P.R.

(Urmare din nr. trecut)

Trebuie menţionat în treacăt că s-au şi realizat aurore polare artificiale cu detonări atomice la mari înălţimi urmărindu-se cu sateliţii artificiali răspîndirea ionilor produşi în lungul liniilor de forţă ale magnetismului pămîntesc.

Date extrem de importante au fost obţinute de rachetele cosmice relativ la cîmpul magnetic interplanetar şi la legătura lui cu „vînturile" solare (s-a observat o furtună magnetică în spaţiul interplanetar, provocată de norul de particule electrizate emise în timpul unei erupţii solare) precum şi la absenţa cîmpului magnetic al Lunii (Lunik II), la razele cosmice primare (repartiţia pe nuclee de atomi grei etc.).

Intensitatea radiaţiilor măsurate în timpul furtunii magnetice detectate la 1 IV 1960 era de ordinul a 5 la 50 röntgeni pe oră şi deci extrem de periculoasă pentru organismele vii, aproape tot atît de periculoasă ca în zonele de radiaţii din jurul Pămîntului, cu deosebirea că acestea nu mai pot fi evitate printr-o traiectorie convenabilă a rachetei.

Mai toţi sateliţii şi rachetele cosmice au fost prevăzuţi cu dispozitivul pentru detectarea ciocnirilor cu micrometeoriţi, obţinîndu-se date importante asupra frecvenţei ciocnirii cu micrometeoriţi de diferite mărimi. Ciocnirile sînt destul de rare (circa una pe metru pătrat şi în o sută de secunde cu micrometeoriţi mai mari ca 4 microni) şi nu prezintă un pericol special.

Unele din cele mai spectaculoase rezultate ştiinţifice obţinute cu rachetele cosmice şi cu sateliţii sînt cele în legătură cu fotografierea părţii invizibile a Lunii şi retransmiterea imaginilor prin televiziune de către Lunik III ca şi acelea biologice efectuate cu satelitul 2 sovietic, cînd s-a urmărit comportarea cîinelui Laika timp de opt zile. Fotografierea părţii invizibile a Lunii deschide calea de cercetare a corpurilor cereşti din imediata lor apropiere prin procedee de televiziune, iar experienţele sovietice de biologie cosmică au deschis drumul omului în cosmos realizat cu atîta strălucire la 12 aprilie a.c. de maiorul I. Gagarin.

Rezultatele ştiinţifice obţinute pînă acum sînt doar un început pe calea cercetării spaţiului cosmic „de la faţa locului" prin metoda măsurătorilor directe şi a experienţelor cosmice, căi care erau interzise astronomiei pînă acum cîţiva ani. Aci nu s-au putut aminti decît cîteva dintre rezultate cu aspect astronomic şi fizic, mai mult ca să se arate puterea noilor metode de cercetare. Depăşind limitele atmosferei şi cîmpului magnetic terestru, comunicîndu-se prin radio rezultatele măsurătorilor la milioane kilometri distanţă (recordul actual este de 36 milioane de kilometri), apropiindu-ne de corpurile sistemului solar şi debarcînd eventual pe ele, realizînd experienţe cosmice (comete artificiale, planete şi sateliţi artificiali, aurore polare etc.) astronomii asistă la o adevărată revoluţie a ştiinţei cerului.

Perspectivele ce se deschid cercetării sînt de-a dreptul uluitoare. Pentru cele mai multe din studiile cè se întreprind sînt suficiente măsurătorile făcute de diferite aparate lucrînd automat şi transmiţînd prin radio telemetrat datele culese. Prezenţa omului este de dorit dar nu este indispensabilă decît în debarcările pe Lună, Venus, Marte.

Sborul în lună

Omul trebuie să cerceteze cu spontaneitatea inteligenţii sale cosmosul, din rachete şi sateliţi, să controleze şi să completeze aparatura, care, oricît de perfectă este, nu poate reacţiona decît pentru anume scopuri precise pentru care a fost construită şi nu pentru situaţii noi. Totuşi prezenţa omului este legată de anume pericole încă neclarificate. Automatele pot fi trimise în sateliţi mai simpli şi nu este nevoie să se reîntoarcă.

Unele aprecieri preliminare dau pentru costul unei viitoare expediţii astronautice în Lună suma de 40 miliarde de dolari, cheltuielile făcute pînă acum pentru realizarea proiectului „Mercury" — care a dus numai la zborul suborbital de 15 minute durată şi 300 km distanţă — se cifrează la peste 350 milioane de dolari! Totuşi proiectele pentru zborul cosmic al omului către Lună, capătă pe zi ce trece o formă mai concretă. Americanii sînt cu cîţiva ani în urma sovieticilor, în special datorită lipsei rachetelor puternice. Racheta Redstone care a lansat pe comandantul Shepard, după înseşi aprecierile americanilor, este de 10 ori mai puţin puternică decît racheta folosită la lansarea maiorului I. Gagarin şi care avea 20 milioane de cai putere! Planurile publicate de americani s-ar putea să nu fie deloc realizate.

Sovieticii vor depăşi cu mult aceste planuri, aşa cum le-au depăşit şi pînă acum. Paralel cu dezvoltarea zborurilor cosmice spre Lună şi planetele apropiate se vor realiza adevărate observatoare solare, de raze cosmice etc., automate pe sateliţi artificiali masivi şi pe rachete cosmice. Unii din aceşti sateliţi vor prelua cu mai multă eficacitate sarcinile observatoarelor de înălţime terestră putînd urmări continuu, neîmpiedicaţi de vîntoase ca mări şi atmosferă, radiaţia de scurtă lungime a soarelui, raze X ca şi raze ultraviolete, particule electrizate solare, razele cosmice prin aer, unde radioelectrice care nu trec prin atmosferă etc. Astfel de sateliţi au şi început să fie realizaţi. Ei vor face „perturbarea" continuă a fenomenelor solare în special în vederea studiului legăturilor Soare-Pămînt. Între timp vor cîştiga o dezvoltare mare staţiile meteorologice, de comunicaţii şi de navigaţie prevăzuţi şi ei în planurile cosmice ale viitorului apropiat. Trebuie menţionat că au fost mai multe conferinţe naţionale şi internaţionale în ultimul timp (Stockholm, Florenţa, Moscova — Adunarea Generală a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. consacrată primului zbor al omului în Cosmos etc.) unde s-au dezbătut pe larg şi foarte documentat toate aceste probleme.

Uniunea Sovietică a lansat primul satelit artificial al Pămîntului, prima planetă artificială, primul corp care a atins Luna, prima staţie automată interplanetară călătorind spre Venus. Uniunea Sovietică este prima care a realizat zborul cosmic al Omului, rezolvînd cea dintîi atît problema lansării, cît şi a reîntoarcerii.

Liniile mari ale dezvoltării zborurilor cosmice în U.R.S.S. au fost publicate cu diferite ocazii. Astfel într-un articol din 21 iulie 1959 care a avut o mare difuzare (Pravda, Izvestia etc.) s-a arătat că există trei direcţii principale de dezvoltare: zborul sateliţilor în jurul Pămîntului, zborul spre Lună şi cunoaşterea Lunii, zborul în spaţiul interplanetar spre Venus şi Marte. În privinţa zborului sateliţilor în jurul Pămîntului, savanţii sovietici vor lărgi sfera de cercetări ştiinţifice cărora aceştia le sînt destinaţi şi anume prin realizarea sateliţilor artificiali permanenţi şi orientaţi. Aceşti sateliţi zburînd la mari înălţimi dincolo de limitele atmosferei terestre nu vor fi frînaţi de aceasta şi vor avea o durată de viaţă foarte lungă. Fiind orientaţi şi stabilizaţi ei vor putea fi folosiţi ca observatoare: se preconizează organizarea unui serviciu permanent al Soarelui care să urmărească radiaţia sa corpusculară şi de scurtă lungime de undă. Odată reuşită plasarea în orbită a unei nave cosmice cu om la bord, se va încerca prelungirea şederii omului pe o astfel de navă în zboruri mai lungi în jurul Pămîntului şi apoi crearea unei staţii interplanetare în vederile genialului precursor Ţiolkovski, care va permite unui număr mare de oameni să locuiască pe bordul ei şi care, eventual, fie se vor întoarce pe Pămînt, fie vor porni mai departe spre Lună, Venus, Marte. Trimiterea unei staţii interplanetare spre Venus, spre care a decolat deja un satelit greu, este o dovadă că ideea este realizabilă şi practică (consumul de combustibil mai mic). Zborul lui Gagarin, aşa după cum a arătat acad. M. V. Keldiş, deschide perspectiva realizării unor astfel de staţii. Zborurile spre Lună şi spre planetele Venus şi Marte sînt realizabile de U.R.S.S. deoarece aceasta posedă pe acum rachete extrem de puternice, care au lansat deja sateliţi de 6½ tone! Planuri sovietice pentru trimiterea unor tanchete automate de explorare a Lunii, cu telemetrarea datelor de măsură obţinute, au fost prezentate de mai multe ori. În articolul din iulie 1959 se scrie că „ne putem imagina într-un viitor, poate nu chiar atît de apropiat, omul va zbura în Lună"... iar „într-un viitor şi mai îndepărtat, în procesul cuceririi Lunii, putem concepe crearea unor staţii speciale pe Lună"...

Staţii interplanetare automate zburînd şi „aterizînd" pe suprafeţele planetelor mai apropiate sînt în stadiul realizărilor imediate, întrucît însăşi lansarea din 12 II a.c. din U.R.S.S. spre planeta Venus a inaugurat primul traseu cosmic spre o planetă a sistemului solar. Date mai precise, cînd omul va lua loc pe astfel de nave, nu au fost încă publicate. Deocamdată astfel de nave vor avea o aparatură lucrînd automat, încercînd şi aparate de televiziune, ca în cazul lui Lunik II.

Savanţii sovietici se preocupă şi de aplicaţiile practice ale sateliţilor artificiali. Astfel Acad. A. Nesmelanov a scris „Actualmente ştiinţa sovietică făureşte planuri în vederea folosirii sateliţilor pentru scopurile meteorologiei şi ale comunicaţiilor radio". De asemenea s-a menţionat de multe ori în presa sovietică ideea folosirii sateliţilor pentru asigurarea emisiilor de televiziune.

Într-o societate care construieşte comunismul, planificarea construcţiei economice merge în pas cu planificarea muncii ştiinţifice, de cercetare. Înmănunchindu-se toate sforţările societăţii, în ştiinţă, tehnică, industrie, efortul constructiv duce la succese sigure. Astfel şi măreţele planuri ale cuceririi Cosmosului făurite de oamenii de ştiinţă şi de tehnicienii sovietici se vor realiza întocmai şi cu depăşiri confirmînd încă o dată superioritatea noii orînduiri socialiste a lumii.

PARODII

Codiriştea *)

Ai în tine încrîncenarea bolovanului strivit
Şi muşcat şi mestecat în dinţi, cu-njurături,
N-o să uit niciîncînd că te-am agonisit,
Plină de pămînt străin, de lîngă-o poartă
fără-ncrustături.

Vii ca o căruţă de Brăila cu un cer pictată,
Hurducind spre zare verde-neagră-albastră
Soarta mea ţurcană-ncrîncenată
De mînia tarinei fără colastră.

Că icnea cîmpia largă cînd în latul
A o mie unul de pogoane —
Falcă nesătulă — trecea hatul
Şi-i rupea o mie de hartane...

Şi mă văd colţos, ca grebla, şi flămînd
Vînturîndu-mă prin bălţi de singe, cu Brezoi,
După zilele recoltei alergînd şi căzînd,
Cu picioare opincate de noroi.

...Cu păreri de rău amirosind a mirişte
Cat la smaltul tău lucios cum e cornul berbecului
Da, eu te iubesc, te iubesc codiriştе
Şi mi-e sufletul ca lăsatul secului...

Marin St. Sorescu

**) Din ciclul: „Stiluri şi tendinţe în poezia unor tineri" — Ion Gheorghe.*

CENESTEZIA
un element în fiziologia personalităţii

Prof. univ. Dr. Emil C. Crăciun
Directorul Institutului de anatomie patologică „Victor Babeş"

Biologii înţeleg prin CENESTEZIE informarea permanentă a centrilor nervoşi din creier despre condiţia de moment a organismului. Ca să ajungă la creier, informaţia se transmite pe calea fibrelor şi celulelor nervoase, parcurgînd întregul lanţ în subordine de centri neuro-viscerali (din organe), neuro-vegetativi (ganglioni şi centri ortosimpatici şi parasimpatici) şi nervoşi, adică măduva spinării şi creierul cu ganglionii şi centrii lor.

Informaţia provine de la „periferie", adică din tot organismul, afară de centrii nervoşi. Aceştia prelucrează, transformă în proces conştient tot ceea ce le parvine ca proces proprioceptiv, adică excitaţii care se nasc chiar în ţesuturile corpului şi se referă la condiţia lor de moment. Se adaugă, în oarecare măsură, şi procese, interceptive, adică excitaţii care provin de la mucoase (aparatul digestiv etc.) şi traduc situaţia acelor mucoase în interacţiune cu celelalte tunici (ale stomacului etc.).

Cu alte cuvinte, conştiinţa noastră „află", „ştie" oricînd **starea generală**, adică starea organismului. Constiinta mai este deci şi oglinda complexului de organe şi ţesuturi integrate în organism.

Exemplu de bună cenestezie? Este senzaţia de bine trupesc, de vioiciune, de bucurie organică, de efort, de muncă, de creaţie, de aport personal luminos şi franc.

Exemplu de rea cenestezie? Omul suferă oarecum, deşi nu-l doare nimic, deşi nu poate decela nimic obiectiv, nici o boală ori tulburare majoră.

Normal, în ceea ce numim stare de sănătate, la nivelul conştiinţei nu ajung însă informaţii despre ce anume fac diversele organe şi ţesuturi din corp. De exemplu, nu ştim nimic nici despre hematoza respiraţiei (adică încărcarea globulelor roşii cu oxigen); — nici despre regenerarea continuă a globulelor albe şi roşii în măduva osoasă; — nici despre mobilizarea hormonal-enzimatică a glicogenului din muşchi şi din ficat sub comandă neuro-hormonală în caz de activitate musculară intensă. Astfel de procese nu constituie material informativ, pentru centrii situaţi în scoarţa creierului şi în unele formaţii subcorticale. Din activitatea acestor centri rezultă apoi procesele conştiinţei. Oricît de importante sînt, pentru organism, acele funcţii ca şi structurile şi reacţiile fizico-chimice de suport, — conştiinţa le ignorează. Le-a ignorat întotdeauna, de cînd a început a licări procesul conştiinţei în lumea vieţuitoarelor. Pe acest temei deosebim funcţiile vegetative (respiraţie, digestie etc.), care menţin organismul, care îi asigură fiinţa, evoluţia de-a lungul întregului ciclu vital; — de funcţiile conştiente sau funcţii de relaţie (sensibilitate, motricitate etc.).

Cenestezia este de fapt informarea permanentă şi conştientă nu despre ce anume fac nenumăratele părţi ale organismului, ci despre cum se soldează, pentru organism, diversele trepte ale acelor activităţi, care decurg în lanţ rulant. Ne este tot mai bine cunoscut în special aspectul lor biochimic, felul cum decurg, de la simplu la complex şi invers, reacţiile care înmagazinează sau eliberează energie.

Savanţii sovietici au dat o deosebită atenţie acestor schimburi biochimice (metabolismului) din sistemul nervos. La noi, acad. Gr. Benetato a desvoltat asemenea cercetări cu ajutorul unei foarte ingenioase metode experimentale, numită metoda capului izolat. Metodele acestea de cercetare aplicate la studiul vieţii fac progrese neîncetate. În milioanele de ani de cînd există vieţuitoare pe pămînt, pentru toate părţile constitutive ale organismului, procesele acestea fundamentale s-au dezvoltat şi perfecţionat mereu, în interacţiune cu ambianţa. S-au statornicit astfel anumite structuri (de ex.: celule, fibre conjuctive) şi procese (de ex: transformările acidului citric).

Somn şi vise

Cenestezia, — proiecţia pe ecranul conştiinţei, — funcţionează nu numai în stare de veghe, dar şi în timpul somnului, — numai că proiecţia se face cînd pe realităţi, cînd pe vise, dîndu-li-se tonul minor sau major al organismului nostru în acel moment. Aşa că diferă net, ca fond cenestezic, somnul adînc şi egal, deplin odihnitor al unui organism relativ sănătos, — de somnul agitat, întrerupt, al celor cu tulburări de inimă, rinichi etc. Interpretarea ştiinţifică a viselor este încă incompletă. Marele nostru neurolog, profesor Gh. Marinescu, i-a dat o deosebită atenţie. Credem că trebuie ţinut seama de tipul de activitate nervoasă al fiecăruia, de cenestezia sa, dar şi de ceea ce s-ar putea numi „negativarea bandei conştiente", prin analogie cu ştergerea înregistrărilor pe o bandă de magnetofon. Cu alte cuvinte, înregistrările zilei se desfăşoară uneori în sens invers, adică de la real la acele deformări şi false precisiuni, cu instabilitatea caracteristică a viselor. De altfel, în condiţii patologice, cenestezia ia un colorit cu totul deformat de suferinţa fizică.

Chiar normal, între somn şi veghe sau invers, se ascute ori se estompează nuanţat, gradul de precisiune al acestei informaţii.

Fiziologia ne explică atari situaţii. Deosebim, de la I. P. Pavlov, mai multe tipuri de activitate nervoasă superioară. Deosebim, astfel, un tip de activitate puternică, în contrast cu tipul slab, cu tipul instabil. Metodele riguros cantitative ale „reflexologiei", — iniţiate şi perfecţionate de acest excepţional om de ştiinţă, — mereu dezvoltate de elevii şi continuatorii săi de peste tot globul, — ne permit astăzi să definim ştiinţific aceste valori biologice diferite ca activitate nervoasă superioară, tocmai prin randamentul şi eficienţa lor variabile de la un individ la altul. Vastele aplicări ale acestor concepţii moderne au pus pe baze noi întreaga medicină, ca şi psihologia şi sociologia, oferind, acestor ştiinţe, o metodă de cercetare cu totul nouă, unanim confirmată [1]).

Tonul major şi minor

Să revenim la cenestezie, adică la nivelul de moment al randamentului optim posibil. Este, oarecum punctul nodal, unde minunata automatizare biologică, neîncetat acumulată şi dezvoltată în cursul atîtor milenii, se leagă cu procesele în curs, de extremă actualitate, precum cele de adaptare şi dezvoltare socială, a căror legitate este tot aşa de riguroasă ca a proceselor biologice propriu-zise.

Tonul — major sau minor — al cenesteziei interesează uneori ca notaţie medicală pentru un anume pacient „ajuns în" sau „readus din" anume situaţie de sănătate. În afară de acest aspect verificat practic, interesează, pe plan biologic, acordul tonalităţilor majore şi minore integrate în viaţa socială. Concepţia despre viaţa socială ca fenomen obiectiv al naturii reprezintă, aşa cum se ştie, baza întregii noastre dezvoltări, fiind o cucerire decisivă pentru înscăunarea lumii noi pe care o construim. Pe bazele proceselor biologice proprii speciei umane, se elaborează apoi procese sociale. Se poate spune deci că socialul nu-i decît o parte din biologie, — anume: din biologia umană, aparţinînd unor milenii relativ recente, mai ales de cînd a apărut specia umană. S-ar putea spune că „homo" e „sapiens" pentru că e „socialis".

Cenestezia are desigur un rol important din acest punct de vedere. Angrenajul social din care face parte un anume individ, va primi de la acesta o colaborare proporţionată cu sănătatea sa, — deci în măsura unei bune cenestezii. Iată cum cenestezia reprezintă un indicator util pentru un optim randament, pentru o eficienţă maximă. Invers, defectuozităţile individuale semnalate cenestezic evident că trebuie ştiute, înţelese şi corectate în aşa fel, ca să nu sufere întregul complex social.

Ca ori şi ce percepţie, cenestezia poate fi dezvoltată, perfecţionată prin analiză, corelare, verificare.

Fiind vorba de percepţii, coloritul lor subiectiv trebuie corectat. O bună cunoaştere de sine, sub acest raport, presupune analiză şi verificare. Percepţiile permit indicaţii sigure numai dacă acordăm suficient atenţie acestui preţios indicator biologic, care este cenestezia.

Deprinderile de viaţă, mentalitate, felul preocupărilor se reflectă în calitatea cenesteziei, în anume disciplină impusă organismului nostru ca o trăsătură distinctivă pentru mediul social şi în condiţiile istorice în care ne dezvoltăm.

Euforia

Mai sînt alte două noţiuni care trebuie precizate în raport cu cenestezia.

Euforia înseamnă o senzaţie exagerată de bine. Euforic este individul care se simte neobişnuit de bine, în disproporţie cu sănătatea şi cu relaţiile dintre individ şi ambianţă. Buna dispoziţie nejustificată înseamnă sau o apreciere, o înţelegere greşită a situaţiilor, sau o denaturare — de moment sau de fond, — a simţului de orientare. Euforicul se depărtează de realitate. Scade în proporţie şi eficienţa lui socială. Dacă denaturarea este de moment, el se găseşte în perinormal, şi poate reveni la normal. Dacă denaturarea este durabilă, de fond, problema aparţine patologiei medicale. Pot interveni intoxicaţii accidentale, ori maniacale, ca şi autointoxicaţii.

Nu trebuie deci confundată percepţia justă, de bine organic, al cenesteziei normale, cu percepţia de fals-bine al euforicului.

Homeostazia

Homeostazia înseamnă menţinerea organismului şi subunităţilor sale la un anume nivel de coordonare. Intervin ajustări şi adaptări, în condiţiile unor foarte îndelungate integrări în ambianţă. Menţinerea se face în limite relativ înguste, ceea ce ne permite să definim, într-un fel ori altul, orice caracter biologic al unui organism anumit. După cum ţinuturile biologice nu sînt imuabile, tot aşa nici homeostazia lor nu rămîne strict aceeaşi. De ex., coordonatele encefalogramei, cronaximetriei sînt altele pentru copil şi pentru adult, pentru omul normal şi pentru cel bolnav, pentru o anume specie de animale cu sînge rece ori cald etc. Pe această cale, de asemeni, putem aprecia cantitativ deosebiri în funcţionalitatea sistemului nervos. Pe de altă parte s-a constatat, prin determinări riguros precise, folosind difracţia în raze X, că fibra conjunctivă prezintă aceiaşi periodicitate la omul şi la insectele de azi — dar şi la ţesuturile unui mamut descoperit recent în gheţurile Siberiei de nord. Cu alte cuvinte, un anume prototip morfofuncţional validat biologic, se poate menţine nenumărate milenii la specii animale cu totul diferite. Homeostazia corespunde prin urmare unor manifestări foarte variate, mai ales dacă ne referim la manifestări din sectoare şi etaje morfofuncţionale distante, ca cele mai sus amintite.

Pe măsura progreselor în măsurătorile biologiei cantitative, ne putem convinge de importanţa homeostaziei, ca principiu de organizare în lumea vieţuitoarelor.

Homeostazia se constată pentru manifestări tipic vegetative. S-ar putea aminti exemple referitoare la menţinerea, între anume limite, a temperaturii corpului nostru sau a tensiunii arteriale, sau o concentraţiei zahărului în sînge. Atari menţineri se fac prin interacţiunea unor factori de ţesut, de organ şi de organism. Intervin anume oscilaţii în raport cu momentul ciclului diurn (temperatura e mai mică dimineaţa decît după amiaza), funcţional (etate) etc. Homeostazia se află însă şi sub controlul necesităţilor ori preferinţelor noastre constituente. Locuinţele moderne „condiţionate" menţin pe cît posibil anume condiţii de temperatură, de aerisire, de lumină. Apare ca o preocupare a igienei, în marile centre urbane, menţinerea purităţii aerului, a unei ambiante fonice de anume calităţi şi intensitate etc. Intemperiile, aerul stătut şi zgomotul: aceste neajunsuri ale ambianţei tind să fie rezolvate „homeostatic" astăzi.

Însă cenestezia este astfel pusă în serviciul homeostaziei şi ambele în serviciul unui cît mai bun randament al activităţilor noastre.

Cenestezia presupune specii animale cu un sistem nervos diferenţiat, pe cînd homeostazia, bineînţeles, intervine la toate vieţuitoarele, indiferent de felul şi gradul evoluţiei lor.

Homeostazia este un caracter legat de ciclul evolutiv al unei anume specii. În cuprinsul acesteia, homeostazia funcţionează integral, — pînă la următorul salt calitativ de la o varietate ori de la o specie la alta.

Cenestezia şi viaţa de fiecare zi

Justa înţelegere a importanţei cenesteziei ajută pe deoparte să se realizeze un optimum pentru individ, considerîndu-l ca unitate în complexul social unde se manifestă. Pe de altă parte, chiar complexul social este astfel ameliorat. Interesul personal şi interesul colectiv corespund şi realizează condiţii superioare ca eficienţă. Dar aceasta numai dacă individul s-a integrat deplin în ambianţa socială.

Integrarea aceasta reprezintă o caracteristică a umanismului lumii noi, care se construieşte prin eforturile noastre conştiente. Menţinînd ceea ce este bun şi fertil, ameliorînd mereu cantitativ şi calitativ rezultatele, observînd neclintit orientarea justă, omenirea muncitoare şi paşnică ştie să înlăture ferm orice piedici dinăuntru sau din afară. Realizările lumii noi reclamă un tonus vital mărit, reflectat de cenestezie.

Ohlopkov, marele inovator sovietic al concepţiilor scenice, amintea recent: „Inovaţia îndrăsneaţă trebue să se sprijine puternic pe tradiţie". Bineînţeles aci este vorba de tradiţia iniţiată şi marcată de marii progresişti. Ca instrument al progresului social, oamenii muncii vor da rezultate cu atît mai bune, cu cît randamentul individual va fi ameliorat cantitativ şi calitativ.

În acest sens, cenestezia reprezintă un indice biologic care trebue folosit şi dezvoltat practic, la îndemîna oricui vrea şi înţelege cum să-şi controleze sănătatea.

Din punct de vedere practic, cenestezia nu necesită nici un fel de aparate, nici un fel de analize ori examene speciale. Ne dă prin urmare indicaţii cu atît mai folositoare ori şi cui. Bineînţeles, dîndu-i cuvenita atenţie, nu trebuie exagerat nici în sensul alarmei, ci o justă şi raţională înţelegere a oscilaţiilor proceselor de sănătate în cuprinsul zonei de normalitate — inclusiv perinormalul, dacă e corectat la timp. Toate procesele biologice prezintă anume oscilaţii în plus şi minus, deoarece ele se petrec după tipul reacţiilor chimice multi-moleculare.

Organizarea modernă de protecţie şi apărare a sănătăţii cuprinde măsuri şi pentru cazul cînd organismul nostru nu semnalează nimic anormal, căci, un proces de boală se poate dezvolta latent, fără nici un simptom. Pentru a preveni atari situaţii, s-a instituit examenul medical periodic de mase. Rezultatele sînt încurajatoare. Un exemplu: microradiografiile pulmonare ne ajută a depista şi tuberculoza, dar şi cancerul.

Fiziologia personalităţii poate astfel da un randament social tot mai bun, — adică tot mai bune perspective pentru calea spre fericire.

Un celebru savant sovietic, academicianul Nikolai Seminov, titular al premiului Nobel, defineşte astfel progresul social: „un maximum de fericire, pentru un maxim de oameni, — practic vorbind pentru toţi"[1]). El adaugă: „Ştiinţa de mîine va fi o operă eminamente socială"[2]).

1) Vezi: „L'Humanité" 1961, martţ 30 mai, pag. 2.
2) Id., ibid.

Tinere talente în „ŞCOALA CALOMNIEI"

Byron spunea despre Sheridan că a fost cel dintîi în orice treabă de care se apuca: pe vremea sa a scris cea mai bună operă *Duena*, cea mai bună farsă *Criticul*, cea mai bună comedie *Şcoala Calomniei* şi a ţinut cea mai bună cuvîntare în parlament (împotriva lui Hastings — jefuitorul Indiei).

Dacă se poate lua popularitatea drept criteriu, comediile lui ar trebui plasate imediat după Shakespeare. Din punct de vedere al dialogului de o deosebită strălucire, există puţine comedii superioare *Şcoalei Calomniei*. Se crede că propria lui experienţă de la Bath — unde a plecat tînăr fiind cu tatăl său — i-a sugerat subiectul acestei piese în care satirizează aristocraţia britanică de atunci. El biciuieşte ipocrizia şi apără cu mult curaj tineretul aparent prea liber, dar care ascunde sub masca unui aşa-zis desmăţ, o autentică noblete sufletească. Acest caracter satiric pune grele probleme tinerilor studenţi, viitori actori ai Institutului.

Nu ne vom ocupa aici de realizatorii maturi ai spectacolului. Irezistibilele situaţii comice şi dantelăria scîlpitorului dialog au fost scoase în relief cu toată priceperea de doi regizori experimentaţi: George Dem. Loghin şi Lucian Giurchescu. Scenografia ingenioasă şi costumele reuşite, deşi lăsînd de dorit în privinţa culorilor, de asemenea nu fac obiectul acestui articol.

Şi acum să trecem la „speranţele" teatrului nostru.

A fi autentic comic, a caricaturiza şi totuşi a nu cădea în şarjă neartistică, a fost o problemă veşnică pentru generaţii întregi de actori, rezolvată fericit de puţini. De aceea nu pretindem acestor „copii ai teatrului", plini de elan şi pasiune, să rezolve în mod desăvîrşit această problemă.

Cu toate acestea, Hudac Marian, student în anul IV, reuşeşte s-o rezolve pe deplin. Hudac Marian nu încearcă să joace. Trăieşte. Şi acesta e unul din secretele de a nu şarja. Hudac Marian nu face concesii publicului. De remarcat e faptul că în acest rol realizează un ritm interior cu totul diferit de ritmul rapid modern al personajului domnului Cannis, regele frînghiilor din „Centrul înaintaş". Aici reuşeşte să fie mototol, caraghios, tipul soţului care se cere să fie înşelat, personaj construit într-un ritm lent, atît în ceea ce priveşte mişcările scenice, cît şi în privinţa duratei cu care îi vin în minte ideile. Hudac Marian produce hohote de rîs, fără să şarjeze, datorită sincerităţii şi „plonjării" în rol.

„Plonjarea" în rol a fost excelent realizată la spectacolul de premieră şi de interpreta rolului lui Lady Teazle, studenta Paula Chiuaru, care a înţeles bine rolul. Scena de ceartă între soţ şi soţie stîrneşte aplauze binemeritate la scenă deschisă. În aceeaşi scenă reuşeşte adesea să mute centrul de greutate şi atenţia spectatorilor de la Lordul Teazle la Lady Teazle, ceea ce, cu un partener ca Hudac, constituie o performanţă.

Dar să ne întoarcem la problema limitei dintre comic şi şarjă. Ceilalţi trei talentaţi viitori actori de comedie: Cătălina Murgea, Adriana Florescu şi Marin Moraru sar cîteodată peste această graniţă. În special interpreta doamnei Candour („doamna Candoare") Adriana Florescu, care deşi dovedeşte bogăţie de mijloace artistice, uită pe alocuri să păstreze masca de candoare absolută pe care o impune însuşi numele personajului, trecînd în şarjă. Interpreta doamnei Sneerwell („doamna Zeflemea") e un alt serios talent de comedie. Jocul ei creşte calitativ de la spectacol la spectacol. Cătălina Murgea reuşeşte să-şi încorseteze mimica bogată într-o expresie de distincţie voită, necesară unei lady şi să demaşte prin izbucniri de autentic nerv dramatic caracterul de viperă al acestei creaturi din aşa-zisa lume bună. Marin Moraru, interpretul lui Crabtree, bătrînul care aproape se înăbuşe de plăcere cînd îşi poate calomnia semenii, este acelaşi cu prezentatorul execuţiei din „Centrul înaintaş". Amîndouă rolurile au fost interpretate cu talent. Şi-a compus însă în ambele roluri „măşti" şi „voci" cam asemănătoare. Gheorghe Şerbina realizează rolul lui Sir Benjamin, autorul epigramelor, cu talent.

Nu înseamnă că în rolurile necomice nu se relevă şi alte talente. O mare deosebire de ritm interior de la un rol la altul, se observă şi la interpretul unchiului Oliver Surface venit din Indii. De unde în rolul licitatorului din „Centrul înaintaş" Constantin Cristescu joacă într-un ritm viu care aminteşte transmisiunea meciurilor de fotbal, aici aduce un ritm liniştit, calm. Trebuie să fie atent însă la unele mişcări ale corpului şi mîinilor, cam tinere faţă de capul „compus". Vasile Gheorghiu, realizează pe Joseph Surface cu nerv, voce, dicţiune şi mişcare de actor format, ca şi în Hamlet din „Centrul înaintaş". Interpretul lui Charles Surface, C. Drăgănescu, deşi reuşeşte să fie sincer şi cinstit, cum îi cere rolul, e totuşi cam autohton. Micul rol de compoziţie al portărelului din „Centrul înaintaş" degenerat, fără dinţi şi ticălos, este realizat de către el cu mult mai multă imaginaţie şi ingeniozitate. Ioana Manolescu, în rolul personajului pozitiv Maria, aduce pe lîngă farmec scenic, o îmbinare de cinste şi ironie, care face ca personajul pozitiv, cam liniar, să se armonizeze totuşi cu cele negative comice, scrise cu mai multă savoare.

Mai slabă este scena licitaţiei portretelor de familie, acasă la Ch. Surface.

Spectacolele Institutului de Teatru sînt jucate cu tot elanul tinereţii, cu pasiune pentru muncă, ca şi cînd de fiecare rol, ar depinde toată viaţa studentului respectiv şi acest focar de entuziasm luminează şi încălzeşte sala.

Irina Dall

O revanşă strălucită — BOTVINNIK — TAL 13:8!

SPORT

Iată un fapt fără precedent în istoria şahului: Botvinnik a recucerit pentru a doua oară titlul mondial! În afară de Alehin, nici un alt campion mondial n-a mai reintrat în posesia titlului şi a rivnitei cununi cu lauri. Tabela campionilor lumii arată astfel acum: Steinitz (1886—1894); Lasker (1894—1921); Capablanca (1921—1927); Alehin (1927—1935); Euwe (1935—1937); Alehin (1937—1946); Botvinnik (1948—1957); Smislov (1957—1958); Botvinnik (1958—1960); Tal (1960—1961); Botvinnik (1961— ?).

Au trecut exact 75 de ani de cînd Steinitz a devenit — oficial — campionul lumii. Acest „război de... 75 de ani" a fost dominat de reprezentanţii strălucitei şcoli ruse de şah Alehin. Botvinnik, Smislov şi Tal care au cîştigat 7 din cele 11 cununi de lauri cîte s-au decernat pînă acum. Ei îşi păstrează an de an zdrobitoarea superioritate în toate competiţiile la care participă şi astăzi, în zilele noastre, acest lucru este infinit mai greu decît în urmă cu cîteva decenii, cînd numărul şahiştilor de talie mondială era destul de mic şi cînd campionatele şi concursurile erau organizate numai în funcţie de... interese financiare. Prin fel de fel de strategeme, deţinătorul titlului putea amîna meciul cu pretendentul la supremaţie. Meciul Lasker-Rubinstein nu s-a disputat niciodată, numai fiindcă primul voia ca partidele să se joace dimineaţa, în timp ce Rubinstein nu voia să joace decît după amiază!

Alteori, vreun hotelier necăjit, care nu avea clienţi, trimitea cîteva adrese celor mai mari şahişti, organiza un turneu şi îşi asigura clientela pe vreo cîteva luni. Evident, pe atunci era mai uşor să păstrezi mulţi ani titlul de cel mai bun şahist al lumii. Lasker a fost campion mondial vreme de 27 de ani!

Ce s-a întîmplat în meciul recent încheiat la Moscova, Mecca şahului, cum spune Euwe? „Bătrînul" Mihai Moiseevici Botvinnik a început meciul cîştigînd prima partidă. Tal a egalat, dar Botvinnik a cîştigat în partida a 3-a şi şi-a mărit sistematic avantajul, cucerind o victorie detaşată. A cîştiga 10 partide la Tal într-un singur meci, părea, înainte de meci, practic imposibil. Jocul ştiinteietor al profesorului de literatură din Riga, forţa sa combinativă păreau arme care îi făceau invulnerabil. Se conta pe faptul că şi vîrsta îl va împiedeca pe Botvinnik să susţină un meci care cere o mare rezistenţă fizică şi psihică. Răsturnînd toate pronosticurile, Botvinnik a jucat extrem de decis „la victorie" a demonstrat din nou că este imbatabil în finaluri ori în analiza „acasă", că poate să concretizeze avantaje... microscopice, neocolind însă atacurile spectaculoase, combinaţiile subtile.

În ciuda faptului că presa mondială îi prezicea o nouă înfrîngere, Tal a făcut înainte de meci declaraţii pline de modestie şi mai ales, pline de respect faţă de jocul lui Botvinnik, care la Olimpiada de la Leipzig a cîştigat partide de „zile mari".

Am răsfoit zilele acestea un ziar romînesc din aprilie a.c. în care fruntaşii şahului nostru făceau pronosticuri. Campionul ţării, Florin Gheorghiu, înfocat admirator al lui Tal „se temea" că bate Botvinnik, Troianescu şi Ciocîltea pronosticau de asemenea o victorie a lui Botvinnik, iar Drimer şi Ghiţescu erau convinşi de succesul lui Tal. Ghiţescu era foarte categoric: „Cîştigă Tal. Pentru mine a fost de-a dreptul o surpriză că Botvinnik l-a mai provocat în meci-revanşă pe învingătorul său".

Trebuie să spunem că declaraţia lui Ghiţescu ne-a surprins. „Pentru noi a fost de-a dreptul o surpriză" că un şahist talentat, cu multe galoane sportive a putut să se exprime cu atîta uşurinţă.

Au trecut puţine zile de cînd Tal s-a ridicat de la masa de joc pentru a-l felicita — ce-l dintîi — pe Botvinnik, pentru victorie. Cîteva ore mai tîrziu, ei sărbătoreau evenimentul într-unul din marile restaurante moscovite.

*Fără îndoială

ANTOLOGIA POEZIEI ROMÎNEŞTI ÎN LIMBA ITALIANĂ

O cunoscută editură italiană a publicat de curînd în traducerea lui Mario de Micheli şi Dragoş Vrînceanu, o antologie a poeziei romîneşti în limba italiană. Antologia este o adevărată istorie o poeziei romîneşti, în care-şi află locul, în ordine cronologică, cele mai de seamă valori lirice din patrimoniul nostru literar. În felul acesta poezia românească poate fi cunoscută nu ca un simplu fapt, izolat, ci ca un proces în întreaga lui dezvoltare.

Autorul prefaţei, Salvatore Quasimodo, laureat al premiului Nobel, reuşeşte să sesizeze şi să redea în fraze care dovedesc un puternic spirit de sinteză, esenţa poeziei romîneşti, încadrarea ei în evoluţia generală a poeziei europene, scoţînd totodată în relief specificul, trăsăturile ei distinctive. Quasimodo desprinde două caracteristici principale din poezia românească : pe de-o parte, baza ei folclorică, pe de altă parte, faptul că, spre deosebire de celelalte literaturi europene, ea se opreşte în primul rînd, nu la explorarea eului, la studierea şi disecarea sentimentelor şi a contradicţiilor sufleteşti ci la zugrăvirea lumii externe, cu toate problemele majore ale epocii, ţării şi poporului său. „Poezie tînără, născută din inspiraţia populară, în ceva mai mult de un secol, ea a dăruit literaturii europene numele unui Eminescu, al unui Arghezi. ...Poeţii dau întotdeauna o interpretare a istoriei şi aezii acestei naţiuni de amintire latină dau puţină importanţă metamorfozei lăuntrice şi individuale, pentru a se opri, fără a deveni visători, la natura tragică a luptelor lor sociale, politice, civile".

Ca şi Salvatore Quasimodo, Mario de Micheli, unul din cei doi traducători ai poeziilor, care semnează o introducere vastă şi amănunţită, avînd la bază o viziune justă asupra dezvoltării literaturii romîne, subliniază ca esenţial în poezia noastră substratul ei folcloric, profunda inspiraţie populară care a stat la baza celor mai valoroase opere poetice ale lui Alecsandri, Eminescu, Arghezi, Beniuc. De Micheli califică poezia populară drept „un adevărat tezaur poetic... care e, fără îndoială, unul dintre cele mai bogate şi sugestive din Europa".

Încercarea lui De Micheli de a prezenta pe scurt o istorie a poeziei romîneşti de la începuturi pînă în zilele noastre este cu atît mai reuşită, cu cît autorii şi operele nu sînt comentaţi izolaţi, ca simple individualităţi, ci în strînsă legătură cu complexul condiţiilor sociale care i-au produs. Autorul apreciază din plin lirica zilelor noastre, faptul că poeţii se inspiră din realitatea imediată a patriei lor, că operele lor militante lansează zi cu zi mesaje noi, chemări adresate poporului lor şi întregii omeniri la lupta pentru realizarea celor mai umane idealuri.

Avînd la bază ideia că valoros în literatură este tot ceea ce conţine idei progresiste, participare intensă la realităţile vremii, autorii prezentei antologii au publicat tocmai operele care prezintă aceste trăsături. Totodată, în alegerea acestor opere, au ţinut seama şi de gradul lor de reflectare a specificului nostru naţional, traducînd poeziile în care culoarea locală, atmosfera, oamenii, locurile aparţin prin toate fibrele lor ţării şi poporului nostru. După aceste două criterii la care se adaugă, desigur şi cel al realizării artistice, au fost selecţionate, de pildă, din poezia populară : „Miorita" şi „Doina" — unde specificul nostru naţional este mai prezent ca oriunde — sau „Toma Alimoş", reprezentativă pentru conţinutul ei puternic social. În funcţie de aceleaşi criterii, au fost selecţionate, ca semnificative pentru creaţia paşoptistă, profeticul „An 1840" al lui Gr. Alexandrescu, poeziile de protest social ale lui Bolliac sau cele profund patriotice scrise de Alecsandri, iar pentru creaţia marilor clasici de mai tîrziu, Eminescu sau Coşbuc, poezii ca „Împărat şi proletar", „Luceafărul", „Noi vrem pămînt".

Spaţiul considerabil rezervat liricii noastre noi, reprezentată de poeţi cunoscuţi şi apreciaţi de mult peste hotarele patriei, ca Tudor Arghezi, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Maria Banuş, Dan Deşliu, N. Labiş, se datoreşte de asemenea faptului că cele două criterii, al conţinutului social şi al specificului naţional îşi găsesc în această poezie cea mai desăvîrşită îmbinare.

Grija pentru prezentarea unei opere cu conţinut reprezentativ se împleteşte cu preocuparea traducătorilor de a da o formă cît mai desăvîrşită, de a căuta în limba italiană corespondenţe apropiate de expresiile romîneşti, astfel încît culoarea, atmosfera specifică ce se degajă din aceste poezii să se menţină nealterate în versiunea lor italienească.

Traducătorii au reuşit în cea mai mare măsură să realizeze, chiar în poeziile cele mai dificile din punct de vedere al traducerii, tălmăciri de bună calitate, în care grija permanentă pentru ca fiecare cuvînt sau expresie să-şi găsească cea mai fericită echivalenţă în limba italiană se face îndeosebi simţită. Cităm astfel „Miorita", „Toma Alimoş" şi în special poezia „Foaie verde", care reţine atenţia prin ritmul şi muzicalitatea ei deosebită, foarte apropiate de tonul versiunii romîneşti. În versurile eminesciene atenţia a fost îndreptată mai ales în direcţia căutării cuvintelor celor mai potrivite care să exprime gama atît de nuanţată a sensurilor, profunda lor semnificaţie ; în poeziile lui Coşbuc, traducătorii au căutat să păstreze atmosfera de naturaleţe şi simplitate. Deosebit de izbutite ne apar traducerile din lirica actuală. Se remarcă astfel poeziile „Testament", „Cîntec de leagăn", „Psalm", „Umbra" de Tudor Arghezi ; „Cîntec" de Zaharia Stancu ; „Din umbră" de Mihai Beniuc ; „Ecou" de Dan Deşliu.

Putem deci conclude că Antologia poeziei romîneşti tipărită în Italia este o prezentare reuşită din toate punctele de vedere. De altfel despre aceasta ne asigură însuşi Salvatore Quasimodo : „Italienii vor citi această carte ca pe o descoperire, ca măsură a glasului unui popor care vrea să fie ascultat şi în infinitul timpului gingăşiei umane şi în acela aspru al civilizaţiei cucerite zi cu zi".

Adriana Vanci

ŞTIRI EXTERNE

● *Recenzînd traducerea în limba franceză a unui volum de povestiri de Mihail Sadoveanu, Mireille Boris consideră în „L'Humanité" că marele nostru scriitor „te face să te gîndeşti la Gerard de Nerval din „Sylvie" şi din „Chansons et légendes du Valois", care cerea ca „bunii poeţi moderni să folosească inspiraţia naivă a părinţilor noştri şi să ne dea, aşa cum au făcut şi poeţii altor ţări, o mulţime de mici capodopere care se pierd pe zi ce trece odată cu memoria şi cu viaţa oamenilor din vremurile trecute". Ca şi Nerval, adaugă autoarea, „Sadoveanu deşteaptă în noi unde de farmec şi de nostalgie : dar numai dacă posedăm afinităţile cerute, dacă sîntem în acelaşi timp şi „paseişti" şi „progresişti".*

● *Cunoscutul poet haitian Jacques-Stephen Alexis, care a vizitat ţara noastră, a fost arestat şi supus unui regim de torturi în închisorile dictaturii lui Duvallier. Nu este primul scriitor care pătimeşte pentru ideile sale de libertate în zona Mării Caraibilor. Dar faptul că zona aceasta a devenit un vulcan în erupţie ne face să sperăm că Jacques-Stephen Alexis va încheia seria martirilor pe care i-a dat literatura în acest sector al Americii latine.*

● *Scrisori inedite ale lui Fadeev, articole uitate ale acestuia în ziarele şi revistele din Extremul Orient precum şi amintiri ale colegilor şi prietenilor din copilărie şi tinereţe au apărut într-un volum închinat memoriei autorului „Înfrîngerii", publicat de „Editura pentru literatură" din Vladivostok.*

● *Cincizeci de poeţi ruşi au alcătuit o cuprinzătoare şi reprezentativă „Antologie a poeziei estone" în două volume publicate de „Goslitizdat". Este prima lucrare de acest fel care îmbrăţişează cele mai importante manifestări ale poeziei estone, de la străvechile cîntece populare, pînă la poeţii contemporani.*

● *Între 28 mai şi 4 iunie a avut loc în Ungaria tradiţionala „Săptămînă a Cărţii". Cu această ocazie au apărut 62 opere într-un tiraj total de 900.000 exemplare. Dacă adăugăm cele 222 titluri apărute în ultimele săptămîni care au precedat acest eveniment cultural, rezultă că s-au pus la dispoziţia publicului aproximativ 2 milioane de exemplare.*

● *Problema relaţiilor între părinţi şi copii şi educaţia tinerei generaţii constituie subiectul unei noi piese prezentate de teatrul „Iozsef Attila" din Budapesta. „Dreptatea vine la domiciliu" de Kallai Istvan dezbate problema delicată a schimbărilor intervenite în relaţiile dintre generaţii ca rezultat al transformărilor radicale din societate.*

● *Mai bine de două decenii Maxim Gorki şi Romain Rolland au corespondat în mod regulat. Scrisorile lor oglindesc toate marile probleme politice şi morale ale secolului, pe care nu l-au privit numai ca spectatori, ci şi ca factori activi. Cele mai importante scrisori vor apare în curînd în colecţia „Cahietele Romain Rolland" editate de „Albin Michel" (Paris).*

● *În cursul anului trecut s-au vîndut în Polonia 70 milioane de cărţi, la o valoare totală de 983 milioane zloţi. Cele mai cerute au fost cărţile de specialitate precum şi cele de popularizare ştiinţifică.*

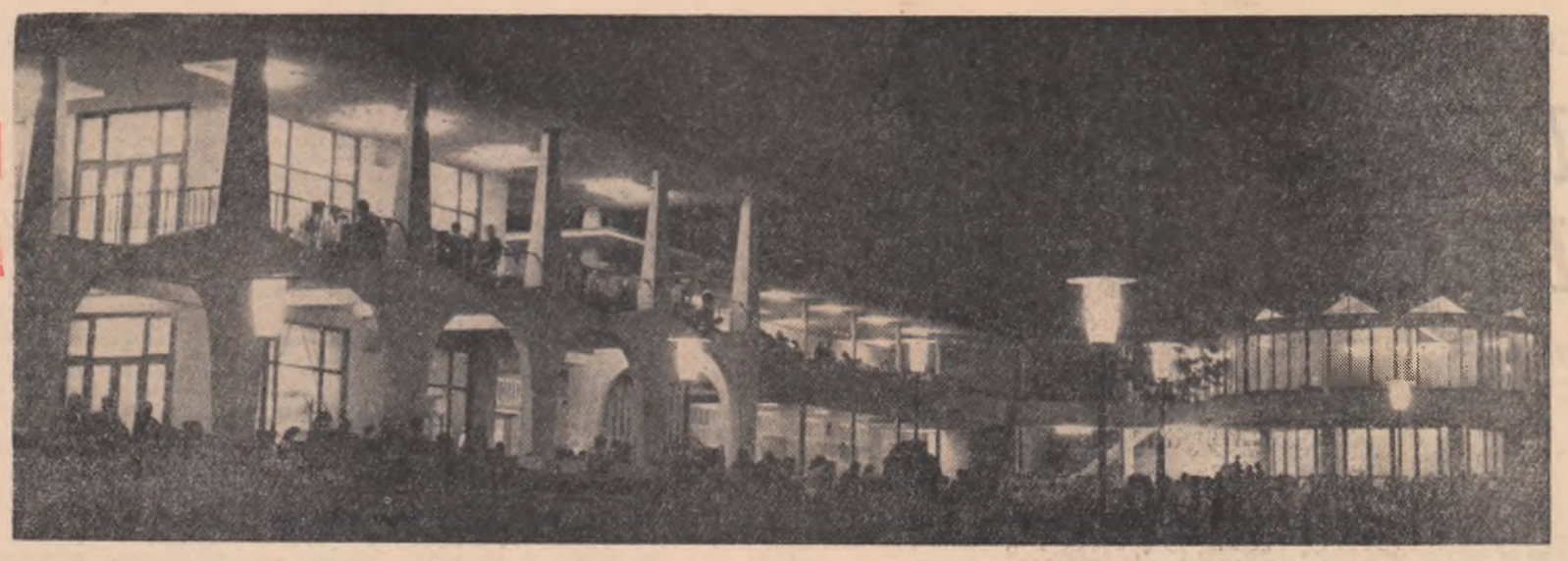

Seară la Mangalia

UN AMERICAN NELINIŞTIT: ALLEN DULLES

Ultimele evenimente de pe arena internaţională, fie că s-au petrecut în Laos sau pe coastele cubane, în Coreea de Sud sau în Algeria, au înviederat peste tot intervenţia serviciului american de spionaj. Îmbinînd într-un mod curios arta de a fi prezent pretutindeni şi imposibilitatea de a pricepe pulsul vremii, temperatura opiniei publice, spionajul american se menţine, de la moartea preşedintelui Roosevelt, pe o poziţie hotărîtoare în viaţa politică a Statelor Unite. Cel care a făcut din spionaj o pirghie a diplomaţiei americane speculînd psihoza „primejdiei unui atac prin surprindere" şi a reuşit să se menţină, în ciuda repetatelor eşecuri zgomotoase şi a schimbărilor prezidenţiale, este Allen Dulles, un om despre care se vorbeşte mult, dar despre care se ştiu în general destul de puţine. Rîndurile de mai jos urmăresc să pună în lumină pe lîngă biografia acestui faimos personaj şi unele date mai puţin cunoscute cu privire la activitatea lui nefastă.

Un politician in faşă...

Cel care avea să devină „spionul nr. 1" sau „superspionul" Americii, omul căruia

Allen Dulles, alias „Mister Bull", conducătorul spionajului civil american.

reclama i-a creeat reputaţia că „apără interesele lumii libere", s-a născut în aprilie 1893, în familia unui pastor presbiterian din Watertown, un orăşel din statul New York. Viitorul mare om de afaceri şi trăgător de sfori a fost botezat cu nume lung şi pompos, după tradiţiile nobiliare ale familiei : Allen John Robert William. Într-adevăr, membrii familiei Dulles jucaseră şi mai voiau să joace un rol marcant în viaţa politică a Statelor Unite. Bunicul său din spre mamă, John Watson Foster şi unchiul său, Robert Lansing, au fost secretari ai Departamentului de Stat. Un alt unchi, John Wels, a fost ambasador la Londra. Iar fratele său, John Foster Dulles, a fost al treilea Secretar al Departamentului de Stat pe care l-a dat familia.

Se pare că tînărul Allen vădea dispoziţii politice precoce. Disputele auzite în casa părintească i-au dat aripi prematur. Pe vremea războiului Angliei împotriva burilor, politicianul de opt ani a mîzgălit o broşură, pe care familia, deosebit de mîndră, a imprimat-o cu toate greşelile ei gramaticale. „Anglia încearcă să declare război tuturor ţărilor mici. Ea nu îndrăzneşte însă să atace nici Rusia şi nici China. Sper că burii vor cîştiga, pentru că dreptatea este de partea lor şi nu a britanicilor" afirma atunci diplomatul în faşă. Era de altfel, după cum se vede, mult mai lucid decît la adîncă maturitate şi poate, dacă ar fi rămas la concepţiile copilăriei, politica externă americană n-ar fi înregistrat eşecurile răsunătoare din zilele noastre.

...Si un spion precoce

Micul diplomat era crescut în atmosfera religioasă a familiei. Dar, paralel cu atracţia politică şi cu „frica lui Dumnezeu", Allen vădea şi un alt soi de aptitudini. Colegii începuseră să-l porecleaască „Pinkerton". Numele aparţinea unui faimos detectiv popularizat de romanele în fascicole şi nu era aplicat fără rost ultimului vlăstar al familiei Dulles. Acesta înfiinţase printre colegi o „bandă". Numele ei era „Mîna invizibilă" şi ţelurile ei erau persecutarea copiilor negri şi şantajarea profesorilor, pentru obţinerea notelor mari şi trecerea examenelor.

A doua specialitate a lui Allen Dulles, debuta şi ea sub auspicii promiţătoare. Studentul de mai tîrziu a traversat oceanul, a cutreerat cîteva ţări europene, a luat contact cu diferite cercuri, de la oameni de afaceri pînă la spioni, a fost amestecat în aventuri sentimentale şi în încurcături delicate, aşa că, printre colegii săi parizieni, se statornicise părerea că „Allen iubea tot : gloria, banii, filosofia, distracţiile şi, mai presus de toate, conspiraţia".

După ce şi-a încheiat — dealtfel cu cele mai înalte distincţii — studiile de istorie şi filozofie la universitatea din Princeton, Allen Dulles a plecat pentru un an în India, la Allahabad, ca profesor de limbă engleză la o şcoală de misionari. Dar se pare că această funcţie oficială ascundea pe o a doua, uşor de bănuit : era prea des văzut, în vacanţe, pe coridoarele Ministerului de Justiţie, ale Departamentului de Stat şi în compania unor persoane a căror apartenenţă la serviciile de spionaj nu era discutabilă.

Diplomat şi jurisconsult

În 1916, cu un an înaintea intrării Statelor Unite în primul război mondial, Allen Dulles a intrat în serviciile Departamentului de Stat. Primul său post a fost la Viena. Prima sa misiune secretă era să ia legătura cu acele cercuri politice şi ofiţereşti din fosta monarhie habsburgică, dispuse să rupă alianţa cu Germania şi să iasă din război. La Viena a luat contact cu prinţul Max Egon de Hohenlohe, care avea să joace un rol determinant în istoria desfăşurării evenimentelor din Austria.

Un an mai tîrziu, îl găsim pe tînărul Dulles la Berna, adică în centrul reţelelor de spionaj continental. Strîngea date referitoare la sud-estul european şi lega contacte care aveau să-i servească în cel de al doilea război mondial. A participat, ca membru al delegaţiei americane, la tratativele de pace de la Versailles, a fost după aceea prim secretar de ambasadă la Berlin (1919-1920).

Se pare însă că viaţa diplomatică, şi în special veniturile, nu-l mulţumeau. Reîntors la Washington, a studiat dreptul şi a cerut mîna fiicei profesorului Todd de la Universitatea din Columbia. Se spune că, răsfoind catalogul bibliotecii universitare, pentru a vedea care sînt operele viitorului său ginere, Todd a găsit doar însemnarea : „Dulles, Allen W. : *The Boer War*" — cartea pe care diplomatul o scrisese la vîrsta de opt ani. Autorul ei avea atunci 29 de ani şi devenise şeful secţiei Orientul apropiat din Departamentul de Stat.

Allen Dulles a părăsit însă serviciul său şi a intrat la firma internaţională a juriştilor „Sullivan and Cromwell", unde fratele său, John Foster, era coproprietar. Flerul deosebit îl făcuse pe Allen să aleagă o nouă carieră, folositoare nu numai pentru veniturile sale ci şi pentru relaţiile pe care i le procura în lumea marei finanţe. Într-adevăr, a făcut într-un timp record o carieră ameţitoare şi este incontestabil că numai aptitudinile lui de om de afaceri l-au înălţat pînă la rangul de adjunct al preşedintelui vestitei bănci internaţionale „Schroeder".

Ca jurisconsult al guvernului american, a participat la conferinţa navală a celor trei puteri (1927) şi la lucrările conferinţei de dezarmare de la Geneva (1932-1933). Şi, amintindu-şi de debuturile sale de scriitor politic, a redactat în colaborare cu Hamilton Fish Armstrong, un fost coleg de studenţie, devenit redactorul şef al revistei „Foreign Affairs", două cărţi de actualitate : „Putem fi neutri ?" *(Can we be neutral?)* şi „Poate rămîne America neutră ?" *(Can America stay neutral ?)*. Apărute în preziua celui de al doilea război mondial şi oglindind interesele marilor monopoluri, cele două volume pledau pentru intervenţia Americii în războiul care bătea la uşă.

Cele două feţe ale lui Janus

Participarea Statelor Unite, apărea jurisconsultului şi omului de afaceri nu ca o sprijinire a dreptăţii împotriva barbariei naziste, ci ca un mijloc nebănuit de profituri. Profituri din înarmarea Germaniei, profituri din înarmarea aliaţilor. Într-adevăr, aşa cum arăta revista „Newsweek", Dulles a fost unul dintre iniţiatorii şi sprijinitorii investiţiilor de capital în economia Germaniei postbelice între 1930 şi 1936. Terenul era de altfel gata pregătit. Reprezentantul în Germania al biroului de avocatură „Dulles — Westrick" nu era decît baronul Schroeder, unul din „fuehrerii" economiei germane, parterenul casei bancare „Schroeder" din New York, din a cărei conducere făcea parte Allen Dulles. Acesta a dovedit, cu prilejul afacerilor sale cu Germania, atîta energie şi ingeniozitate, încît a început să se vorbească despre el ca de un maistru al subtilităţilor în cercul celor 200 familii americane.

Omul care putea fi văzut smerit în strana bisericii era de pe atunci considerat capabil de orice, bineînţeles, sub perdeaua etichetei, care să îndepărteze bănuielile şi să favorizeze alibiul.

A fost candidat fără noroc în alegerile pentru Congres din 1938. Tot fără noroc a condus în 1940 printre cetăţenii americani naturalizaţi, proveniţi din Europa orientală, campania electorală a candidatului la preşedinţie Wendell Willkie. Cunoştinţele şi relaţiile făcute atunci printre polonezi, unguri, cehi şi romîni, urmau să-i fie utile 15 ani mai tîrziu, cînd avea să-şi organizeze reţeaua de spionaj în spatele „cortinei de fier".

Mister Bull intră in acţiune

Allen Dulles a înţeles, după primele eşecuri, că este mai bine să acţioneze în umbră, fără ca să se pronunţe hotărît de partea vreuneia din părţi şi să lase „politicienilor entuziaşti" laurii de „salvatori ai Americii".

Consilier al Casei Albe pentru problemele europene, Allen Dulles a revenit definitiv la vechea sa sferă de preocupări odată cu intrarea Statelor Unite în cel de al doilea război mondial, pe care l-a prevăzut, pe care a contat şi la care a contribuit efectiv prin ajutorul dat economiei naziste în ascensiune. Cunoscut ca „Mister Bull", el a preluat în octombrie 1942 conducerea secţiilor europene ale O.S.S.-ului cu sediul la Berna. Această fază avea să se termine cinci ani mai tîrziu cu „Medalia de merit" şi cu ordinul de zi al preşedintelui Truman : „În decurs de un an, d. Dulles a înjghebat o reţea de informaţii ,capabilă de acţiune, care are sute de informatori şi agenţi pînă adînc pe teritoriul Germaniei, Cehoslovaciei, Jugoslaviei, Bulgariei, Ungariei, Spaniei, Africii de nord, reţea de informaţii care a cuprins întreaga Franţă, Italie şi Austrie".

Se ştie azi cu precizie că activitatea de spionaj a lui Allen Dulles nu urmărea numai culegerea de date, ci şi organizarea unei conspiraţii împotriva Uniunii Sovietice. Activitatea sa viza încheierea unei înţelegeri separate cu Germania hitleristă, sabotarea înaintării trupelor sovietice şi ocrotirea rămăşiţelor

Eleanor Dulles, iniţiatoarea provocărilor împotriva R. D. Germane.

naziste, totul camuflat sub lozinca „pericolului comunist", atît de scumpă lui Hitler şi Goebbels. Aşa cum arată documentele arhivei Direcţiei generale S.S. a securităţii Reichului, publicate în „Timpuri Noi", „Mister Bull" a dus timp de trei luni tratative la Berna şi Geneva cu reprezentanţii lui Hitler şi Himmler (între alţii şi cu prinţul de Hohenlohe, vechea cunoştinţă vieneză, devenit conspirativ „Pauls". Ca reprezentant oficial al preşedintelui S.U.A. şi neoficial al monopolurilor americane, Mister Bull a arătat hitleriştilor că, dacă şi-ar fi îndreptat în 1939 lovitura în spre răsărit şi nu în spre apus, Statele Unite ar fi fost acum cu ei ; că americanii ar recunoaşte o heghemonie industrială a Germaniei în Europa, că o Germanie federală legată de o confederaţie danubiană ar constitui o garanţie pentru „ordinea şi refacerea Europei centrale şi răsăritene".

Deşi în solilocviile lui religioase, Dulles pare a se fi consultat „cu cel de sus" şi cu reprezentantul acestuia pe pămînt, Papa de la Roma — pe care l-a vizitat în cîteva rînduri în această perioadă — cu toate rugile cardinalului Spellman, un bun şi vechi prieten al lui Dulles, planurile acestuia au eşuat.

După dezbrăcarea pelerinei

Salvele „Katiuşei", drapelul sovietic de pe Reichstag, anunţau victoria. Abandonînd sediul elveţian, Mister Bull leapădă pelerina şi masca şi începe să cutreere Europa pentru cîştigarea unor poziţii favorabile, pentru achiziţionarea de date şi documente necesare organizării unei noi reţele conspirative pe scară mondială, pentru captarea oamenilor necesari acesteia.

Vechile metode îşi trăiseră traiul. Se impunea o reorganizare a serviciilor americane de spionaj, mai multe şi de multe ori în divergenţă. La 26 iulie 1947, pe lîngă Consiliul Naţional al Securităţii Statelor Unite a luat fiinţă un organ unic centralizat, Agenţia Centrală de Informaţii (CIA), sub conducerea lui Allen Dulles. Superspionului i se recunoştea de astă dată calitatea şi rangul.

În acelaşi an, apărea la New York, sub semnătura acestuia, un volum căruia presa transoceanică îi făcea mare reclamă : „Curentele subterane în Germania". Era o încercare de a preamări activitatea spionajului american în timpul războiului, dar, în şi mai mare măsură, o tentativă de falsificare a istoriei. Vechile sentimente antisovietice nu erau prea bine camuflate pentru ca să nu iasă curînd la suprafaţă.

Consecvenţă

Paralel cu activitatea lui Allen Dulles şi a fratelui său mai mare, John Foster, care a dat diplomaţiei americane o structură atît de apropiată spionajului, un al treilea membru al familiei a acţionat în cadrele C.I.A.-ului.

Este vorba de o soră, Eleanor Dulles, mai întîi utilizată în calitate de consilieră în cadrul secţiei europene a Departamentului de Stat, apoi ca şefă a secţiei germane în C.I.A.

[illegible] Germane.

Ani de-a rîndul, Allen Dulles a urmat o linie consecventă, pe care n-au întrerupt-o [illegible] decît cîteva [illegible] eşecuri ale spionajului şi diplomaţiei americane. Mîna lui Dulles a fost pretutindeni unde a trebuit să se organizeze lovituri de stat sau mai atentate, schimbări de guvern sau războaie civile, intervenţii străine sau ruptul diplomatice. Se ştie că a avut un rol hotărîtor în declanşarea evenimentelor din Grecia, că a provocat intervenţia americană în Coreea, că a intervenit în repetate rînduri în toate ţările arabe, din Orientul Apropiat sau din nordul Africii, că a încercat să preia moştenirea franceză din Indochina prin ocuparea Vietnamului de sud. Oamenii lui Dulles au activat în rîndurile rebelilor indonezieni şi au intervenit în Guatemala împotriva guvernului Arbenz, oamenii lui au zburat pe faimoasele avioane „U 2". Omul acesta, în aparenţă blînd şi rezervat, dar mînat în fond de o patimă oarbă împotriva comunismului, omul acesta temerar dar care tresare la pocnetul unui rateu de motor, a vrut să facă din spionajul american o pîrghie a politicii externe americane şi, în bună măsură, a reuşit. Ceea ce n-a reuşit însă, a fost să adoarmă vigilenţa popoarelor. Aşa se explică desele eşecuri : în Laos ca şi în Cuba, în Algeria ca şi în Irak, în Turcia ca şi în Liban.

Se va mai menţine el oare multă vreme în fruntea unui serviciu care are ca funcţie înveninarea relaţiilor dintre popoare, urcarea tensiunii internaţionale, alunecarea Statelor Unite pe panta unei politici primejdioase ? Iată ce ne va arăta viitorul.

N. Osman

Allen Dulles stînd de vorbă cu spionul hitlerist Hans Gisevius — „agent dublu"

Note de călătorie

Algerienii la Paris

Champs Elysées, una din minunatele artere ale Parisului, atrage pe vizitatorul străin prin licărul orbitor şi neîntrerupt al frumuseţii sale. Privind de la Place de l'Etoile, în vale, spre Place de la Concorde, unde străjuie Obeliscul, rămîi ameţit de continua revărsare de lumină, de veselie, de freamăt şi de un fel de aparentă lipsă de griji.

După Champs-Elysées, ochii ţi se obişnuiesc greu cu priveliştea unei suburbii pariziene. Nanterre-ul, împreună cu alte cartiere periferice ce împrejmuiesc oraşul, formează „centura roşie a Parisului", aşa cum a denumit-o reacţiunea din Franţa. Asemenea celorlalte cartiere din „centura roşie", şi acesta are o veche tradiţie revoluţionară, pornind încă din timpurile revoluţiei franceze şi culminînd cu lupta împotriva fascismului din perioada celui de al doilea război mondial. Tradiţiile de luptă revoluţionară sînt continuate de muncitorii surburbiilor din „centura roşie", care au astăzi drept călăuză şi îndrumător Partidul Comunist Francez. La cîteva mari uzine metalurgice din Nanterre, o parte din muncitorii ce locuiesc aci, îşi găsesc de lucru.

La Nanterre se află şi un mic cartier locuit în întregime de algerieni. Încă înainte de a te apropia de aşezările algerienilor, miazme puternice de carne de oaie intrată în putrefacţie îţi izbesc nările.

Uliţe pline de gropi, bараcі joase din lemn de brad, abia ajungînd la înălţimea unui om, ferestre mici, acoperişuri de carton asfaltat, oferă ochiului o imagine dezolantă. Lipsa luminii electrice, noroaiele ori praful uliţelor, vorbesc despre mizeria cumplită în care se zbat algerienii din acest cartier. Dughene, la uşa cărora atîrnă stîrvuri de oi, pe care muştele roiesc ca într-o împărăţie a lor, sînt proprietăţi ale unor speculanţi, pe care serviciul sanitar nu se deranjează să-i tragă la răspundere.

Copii rachitici, femei şi bărbaţi cu ochi nostalgici stau cu toţii afară, tăcuţi şi parcă aşteptînd ceva. Mai mult de jumătate dintre ei sînt fără lucru. Faptul de a avea un post constituie pentru ei un adevărat vis. Sînt barăci cu paturi, care se închiriază pentru opt ore de somn şi care nu rămîn niciodată goale.

Algerienii veniţi în Franţa şi-au părăsit însoritele meleaguri natale, în căutare de lucru. Deşi guvernul francez mai consideră încă Algeria drept o „provincie franceză", algerienii nu sînt consideraţi cetăţeni francezi. Atitudinea discriminatorie a guvernului faţă de ei se vădeşte printr-un dezinteres total. Imposibilitatea de a învăţa (majoritatea sînt neştiutori de carte), de a se califica în vreo muncă, lipsa oricărei grije pentru sănătatea lor, [illegible] pentru [illegible].

[illegible] algerian din Nanterre, cu [illegible] cu mîini de muşte, cu [illegible] cu tristeţea covîrşitoare întipărită pe feţele oamenilor, privesc în minte, fără să vrei, imaginea crudului a străbătut de pe Champs-Elysées. Care [illegible] de vreo douăzeci de kilometri de aici, pînă la o distanţă [illegible] de [illegible] sărăcie, pline de gropi, de aceeaşi mizerie fără seamăn, în care o mînă nevăzută se joacă într-una cu un curcubeu de lumini ?

Nu chiar atît de departe, ci mult mai aproape, în periferiile de jur împrejurul „cetăţii luminii", poţi vedea acele „bidons-villes", cartiere ale căror case sînt înjghebate mai ales din bidoane de tot felul. Pe întinderea unor maidane mari, pline de gunoaie, zăreşti de departe nişte mogildeţe de forme nedefinite, aruncate la întîmplare. Cînd te apropii de aceste muşuroaie de dimensiuni ireale, observi că arătările ce-şi scoteau capul printre mormanele de gunoaie nu sînt altceva decît case, case de locuit pentru oameni.

Majoritatea caselor sînt făcute din bidoane, peste care cei mai „cu dare de mînă", au reuşit să-şi pună cîte un acoperiş de carton asfaltat, alţii, mai săraci decît săracii înstăriţi, înlocuiesc bidoanele cu orice fel de tinichele sau bucăţi de lăzi, amestecînd stilurile, fără a mai ţine seama de unitatea arhitecturii. Acoperişul este adesea o scîndură, peste care sînt aşezate cîteva pietre, pentru a nu fi luat de vînt.

Există şi fericiţi, dintre aceia care şi-au putut întemeia gospodăria într-o dubă veche de maşină, fără roţi. Lumina electrică este necunoscută, iar lumina soarelui nu pătrunde niciodată, fiindcă aceste locuinţe nu au ferestre. Dar nici lumina cealaltă a ştiinţei, a culturii, nu a pătruns încă în această împărăţie a mizeriei.

Locuitorii „bidon-villes"-urilor sînt şomerii şi diferiţi muncitori necalificaţi, ale căror „cîştiguri" nu le pot permite decît luxul unui apartament înjghebat din bidoane. Femeile şi copiii scormonesc prin gunoaie, în nădejdea de a descoperi resturi de alimente, de îmbrăcăminte, sau vreun schelet de obiect necesar gospodăriei.

Nu poţi aşterne uitarea peste imaginile mizeriei, nici chiar dacă îţi plimbi din nou paşii prin centrul Parisului. Ca şi la periferie, în preajma marilor artere, oamenii răscolesc coşurile de gunoaie ; sînt copii care nu merg la şcoală ; sînt oameni care nu citesc nici măcar un ziar. Străluciree de pe Champs-Elysées nu mai poate ascunde ochilor bezna care se întinde ameninţătoare.

Peste sufletul „cetăţii luminii" domneşte o noapte adîncă şi apăsătoare.

Veronica Russo

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"